

**ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОМПЛЕКТОВА ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 343.97

ДИСЕРТАЦІЯ

ЗАПОБІГАННЯ КРАДІЖКАМ В УКРАЇНІ

Спеціальність 081 – Право

Галузь знань 08 – Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Т.О. Комплектова**

Науковий керівник: **Назимко Єгор Сергійович**, доктор юридичних наук,
професор

Кропивницький – 2025

АНОТАЦІЯ

Комплектова Т.О. Запобігання крадіжкам в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький. – 2025.

У дисертації проаналізовано стан кримінально-правового та кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. У роботі виявлено та обґрунтовано сукупність нових для наук кримінально-правового циклу положень, висновків та рекомендацій, скерованих на удосконалення кримінально-правової політики та кримінологічної практики в частині запобігання крадіжкам.

Встановлено, що генезис кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку бере свій початок ще з найдавніших часів, що зумовлено тим, що вказане кримінальне правопорушення разом із насильницькими протиправними діями утворює ядро злочинності. Встановлено, що до основних особливостей розвитку кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку можна віднести зміну законодавчих підходів до визначення видів та розмірів покарання – від найбільш репресивних у виді спричинення каліцтв (Уложення 1649 року) до переходу до обрання більш гуманних та співрозмірних видів, найтяжким із яких є позбавлення волі на певний строк (КК України 2001 року).

Констатовано, що, не дивлячись на наявність низки розроблених та інтегрованих у практичну діяльність рекомендацій щодо кримінально-правової кваліфікації та системи заходів кримінологічного запобігання крадіжкам, окремі важливі для кримінально-правової політики та кримінологічної практики проблеми залишились нерозв'язаними, зокрема: 1) підвищення ефективності кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за крадіжку в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану; 2)

визначення тенденцій крадіжок із урахуванням тривалого впливу на криміногенну ситуацію військово-політичних факторів та чинників; 3) уточнення ролі жертви в механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчиняє крадіжки; 4) удосконалення системи заходів запобігання крадіжкам із урахуванням сучасних детермінант.

Визначено, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України, передбачає наявність традиційного для кримінального права матеріального складу, який передбачає наявність об'єкта – суспільні відносини у сфері забезпечення захисту права власності; предмета – майна, в окремих випадках – майнових та речових прав тощо; зрозумілої форми реалізації об'єктивної сторони – заволодіння чужим майном у таємний спосіб та наявність низки кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак; загального суб'єкта – фізичної осудної особи, який виповнилось 14 років; а також суб'єктивної сторони – наявності умисної форми вини, а також корисливого мотиву та мети, які, хоча і не визначені у диспозиції ч. 1 ст. 185 КК України, проте, виходячи із судової практики, мають обов'язково враховуватись під час кваліфікації кримінального правопорушення та обрання виду, а також розміру покарання.

Доведено, що наразі кримінальні правопорушення проти власності взагалі та таємне викрадення чужого майна зокрема потребують систематизації та уточнення. Це стосується визначення можливості декриміналізації незаконного заволодіння, викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України. Така позиція може бути пояснена тим, що аналіз санкцій норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за такі дії в окремих випадках не відповідає принципу співрозмірності, на відміну від санкцій окремих частин ст. 185 КК України.

Встановлено, що протягом останніх трьох років кількісний показник кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, зазнав позитивних змін. Визначено, що у відсотковому співвідношенні серед видів кримінальних правопорушень проти власності, з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, відбувся дисбаланс між крадіжкою та шахрайством у бік останнього. До основних детермінант, які зумовлюють крадіжки віднесено: 1) військово-політичні фактори та чинники: втрату робочих місць внаслідок повномасштабної агресії російської федерації та окупації окремих регіонів держави; втрату актуальності окремих професій та відсутність можливості пройти перекваліфікацію; 2) соціально-економічні фактори та чинники: інтенсифіковані міграційні процеси, які зумовлюють втрату трудового потенціалу та ускладнюють надання окремих послуг щодо працевлаштування та призводять до погіршення економічної ситуації; незадовільний стан соціально-економічного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, осіб, які відносяться до пільгових категорій громадян; 3) організаційно-правові фактори та чинники: неефективність кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за крадіжку; проблеми здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Узагальнено кримінологічні тенденції щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України.

Зазначено, що, по-перше, майже стабільний географічний розподіл крадіжок по певним регіонам свідчить про незадовільний стан превентивної кримінологічної діяльності правоохоронних органів та наявність неефективних регіональних програм запобігання таким кримінальним правопорушенням. По-друге, важливими факторами також є певна латентність крадіжок у других регіонах, що ускладнює визначення реальних кількісних показників таких суспільно небезпечних діянь; окреме місце також посідають детермінанти, пов'язані із урбанізацією, активними бойовими діями, які ведуться на певних територіях тощо.

Визначено, що у кримінологічній науці на сьогодні майже відсутня стала позиція або концепція щодо можливості та доцільності виокремлення у специфічну категорію структури особи кримінального правопорушника, який вчиняє кримінальний проступок. Одночасно із цим правопорушник, який вчиняє проступок та правопорушник, який вчиняє злочин, як мінімум, відрізняються за ступенем суспільної небезпечності, що вже свідчить про потребу у диференціації їх ознак. Констатовано, що до кримінологічних ознак особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України, можна віднести такі: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації.

Визначено, що кримінологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, є такими: чоловік (58 %), віком старше 18 років (98 %), із професійною (професійно-технічною) освітою (64 %), громадянин України (98 %). В окремих випадках на момент вчинення кримінального правопорушення потерпілий знаходився у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. У більшості випадків роль жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчиняє крадіжку зумовлена відсутністю належної уваги до майна та безпекової поведінки. Одночасно із цим також доведено наявність ситуацій, коли кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України, не зумовлене та не спрощене віктимною поведінкою жертви.

Доведено, що під загальносоціальним запобіганням кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, доцільно розуміти сукупність заходів, скерованих на вирішення проблем загальнодержавного характеру, які сприяють/зумовлюють вчинення суспільно небезпечних діянь. Основними загальносоціальними заходами варто вважати: запровадження програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; підвищення

ефективності програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом фінансування процесу отримання ними актуальних професій.

Підсумовано, що до спеціально-кримінологічних заходів запобігання доцільно віднести: узагальнення судової практики щодо підстав та наслідків звільнення осіб, які вчинили крадіжки, від покарання та його відбування; удосконалення судово-експертної діяльності в частині проведення огляду місця події та судових експертиз за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності; удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності; забезпечення належного проведення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення крадіжки.

Відзначено, що провідна роль у реалізації заходів спеціально-кримінологічного запобігання належить правоохоронним органам. Вказане зумовлене тим, що саме на правоохоронні органи покладено завдання із здійснення превентивного та посткримінального впливу на осіб, які є схильними до кримінально протиправної поведінки, або вже мають досвід кримінально протиправної діяльності. Фактично, будь-які заходи запобігання спрямовані або на усунення детермінант (що, як правило, здійснюється на загальносоціальному рівні), або на виправлення кримінального правопорушника (на рівні спеціально-кримінологічного та індивідуально-профілактичного запобігання). Основними організаційно-тактичними заходами, спрямованими на запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, визначено: 1) виявлення осіб, схильних до вчинення корисливих суспільно небезпечних діянь. Це не завжди можуть бути кримінальні правопорушники, які вчиняли суспільно небезпечні діяння проти власності. До такої категорії мають відноситись ті, що вчинили адміністративні делікти (наприклад, дрібні крадіжки), особи, схильні до зловживання алкогольними напоями та наркотичними засобами, а також ті, що безпосередньо мають судимість (особливо – рецидивісти); 2) створення/удосконалення методик розслідування

кримінальних правопорушень проти власності; 3) удосконалення порядку здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 4) здійснення віктимологічних заходів, метою яких є робота із жертвами кримінальних правопорушень, а також тими особами, що мають підвищений індекс віктимності.

Визначено, що індивідуально-профілактичні заходи запобігання є такими: удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку, та щодо яких встановлено адміністративний нагляд; розроблення індивідуальних програм ресоціалізації осіб, які вчинили крадіжку, та відбули покарання.

Ключові слова: кримінальне законодавство, кримінальні правопорушення проти власності, власність, майнові права, крадіжка, особа кримінального правопорушника, детермінанти, запобігання, протидія, жертва.

ANNOTATION

Komplektova T.O. Prevention of theft in Ukraine. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 – Law. – Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi. – 2025.

The dissertation analyzes the state of criminal-legal and criminological support for the prevention of criminal offenses stipulated by Art. 185 of the Criminal Code of Ukraine after the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. The work identifies and substantiates a set of new provisions, conclusions and recommendations for the sciences of the criminal-legal cycle, aimed at improving criminal-legal policy and criminological practice in terms of preventing theft.

It has been established that the genesis of criminal liability and punishment for theft dates back to ancient times, which is due to the fact that this criminal offense, together with violent unlawful acts, forms the core of crime. It has been established that the main features of the development of criminal liability and punishment for theft include a change in legislative approaches to determining the types and amounts of punishment - from the most repressive in the form of infliction of mutilation (Code of 1649) to the transition to choosing more humane and proportionate types, the most severe of which is imprisonment for a certain period (Criminal Code of Ukraine 2001).

It was found that, despite the availability of a number of recommendations on the criminal-legal qualification and the system of measures for criminological prevention of theft developed and integrated into practical activities, some important problems for criminal-legal policy and criminological practice remained unresolved, in particular: 1) increasing the effectiveness of criminal-legal norms that establish criminal liability for theft under the special legal regime of martial law; 2) determining theft trends taking into account the long-term impact of military-political factors and factors on the criminogenic situation; 3) clarifying the role of the victim in the mechanism of criminally unlawful behavior of a person who commits theft; 4) improving the system of measures for preventing theft taking into account modern

determinants. It was determined that the criminal offense provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine assumes the presence of a traditional material composition for criminal law, which assumes the presence of an object - social relations in the field of ensuring the protection of property rights; subject – property, in some cases – property and real rights, etc.; a clear form of implementation of the objective side – the secret seizure of someone else’s property and the presence of a number of qualifying and especially qualifying features; a general subject – a sane individual who has reached the age of 14; and a subjective side – the presence of an intentional form of guilt, as well as a selfish motive and goal, which, although not defined in the disposition of Part 1 of Article 185 of the Criminal Code of Ukraine, nevertheless, based on judicial practice, must be taken into account when qualifying a criminal offense and choosing the type and amount of punishment. It has been proven that currently criminal offenses against property in general and the secret theft of someone else’s property in particular require systematization and clarification. This concerns the determination of the possibility of decriminalization of illegal seizure, theft, appropriation, extortion of firearms, ammunition, explosives or radioactive materials; vehicles; narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues and precursors; equipment intended for the manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues; documents, stamps, seals, etc. and determining the possibility of qualifying such actions under the relevant articles of Section VI of the Criminal Code of Ukraine. This position can be explained by the fact that the analysis of the sanctions of the norms establishing criminal liability for such actions in individual cases does not comply with the principle of proportionality, unlike the sanctions of individual parts of Art. 185 of the Criminal Code of Ukraine.

It has been established that over the past three years, the quantitative indicator of criminal offenses provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine has undergone positive changes. It has been determined that in the percentage ratio among the types of criminal offenses against property since the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine, an imbalance has occurred between theft and fraud in favor of the latter. The main determinants of theft include: 1) military-political

factors and factors: loss of jobs due to the full-scale aggression of the Russian Federation and the occupation of certain regions of the state; loss of relevance of certain professions and lack of opportunity to undergo retraining; 2) socio-economic factors and factors: intensified migration processes, which cause the loss of labor potential and complicate the provision of certain employment services and lead to a deterioration in the economic situation; unsatisfactory state of socio-economic support for internally displaced persons, persons belonging to privileged categories of citizens; 3) organizational and legal factors and factors: ineffectiveness of criminal legislation in terms of criminal liability for theft; problems with conducting pre-trial investigations in criminal proceedings initiated on the fact of committing criminal offenses provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine. Criminological trends regarding the quantitative indicators of criminal offenses provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine are summarized.

It is noted that, firstly, the almost stable geographical distribution of thefts in certain regions indicates the unsatisfactory state of preventive criminological activity of law enforcement agencies and the presence of ineffective regional programs for the prevention of such criminal offenses. Secondly, important factors also seem to be a certain latency of thefts in other regions, which complicates the determination of real quantitative indicators of such socially dangerous acts; a separate place is also occupied by determinants associated with urbanization, active hostilities that are being conducted in certain territories, etc.

It was determined that in criminological science today there is almost no position or concept regarding the possibility and expediency of isolating a criminal offender who commits a criminal offense into a specific category of the structure of the person. At the same time, the offender who commits a misdemeanor and the offender who commits a crime, at least, differ in the degree of social danger, which already indicates the need to differentiate their features. It was found that the criminological features of a person who commits criminal offenses provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine include the following: male (83%), aged 29-39 years (42.3%) with basic secondary education (80.5%), able-bodied, but not working or studying (90%);

previously committed criminal offenses (21.6%); has a criminal record (15.2%). In some cases, the criminal offender was in a state of alcoholic intoxication, committed an act as part of an organized group/criminal organization.

It was determined that the criminological characteristics of the victims of criminal offenses provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine are as follows: male (58%), over 18 years of age (98%), with professional (vocational and technical) education (64%), citizen of Ukraine (98%). In some cases, at the time of the criminal offense, the victim was in a state of alcoholic or narcotic intoxication. In most cases, the role of the victim in the mechanism of criminally unlawful behavior of the person committing the theft is due to the lack of due attention to property and safety behavior. At the same time, it has also been proven that there are situations when the criminal offense provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine is not caused by or simplified by the victim's victim behavior.

It is proved that under the general social prevention of criminal offenses, provided for in Art. 185 of the Criminal Code of Ukraine, it is appropriate to understand a set of measures aimed at solving problems of a national nature that contribute to/cause the commission of socially dangerous acts. The main general social measures should be considered: the introduction of programs to promote the development of small and medium-sized businesses; increasing the effectiveness of social support programs for internally displaced persons, in particular by financing the process of their obtaining relevant professions. It is summarized that it is appropriate to include the following special criminological prevention measures: generalization of judicial practice regarding the grounds and consequences of releasing persons who have committed thefts from punishment and serving it; improvement of forensic activities in terms of conducting an inspection of the scene of the incident and forensic examinations on the fact of committing criminal offenses against property; improvement of criminal legal norms that establish criminal liability for criminal offenses against property; ensuring proper conduct of pre-trial investigation and trial in criminal proceedings initiated on the fact of theft.

It is noted that the leading role in the implementation of special criminological prevention measures belongs to law enforcement agencies. This is due to the fact that it is law enforcement agencies that are tasked with implementing preventive and post-criminal influence on persons who are prone to criminally unlawful behavior or already have experience of criminally unlawful activity. In fact, any preventive measures are aimed either at eliminating determinants (which, as a rule, is carried out at the general social level), or at correcting the criminal offender (at the level of special criminological and individual preventive prevention). The main organizational and tactical measures aimed at preventing criminal offenses provided for in Article 185 of the Criminal Code of Ukraine are: 1) identifying persons prone to committing self-serving socially dangerous acts. These may not always be criminal offenders who have committed socially dangerous acts against property. This category should include those who have committed administrative offenses (for example, petty theft), persons prone to alcohol and drug abuse, as well as those who have a direct criminal record (especially recidivists); 2) creation/improvement of methods of investigation of criminal offenses against property; 3) improvement of the procedure for conducting investigative (search) and covert investigative (search) actions; 4) implementation of victimological measures aimed at working with victims of criminal offenses, as well as those persons with an increased victimization index.

It has been determined that individual preventive measures are as follows: improvement of the list of restrictions applied to persons who have committed theft and are subject to administrative supervision; development of individual resocialization programs for persons who have committed theft and have served their sentences.

Key words: criminal law, criminal offenses against property, property, property rights, theft, identity of the criminal offender, determinants, prevention, counteraction, victim.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Обрусна С.Ю., Комплектова Т.О. Кримінально-правова протидія крадіжкам: сутність поняття. *Право і суспільство*. № 1. 2023. С. 266-270.
2. Комплектова Т.О. Крадіжка та її види: кримінально-правовий та історико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. № 3. 2023. С. 265-271.
3. Комплектова Т.О. Висвітлення проблематики кримінально-правової протидії крадіжкам в науці кримінального права. *Право і суспільство*. № 1. Т.1. 2024. С. 201-206.
4. Комплектова Т.О. Крадіжка як вид правопорушення проти власності: проблеми кримінально-правової характеристики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 81. Частина 2. 2024. С. 278-283.
5. Комплектова Т.О. Загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам: поняття та кримінологічна характеристика. *Наукові перспективи* № 4 (58). 2025. С. 1189-1200

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Комплектова Т.О. Поняття крадіжка в кримінальному законодавстві зарубіжних країн. *Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, Черкаси, 19 травня 2023 р. Черкаси, 2023. С. 97-100.
2. Комплектова Т.О. Крадіжка за кримінальним законодавством доби Української революції 1917-1920 р. р. *Правовий дискурс: матеріали III Всеукр.*

наук.-практ. конф. здобувачів та викладачів закладів вищої освіти. Черкаси, 12 жовт. 2023 р. Черкаси :Видавець Вовчок О. Ю., 2023. С. 188-189.

3. Комплектова Т.О. Правопорушення проти власності: теоретико-правова характеристика. *Проблеми правової системи України*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції: 14–15 груд. 2023 р. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 27-30.

4. Комплектова Т.О. Індивідуально-профілактичні заходи запобігання крадіжкам: поняття та правова характеристика. *Проблеми правової системи України*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції: 15–16 трав. 2025 р. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2025. С. 73-77

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРАДІЖКИ.....	25
1.1. Генезис становлення та розвитку кримінальної відповідальності за крадіжку в Україні.....	25
1.2. Стан наукового розроблення проблем запобігання крадіжкам в Україні....	50
1.3. Кримінально-правова характеристика крадіжки.....	65
Висновки до розділу 1.....	82
РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАДІЖОК.....	87
2.1. Стан, тенденції та детермінанти крадіжок в Україні.....	87
2.2. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють крадіжки.....	106
2.3. Кримінологічна характеристика жертв крадіжок.....	120
Висновки до розділу 2.....	135
Розділ 3. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КРАДІЖКАМ В УКРАЇНІ.....	137
3.1. Загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам.....	137
3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання крадіжкам.....	151
3.3. Індивідуально-профілактичні та віктимологічні заходи запобігання крадіжкам.....	164
Висновки до розділу 3.....	177
ВИСНОВКИ.....	179
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	184
ДОДАТКИ.....	204

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Кримінальні правопорушення проти власності складають найбільший відсоток від загальної кількості протиправних діянь, які вчиняються в Україні. Одним із поширених кримінальних правопорушень проти власності є крадіжка. Така негативна тенденція зберігається вже протягом тривалого часу та зумовлена більшістю існуючих детермінант, серед яких є типові – незадовільний стан економічного та соціального забезпечення громадян, соціальна неврівноваженість та дисбаланс у попиті на трудові ресурси, так і нетипові – нестандартні політичні фактори серед яких, зокрема збройний конфлікт та введення у дію особливого правового режиму воєнного стану. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році інтенсифікувало фонові криміногенні явища – зовнішню міграцію, втрату людського та економічного ресурсу через тимчасову окупацію територій, внутрішні переміщення, пошкодження та руйнування об'єктів критичної інфраструктури, що мало логічним наслідком поступове формування економічної кризи.

Водночас аналіз статистики правоохоронних органів, викладеної на сайті Офісу Генерального прокурора, надає підставу для констатації, що після 2022 року відбувся внутрішній перерозподіл найбільш часто вчинюваних кримінальних правопорушень проти власності. Так, у 2020 році було вчинено 138562 крадіжки та 26 830 шахрайств; у 2021 було обліковано 113517 крадіжок та 23847 шахрайств; у 2022 році – 69496 крадіжок та 32086 шахрайств; у 2023 – 82123 крадіжки та 82609 шахрайств; у 2024 році було обліковано 55576 крадіжок та 64978 шахрайств [125]. Таким чином, можна стверджувати, що, не дивлячись на те, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 190 Кримінального кодексу України, за кількісним показником почало переважати протиправні діяння, передбачені ст. 185 КК України, останні залишаються актуальним видом кримінально протиправної діяльності, про що свідчить їх нестабільна динаміка. Така ситуація вказує на те, що наявні наразі заходи кримінально-правового та

кримінологічного впливу, не дивлячись на стабільну правотворчу діяльність зокрема із удосконалення норми, якою встановлено кримінальну відповідальність за таємне викрадення чужого майна, є неефективними.

За останні декілька років законодавцем та правозастосовцями було сформовано та реалізовано низку заходів, скерованих на зниження кількості крадіжок в Україні: 1) Законом України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» ч. 4 ст. 185 КК України було доповнено ще однією кваліфікуючою ознакою – вчиненням діяння в умовах воєнного стану, що надало можливість посилити межі кримінальної відповідальності та покарання за такі суспільно небезпечні діяння; 2) Законом України від 23.08.2023 № 3342-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» було удосконалено види та розміри покарань, які можуть бути призначені за крадіжку; 3) Законом України від 18.07.2024 № 3886-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів» було збільшено розмір кримінально караної крадіжки.

Разом із тим вказані законодавчі рішення не призвели до очікуваного позитивного результату, що свідчить про доцільність одночасного застосування інших заходів та засобів впливу на криміногенну ситуацію в частині кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, одними із яких є кримінологічні та віктимологічні заходи запобігання. Вказане свідчить про доцільність посилення відповідних наукових пошуків. Проблема кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, розглядалась у працях таких учених як: П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, В.В. Василевич, С.Б. Гавриш, Б.М. Головкін, Ю.О. Данилевська, О.М. Джу́жа, О.О. Дудоров, П.С. Єпринцев, В.О. Навроцький, Є.С.

Назимко, Т.І. Пономарьова, А.А. Приходько, В.Я. Тацій, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, С.І. Халимон, В.І. Шакур, С.С. Яценко та інші.

Проте, не дивлячись на якість та цінність наукових досліджень вказаних учених, низка актуальних питань залишається невирішеною, що має негативні кримінологічні наслідки. Отже, вказане зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено відповідно до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. Тема дисертації відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженої Наказом МВС України від 21 травня 2024 р. № 326. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ (протокол від 03 серпня 2023 року № 20), уточнено – 28 серпня 2024 року (протокол № 26).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є виявлення та усунення прогалин, пов'язаних із кримінально-правовим та кримінологічним запобіганням кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, шляхом формування пропозицій щодо змін та доповнень до національного законодавства та кримінологічної практики у сфері боротьби із кримінальними правопорушеннями проти власності.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких *завдань*:

- дослідити та удосконалити періодизацію розвитку кримінального законодавства України щодо кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку;
- проаналізувати стан наукової розробленості проблем запобігання крадіжкам та систематизувати проблеми, які залишились нерозв'язаними;
- дослідити та удосконалити кримінально-правову характеристику кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України;

- визначити стан та узагальнити детермінанти, а також кримінологічні тенденції щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України;

- проаналізувати, уточнити та систематизувати кримінологічні ознаки осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України;

- дослідити та уточнити кримінологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України;

- охарактеризувати та удосконалити систему заходів запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема.

- запропоновувати зміни та доповнення до національного кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини у сфері протидії кримінальним правопорушенням проти власності.

Предмет дослідження – запобігання крадіжкам в Україні.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження проведено із використанням комплексу загальнонаукових та спеціально-наукових методів із застосуванням діалектичного та прагматодіалектичного підходу. За допомогою загальнонаукових методів в роботі було побудовано структуру дослідження, а також визначено та уточнено загальний зміст основних понять (всі розділи). Спеціально-наукові методи дозволили деталізувати та вирішити окремі проблеми, розв’язання яких утворюють мету дисертаційного дослідження. *Історико-правовий та догматичний метод* надали можливість охарактеризувати генезу становлення кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за крадіжки, а також надати кримінально-правову та кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України (розділ 1); *логіко-семантичний метод* дозволив удосконалити основні терміни та поняття, які використовувались під час дослідження (всі розділи); *метод експертних оцінок* використано для з’ясування

ефективності діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням та визначення детермінант крадіжки (підрозділ 2.1, розділ 3); *метод структурно-функціонального аналізу* використано під час удосконалення заходів запобігання крадіжкам (розділ 3); *метод контент-аналізу* надав можливість опрацювати та узагальнити матеріали судової практики (всі розділи); *статистичний метод* дозволив проаналізувати судову та правоохоронну статистику щодо кількісно-якісного показника кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України (всі розділи).

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 180 судових вироків (за 2019–2025 рр.) за ст. 185 КК України; аналітичні дані Верховного Суду, статистичні дані Офісу Генерального прокурора та суду.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому проаналізовано стан кримінально-правового та кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. У роботі виявлено та обґрунтовано сукупність нових для наук кримінально-правового циклу положень, висновків та рекомендацій, скерованих на удосконалення кримінально-правової політики та кримінологічної практики в частині запобігання крадіжкам, зокрема:

вперше:

- із урахуванням зарубіжного досвіду Польщі та Чехії доведено доцільність доповнення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за посягання на власність особливо кваліфікуючою ознакою – вчинення їх з метою сприяння та/або фінансування тероризму;

- доведено доцільність декриміналізації незаконного заволодіння/викрадення/привласнення/вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та

прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України.

удосконалено:

– систему заходів запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема, до якої включено: 1) загальносоціальні заходи: запровадження програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом фінансування отримання ними актуальних професій; 2) спеціально-кримінологічні: узагальнення судової практики щодо підстав та наслідків звільнення осіб, які вчинили крадіжки від покарання та його відбування; удосконалення судово-експертної діяльності в частині проведення огляду місця події та судових експертиз за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності; удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності; забезпечення належного проведення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення крадіжки; 3) індивідуально-профілактичні: удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку та щодо яких встановлено адміністративний нагляд; розроблення індивідуальних програм ресоціалізації осіб, які вчинили крадіжку та відбули покарання;

– періодизацію розвитку кримінального законодавства України щодо кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку: 1) княжий період (VI – II половина XIV ст.); 2) перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (II половина XIV- I половина XVII ст.); 3) козацький період (XV - середина XVII ст.); 4) період української державності під іноземною зверхністю (II половина XVII – XVIII ст.); 5) імперський період (XIX – початок XX ст.) – перебування українських земель у

складі Російської та Австро-Угорської імперій, що визначали розвиток кримінально-правового законодавства щодо охорони права власності; 6) період відродження Української держави (1917 – 1920 р.р.); 7) період радянської державності (1920-1991 р.р.); 8) період незалежності України (1991 р. – до сьогодні);

– систематизацію напрямів теоретико-прикладних досліджень у галузі кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема: 1) історико-правові дослідження, присвячені уточненню особливостей розвитку законодавства про кримінально-правовий захист власності; 2) порівняльні (компаративні) дослідження, скеровані на визначення спільних та розбіжних рис кримінально-правової політики та кримінологічної практики протидії кримінальним правопорушенням проти власності у зарубіжних країнах; 3) дослідження, присвячені проблемам кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності; 4) дослідження, присвячені проблемам кримінологічного та віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності; 5) дослідження, присвячені проблемам кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану;

– кримінологічні ознаки особи, яка вчиняє крадіжку: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації.

набули подальшого розвитку:

– аргументи на користь думки щодо доцільності уточнення кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 4 ст. 185 КК України та визначення крадіжки, як такої, що вчинена *із використанням* умов воєнного стану;

– аргументи на користь думки щодо доцільності перегляду видів та розмірів покарань, визначених у санкції ч. 1 ст. 185 КК України, що зумовлено неефективністю такого виду покарання як виправні роботи, у випадку його застосування щодо осіб, які вчинили крадіжку;

– теоретичні підходи до визначення кримінологічних тенденцій щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України: 1) формальне зниження кількісного показника крадіжок через зростання кількості вчинених шахрайств; 2) зниження ефективності кримінального законодавства в частині протидії крадіжкам, зумовлене зростанням кількості випадків застосування до кримінальних правопорушників заохочувальних кримінально-правових заходів; 3) збільшення кількості випадків рецидиву; 4) збільшення кількості випадків вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України у складі організованих груп та злочинних організацій, зокрема із залученням неповнолітніх осіб.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження використовуються у:

– *законотворчій діяльності* – під час удосконалення нормативно-правових щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти власності;

– *науково-дослідній сфері* – під час проведення кримінально-правових та кримінологічних досліджень у сфері протидії злочинності взагалі та кримінальним правопорушенням проти власності зокрема (Акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 28.04.2025);

– *правозастосовній діяльності* – для розроблення й удосконалення нормативно-правових актів, підготовки цільових програм та планів з питань протидії кримінальним правопорушенням проти власності;

– *освітньому процесі* – при викладанні дисциплін: ОК 19 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Право (поліцейські)» Law (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право, кваліфікація:

бакалавр права та ОК 11 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 галузі знань 26 Цивільна безпека, кваліфікація: бакалавр правоохоронної діяльності, а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін (Акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 29.04.2025).

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження було презентовано та обговорено на всеукраїнських науково-практичних заходах: «Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави» (м. Черкаси, 19 травня 2023 р.), «Правовий дискурс» (м. Черкаси, 12 жовтня 2023 р.), «Проблеми правової системи України» (м. Черкаси, 14-15 грудня, 2023 р.), «Правовий дискурс» (м. Черкаси, 10 жовтня 2024 р.), «Проблеми правової системи України» (м. Черкаси, 15-16 травня 2025 року).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких 5 статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 4 тези доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (183 найменування на 20 сторінках) та 2 додатків (6 сторінок). Повний обсяг дисертації становить 209 сторінок, з них основного тексту – 168 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРАДІЖКИ

1.1. Генезис становлення та розвитку кримінальної відповідальності за крадіжку в Україні

Право власності є одним із основних прав людини і громадянина, про що визначено у низці національних, міжнародних та європейських правових документах. Вказане зумовило те, що саме суспільні відносини у сфері власності стали одними із перших, які були визначені такими, що потребують посиленого нормативно-правового захисту, зокрема засобами кримінально-правового характеру. На сьогоднішній день в Україні чітко визначені всі напрями кримінально протиправної діяльності, які посягають на майнові права громадян як безпосередньо (кримінальні правопорушення проти власності), так і опосередковано (кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, службові кримінальні правопорушення, військові кримінальні правопорушення тощо). Одночасно із цим, не можна залишити поза увагою те, що кримінальне законодавство щодо кримінальної відповідальності за протиправні діяння проти власності з моменту становлення характеризується достатньо динамічним процесом розвитку.

Розглядаючи найдавнішу історію, починаючи з біблійських часів, можна відзначити, що майнове право було захищено ще окремими положеннями Біблії, які, хоча і не принципово, але також дещо змінювались залежно від Біблійної хронології та можуть диференціюватись залежно від частини Біблії (Старий та Новий Заповіт). Окремо варто відмітити і те, що у положеннях Біблії чітко прослідковується напрями, за якими захищено право власності – цивільно-правовий та кримінально-правовий.

Щодо цивільно-правового, можна відмітити думку В.М. Пастернака, який відмічає, що принцип приватної власності сформульований у Біблії чітко, однак християнське розуміння цього принципу ширше, ніж відповідне правове та

економічне розуміння власності. Для сприйняття приватної власності у цілісно-християнському вигляді потрібно розглянути деякі з положень Біблії. У Біблії зазначено, що вже на шостий день створення світу люди були наділені правом володіти усіма благами Землі: «І благословив їх Бог і сказав їм: Будьте плідні і множтеся і наповняйте землю та підпорядковуйте її собі; пануйте над рибою морською, над птаством небесним і над усяким звіром, що рухається по землі» (Бут. 1:28). Якщо звернутися до Старого Завіту, то такого поняття, як «власність», там немає. Усі терміни, що вживаються у Біблійному майновому праві, означають, як правило, майно, об'єкт присвоєння, характеризуючи, швидше, тривалість володіння і можливість передачі у спадщину або купівлю-продаж цього майна. У християнському розумінні приватна власність – не зовсім власність. І це тому, що, поперше, Бог створив землю і дав її людям, щоб вони «множилися і наповняли землю та підпорядковували її собі» (Бут. 1:28). При цьому Бог визначив, що земля залишається Його, а люди є «приходні й комірники» в Бога (Чис. 25:23). По-друге, власність у духовному сенсі є те, що невід'ємно належить людині. Земне життя минуще, минуці й супутні їй земні відносини власності. Тому християнське богослов'я використовує термін «приватна власність» у світському контексті. У загальнобіблійному ж змісті право власності розглядається тільки як право управління об'єктами власності Бога, даних Богом людині у певних межах. Якщо загальнохристиянське розуміння «власності» як «право управління» охоплює лише відносини між людьми, то «право керування» правомірно розглядати як «право власності» [131].

Кримінально-правовий напрям прослідковується в частині десяти заповідей, які встановлюють пряму заборону на вчинення певних діянь, окрема частина яких є кримінальними правопорушеннями. Це стосується і заборони на заволодіння чужим майном («не кради» та «не жадай власності ближнього твого»).

По суті, так це є в десяти заповідях, у яких перші чотири заповіді присвячені відносинам Бога та людей, а шість наступних – відносинам між

людьми. Восьма та десята заповіді саме і містять визнання та захист права приватної власності. Отже, «право керування» є вираженням відносин Бога та людей у зв'язку з використанням людьми ресурсів створеного Богом світу; «право власності» є вираженням відносин між людьми у зв'язку з використанням цих ресурсів в обставинах земного життя. Між «правом керування» і «правом власності» немає суперечності, якщо дотримується воля Бога, тому що Бог затвердив права як законні. Бог наділяє людей різними благами – багатим урожаєм, розумовими здібностями тощо. Однак використання цих благ їх одержувачами неможливе, якщо вони самі (блага) і створювані з їхньою допомогою корисні ресурси не будуть визнаватися людьми як приватна власність. Тому що Бог дає те чи інше благо кожній людині персонально, а не загалом усім, хто забажає його використовувати. Право приватної власності – це дотримання та право управління, даного Богом конкретній людині [131].

Отже, у цьому контексті можна відзначити, що християнські моральні та звичаєві норми утворили платформу для становлення та розвитку кримінально-правового захисту права власності взагалі та приватної власності зокрема. Вказане було реалізовано крізь призму релігійної заборони на незаконне посягання на чуже майно (на певних історичних етапах це зокрема стосувалось і випадків права власності на іншу людину). Із урахуванням біблійських положень та заборон формувалось загальне розуміння кола суспільних відносин, посягання на які можуть негативним чином впливати на механізм державного управління, яке було притаманне певному історичному періоду. Беззаперечно, саме це відтворює принцип наступальності у праві, оскільки положення Біблії інтегрувались в кожне наступне джерело права, трансформуючись під сучасні потреби, але залишаючись незмінним за змістом.

Якщо розглядати всесвітню історію держави та права, можна стверджувати, що найбільш активно кримінальне законодавство як взагалі, так і щодо кримінально-правового захисту права власності розвивались на Стародавньому Сході.

Вчені відзначають, що кримінально-правові положення були закладені в законах невеликої держави Ешнунна (територія сучасного Іраку). Їх пов'язують з іменем царя Білами, який керував нею на межі XXI–XX ст. до н. е. В цій державі вважалися злочинами дії, пов'язані з купівлею рабів, тварин та інших товарів без точного встановлення особи продавця. Якщо покупець не міг підтвердити у кого він придбав товар, то суд зобов'язаний був визнати його злодієм. Крім того, якщо вільну людину затримували з краденими рабами, то їх у неї вилучали, повертали власникові, а винуватий зобов'язувався передати потерпілому ще додатково по одному невільнику за кожного з викрадених рабів. При цьому злочинець мав дотримуватися принципу статевої належності. За викрадену жінку потрібно було передавати лише жінку, а за особу чоловічої статі – невільника чоловіка. Якщо управитель міста чи ріки або інша особа, на яку покладался обов'язок повернення власникам майна, що з різних причин вийшло з під їхнього контролю (раби, тварини, що втекли), віднайшовши його не доставили до царського двору або, навіть, неповноправним вільним людям (мушкенумам), а притримували його в себе довше ніж 1 місяць і 7 днів, то в царських службовців з цього приводу виникали підстави «для розмови» з такими людьми «з приводу краденого». Це означало можливість притягнення винних до кримінальної відповідальності за наявності належних доказів [71].

Захист права власності на невільників для держав Стародавнього Сходу був пріоритетним через низку об'єктивних причин. По-перше, на невільників було покладено обов'язки із виконання фізичної роботи за різними напрямками – це міг бути або важка праця із утримання сільського та агропромислового господарства, або виконання домашньої роботи чи роботи у майстернях. Втрата невільника могла мати наслідком втрату частини доходу його власника, а також іншим негативним чином вплинути на життя останнього (із огляду на те, у якій сфері було задіяно невільника). По-друге, щодо невільників також часто укладали угоди (як правило, це були примітивні цивільно-правові угоди із купівлі-продажу), а тому його викрадення також впливало на матеріальний стан власника.

Найбільш впливовою та певною мірою правовою державою на досліджуваному історичному етапі був Стародавній Вавілон, який вважався столицею торгівлі, промисловості та ремісництва. Відповідно вказані сфері державної діяльності потребували унормування та правового захисту, що було зумовлено прагненням до подальшого розвитку економічних відносин у державі та налагодження міждержавних відносин у цій сфері. Саме Вавілон був державою, відомою появою фактичного першого кодифікованого джерела права – Законів царя Хаммурапі (Закони Хаммурапі).

Вчені вказують, що у Законах Хаммурапі ще не було теоретично сформульованих понять крадіжка, грабіж, розбій тощо. Але кожне кримінально-правове положення, в якому описується той чи інший злочин проти власності доволі чіткий і зрозумілий навіть сучасній людині. Це вбачається зі змісту таких положень: «Якщо чоловік найме чоловіка для завідування своїм полем, доручить зерно, необхідне для господарства, довірить худобу [і] договором зобов'яже його обробляти поле, то коли цей чоловік украде насіння або корм і це буде знайдено в його руках, – слід відрізати йому пальці» (§ 253); «Якщо чоловік украде плуг з оброблюваної землі, то повинен заплатити господареві плуга 5 сиклів срібла» (§ 259); «Якщо пастух, якому дали пасти велику або дрібну худобу, буде нечесний, змінить тавро чи віддасть [худобу] за срібло, – його слід викрити, і він повинен повернути украдену ним велику або дрібну худобу господареві в десятикратному розмірі» (§ 265). У кожному із зазначених складів злочинів проявляються системні категорії, що характеризують їх кримінально-правовий зміст, а саме: – суб'єктом вчинення злочину була визначена юридично вільна, фізично і психічно здорова особа, якій передано за договором або іншим актом матеріальні цінності з метою їх виробничого використання або догляду для майбутнього отримання прибутку їхнім власником; – об'єктивні ознаки цих складів злочинів проявлялися у протиправних діях злочинців, спрямованих на вилучення із правомірного володіння, користування і розпорядження власника матеріальних цінностей з метою отримання незаконної вигоди. Навіть санкції кожного складу

злочину були детально продумані і відповідали тяжкості наслідків, які могли наступити від злочинних дій [71].

Отже, Закони Хаммурапі примітивним чином відтворювали принцип співрозмірності, одночасно із цим були позбавлені рис гуманізму. Основна увага була скерована на покарання винної особи як самоціль.

М.І. Колос вважає, що у Законах Хаммурапі законодавець вперше сформулював склад злочину, який мав здійснюватися способом проникнення в будинок, призначеним для проживання людей або ведення господарської діяльності. Підстав вважати, що пробивання діри в стіні було елементарним намаганням пошкодити чуже майно, немає. Адже таке діяння потребувало значних фізичних сил, легко привертало на себе увагу сторонніх осіб, а тому є малоймовірним, що людина могла їх виконувати без надії отримати певну матеріальну вигоду. Це дало нам підстави стверджувати, що підготовка пролому була не чим іншим як замахом на таємне викрадення чужого майна з проникненням у приміщення. У наступних складах злочинів (§§ 22, 23, 24) вже ведеться мова про відкриті дії злочинців по протиправному заволодінню чужим майном. Так, у § 22 Законів визначено: «Якщо чоловік учинить грабіж і буде спійманий, – його слід убити». Таким чином з наведеної формули вбачається, що цей злочин є закінченим, а його суб'єкт має бути затриманим. У наступному правовому положенні зазначено: «Якщо грабіжник не буде схоплений, – пограбований повинен клятвено показати перед богом все, що пропало в нього, а община і рабіанум (староста общини), на землі чи в окрузі яких вчинено грабіж, повинні відшкодувати йому, що в нього пропало» (§ 23). Із зазначеного вбачається, що законодавець констатував такі факти: вчинення грабежу, уникнення злочинцем затримання, невизначеність предмету викрадення, його обсягу і вартості. Крім того, він встановив процедуру підтвердження ціни позову потерпілого та колективну відповідальність общини і її керівника в частині компенсації збитків пограбованому. В разі спричинення під час грабежу смерті будь-якій людині, община і рабіанум зобов'язані були компенсувати втрати родичам загиблої людини в розмірі 1 міни срібла (§ 24) [71].

Отже, можна констатувати, що стародавній період є першим визначальним етапом генезису становлення кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення загалі та крадіжку зокрема. Саме у цей період право власності було визнано пріоритетним, оскільки воно безпосередньо пов'язане із можливістю розвитку держави крізь призму примітивної системи оподаткування (наразі із вказаним корелюється теорія Лаффера), а отже право власності є таким, що потребує правового захисту. Трансформуючись біблійські положення інтегрувались у низку джерел права і набули свого подальшого розвитку у першому кодифікованому акті Стародавнього Вавілону – Законах Хаммурапі, в якому кримінальні правопорушення проти власності було певним чином систематизовано та удосконалено.

Якщо розглядати ретроспективу кримінальної відповідальності за протиправні діяння проти власності взагалі та крадіжку зокрема в Україні, можна відзначити, що моментом становлення кримінального законодавства у цій частині є IX-XIII століття, коли з'явилась та розвивалась Київська Русь, яка стала першою феодальною та монархічною державою.

Джерелами права Київської Русі з 860 року стали міжнародні договори. У цьому році після облоги Константинополя між Київською Руссю та Візантією був підписаний перший договір, згідно з яким Київська земля офіційно визнавалася як держава на міжнародному рівні [93, с. 64-66; 101, с. 117-119; 167]. Вказаний договір до нашого часу не зберігся Згадка про договір 907 року міститься тільки в літописах. Натомість тексти наступних договорів 911, 945, 971 років дійшли до нашого часу. На їх основі поживались торговельні відносини між державами, що вимагало, в свою чергу, юридичної регламентації таких відносин. Це могло викликати колізію між слов'янським звичаєвим правом та грецьким законодавством [92, с. 78-80; 167]. Тому зазначені джерела права містили колізійні прив'язки. Більшість дослідників сходяться на тому, що прив'язки переважно були до слов'янського звичаєвого права. Вказане пояснювалось на той час панівним становищем Київської Русі. Проте уже згодом, у договорі 945 року, після невдалого походу на Візантію наявні не тільки

часті, посилення на Закон Руський, а й на елементи грецького права. А от договір 971 року містив уже тільки норми візантійського права, що пояснювалось втратою панівної позиції Київської Русі у відносинах з Візантією [177, с. 42-44; 167]. Норми кримінального права містились у договорах 911 та 945 років, де ішлося про відповідальність за вбивство, крадіжку, грабіж, насильство [170, с. 23-25; 167]. Тобто норми кримінального права формувались на рівні конкретних складів злочинів, проте не містили жодної згадки про вчинення однією особою декількох злочинів. Разом із приходом на Руську землю християнства з'явилися і церковні «устави», серед яких – Устав Цолодимира Великого, Ярослава Мудрого та інші, які містили певні норми кримінального права. А саме, визначивши компетенцію церковних судів, передбачали покарання за злочини, які стосувалися їх юрисдикції: «умикання» дівчат, знахарство, чарівництво, відьомство та інші злочини проти християнства [40; 167].

Вказане дозволяє стверджувати, що у наведених вище джерелах лише формувався підхід до розуміння як кримінальних правопорушень взагалі, так і протиправних діянь прот власності зокрема. Така ситуація була зумовлена декількома факторами, які зберігались протягом усього періоду формування кримінального законодавства та права. Першим фактором було розуміння законодавця меж права власності та того майна, яке заслуговувало першчергового захисту. Тривалий час таким майном було все, що належало державі. У такий спосіб законодавець забезпечував можливість розвитку держави та формування економічної політики та міжнародних відносин.

Другим фактором можна вважати те, що розуміння форм вчинення кримінальних правопорушень проти власності взагалі та крадіжок зокрема майже було відсутнє, що відповідним чином впливало на формування кримінально-правових заборон, оскільки кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки у тогочасному законодавстві були відсутні, що часто ускладнювало процес притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Одночасно із цим, вчені вказують на наявність спроб класифікації кримінальних правопорушень проти воасності. Так, наприклад, І. Паньонко і В.

Коваль, відзначають, що у вказаний період на позначення видів злочинів проти власності використовувалося загальне поняття «татьба», у якому можна виділити такі склади злочину як розбій і крадіжку [130]. Писаними правовими пам'ятками, що регламентували покарання за майнові злочини, були не лише внутрішні правові джерела, а й міжнародні договори того часу. Це, перш за все, договір князя Олега з греками 911 р., договір князя Ігоря з греками 945 р. Вказані договори містили пункти, що регулювали суспільні відносини, пов'язані із крадіжкою, розбоєм та іншими діяннями, на позначення яких використовувалося поняття «татьба» [158, с. 5-6].

Необхідно відмітити, що Руська Правда також певним чином заклала підґрунтя для формування підстав для пеналізації кримінальних правопорушень. Зокрема у документі передбачались диференційовані види та розміри покарань за вчинення різних видів кримінальних правопорушень проти власності.

Л.М. Демидова зауважує, що розвиток господарства феодалів тягнув за собою захист нормами Руської Правди таких предметів, як худоба, домашня птиця, продукти сільського господарства (статті 36, 40 Короткої Правди; статті 42, 45 Просторової Правди). Установлювалася відповідальність за крадіжку хліба на гумні або з ями (ст. 43 Просторової Правди); за крадіжку бобра (ст. 49 Просторової Правди). У статті 39 Короткої Правди припускалася можливість при наявності певних обставин без покарання вбити крадія у домі або хліві (ст. 39). За Руською Правдою, поток та розграбування були вищою мірою покарання й застосовувалися тільки за 3 злочини – за вбивство при розбої (ст. 7 Просторової редакції Руської Правди), підпал будинку чи гумна (там же, ст. 83), конокрадство (там же, ст. 35). Суб'єктом злочину могла бути будьяка людина, крім холопа (феодално залежна людина, наближена за своїм правовим статусом до раба). За дії ж холопа до відповідальності притягувався його пан або (в окремих випадках) потерпілий був управі сам розправитися з холопом-злочинцем. У Руській Правді можна знайти зародки інституту співучасті, наприклад, при вчиненні крадіжки (ст. 40 Короткої Правди, статті 42, 43 Просторової Правди). Розмір покарання за вчинення злочину одноособово був меншим, аніж за скоєння декількома

особами. Розбій поряд з татбобою і грабежем у широкому сенсі вважався викраденням майна цілою зграєю. У статті 21 Короткої редакції Руської Правди закріплювалося і право на необхідну оборону. При цьому особлива увага приділялася захисту майнових прав: «Аже уб'ють огнищанина у клети, или у коня, или у говяда, или у коровье татбы, то убити в пса место; а тоже покон и тивуницу» [46].

Отже, фактично у Руській Правді поступово розвивались всі сучасні кримінально-правові інститути, а також закріплювались (хоча і у примітивній формі) підстави та принципи кримінальної відповідальності та покарання. Поряд із розвитком інститутів пеналізації та криміналізації формувались й інші інститути кримінального права. В першу чергу це стосується закріплення і диференціації суб'єктів кримінальних правопорушень і спрощеного розуміння таких ознак об'єктивної сторони протиправних діянь як час, місце, спосіб та обстановка.

У пізніших редакціях Руської Правди крадіжки уже поділялися і за суб'єктами вчинення. Звертає увагу також поділ на крадіжки, що здійснювалися із відкритої і закритої території, при чому крадіжка із останньої каралася значно суворіше, що також підкреслює особливу увагу до охорони власності. За сучасною термінологією, мова йде про кваліфіковану (із закритого приміщення) і просту крадіжку (із відкритої території). Також крадіжки поділяли залежно від суми накладення штрафу: найтяжчу (12 гривень), середню (3 гривні) і найменшу (1 гривня). Щодо тяжкості покарання, то найбільш суворим визначалося «потік і пограбування», тобто вигнання із громади та позбавлення майна. Разом із тим, Руська Правда не розрізняла видів співучасті у вчиненні злочину, у тому числі й крадіжки, всі особи причетні до неї, несли однакове покарання. Окремо виділяли церковну крадіжку, про що було вказано у Церковних Статутах Великих князів. Тобто коли мова йшла про посягання на майно церкви. В юрисдикції церкви також перебував розгляд крадіжок, вчинених у межах сім'ї [32].

Підхід до визначення меж покарання та його розміру в залежності від суми збитків, які були спричинені крадіжкою або іншим кримінальним

правопорушенням проти власності свідчить про спробу законодаця диференціювати межі суспільної небезпечності протиправного діяння в залежності від наслідків, які ним були спричинені. Саме таке бачення крадіжки як суспільно небезпечного діяння надав можливість розвивати кримінальну відповідальність та покарання за його вчинення як за матеріальний склад кримінального правопорушення.

Руська Правда відобразила й подальший розвиток у давньоукраїнському кримінальному праві системи відшкодувань збитків за порушення майнових прав. До подібних посягань відносилося вбивство представників невольного стану (статті 26, 27 Короткої Правди, статті 16, 17, 89 Просторової Правди) та осіб, прирівняних до них за правовим статусом (статті 24–26 Короткої Правди, статті 13–16 Просторової Правди). Залежно від господарського значення та статі представників невольного стану й осіб, прирівняних до них за правовим статусом, різним був і урок, який брав господар за їхнє вбивство: простий холоп, рядович або смерд оцінювався в 5 гривень рабиня – 6 гривень, холоп-вихователь, рабиня-годувальниця, сільський або ратайний князівський староста, ремісник або ремісниця – 12 гривень. Багато норм Руської Правди вказують на відшкодування майнової шкоди при вчиненні крадіжки. Збитки за правовим звичаєм повинні були відшкодовуватися поверненням власнику вкраденої речі (статті 11, 13 Короткої Правди, статті 35, 37–39, 44, 79 Просторової Правди), у випадку її відсутності – сплатою «уроку». Він зазначався в окремих статтях Руської Правди або вираховувався з ринкової вартості вкраденої речі. Відшкодування збитків сплачувалося й за знищення чужого майна або ознак приватної власності. Так, за знищення чужого коня (стаття 84 Просторової Правди) винний мав відшкодувати збитки за урочними цінами, які встановлювалися статтею 28 Короткої Правди і статтею 45 Просторової Правди, перерізання мотузки в загорожі – 1 гривну (стаття 80 Просторової Правди), порубку борті – півгривні (стаття 75 Просторової Правди). Також стягувалося відшкодування за знищення ознак приватної власності – переорання межі на полі або порубку межевого стовпа (стаття 34 Короткої Правди), знищення бортної

межі, переорання польової межі, перегородження двору (стаття 72 Просторової Правди), порубку межового дуба або дуба зі знакомпрапором, що засвідчував право власності (стаття 73 Просторової Правди), знищення знака-прапора на борті (стаття 71 Просторової Правди) [91].

Питання щодо доцільності співвіднесення наслідків кримінальних правопорушень проти власності, які, здебільшого, полягають у спричиненні майнової шкоди та ефективності такого виду покарання як штраф (або будь-які інші форми матеріального відшкодування спричиненої крадіжкою шкоди) неодноразово розглядалась як вченими, так і практиками, які розглядали особливості розвитку кримінально-правової політики щодо кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності. Не можна не погодитись із думкою щодо доцільності реалізації такого підходу, оскільки прагнення до гуманізації та забезпечення співрозмірності спричиненої протиправним діянням шкоди та покарання за неї є платформою для європеїзації національного кримінального законодавства. Дослідження положень Руської Правди надає підставу для констатації, що більшість положень джерела хоча і у примітивній формі, але відтворює сучасне бачення ефективності заходів кримінально-правового характеру, а також особливостей вчинення окремих протиправних діянь.

Руська Правда щодо кримінальної відповідальності за крадіжку характеризується низкою позитивних рис, серед яких можна виокремити: 1) диференціацію покарання в залежності від тяжкості кримінального правопорушення; 2) диференціацію крадіжок в залежності від суб'єкта кримінального правопорушення; 3) диференціацію крадіжки в залежності від способу, місця та обстановки її вчинення. Таким чином, саме це джерело доцільно вважати основоположним для подальшого розвитку національного кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності та покарання за кримінальні правопорушення проти власності.

Злочини в кримінальному праві Галицько-Волинської держави класифікували таким чином: вчинені навмисно та з необережності; одноособово

та в співучасті; з обтяжуючими (щодо жінок, батьків, способом небезпечним для всієї громади) та з пом'якшуючими (у стані крайньої необхідності, необхідної оборони, під примусом тощо) обставинами; за об'єктом посягання – злочини проти майна, життя, здоров'я, громадського порядку, статевої недоторканності, у сфері торговельної діяльності, моральних і релігійних засад суспільства [17].

У цей історичний період кримінальне законодавство зазнавало активних змін, скерованих на диференціацію меж кримінальної відповідальності за вчинені суспільно небезпечні діяння. Фактично воно більше наближувалось до структури сучасного КК України, розділяючи кримінальні праопорушення за об'єктом та особливостями їх вчинення. Можна також стверджувати про те, що на цьому етапі було закладено платформу для гуманізації кримінального права та забезпечення співрозмірності між протиправним діянням, а також видом та розміром покарання, яке за нього може бути призначене.

У середині XIV ст. значна частина українських земель ввійшла до складу Великого князівства Литовського. Кримінально-правові відносини у вказаний період регулювалися редакціями трьох Литовських статутів (1529, 1566, 1588 р. р.), в основі яких лежала Руська Правда. Литовсько-руське кримінальне право під злочином розуміло «кривду», «шкоду», «виступ», порушення Божого і людського закону, приватного та публічного добра. Литовські статuti серед видів злочинів розрізняли такі майнові злочини: крадіжку, пограбування, розбійний напад, знищення або спалення майна. Відповідно до Литовських статутів крадіжка – це заволодіння чужим майном «зłodійським таємним чином» (Статут 1529 р. Р. XIII, арт. 1, 10, 12, 23; Статут 1566 р. Р. XIII, арт. 4; Р. XIV, арт. 2, 11, 13, 20, 25, 26 та ін.). Об'єкт крадіжки – майно, що є предметом безпосереднього володіння конкретної особи (домашні речі, свійські тварини, продукти, знаряддя праці тощо) [150;151;152]. В артикулах 5-12 розділу 13 Литовського статуту 1588 р. чітко передбачено вартість предмета посягання (кінь, велика і мала худоба, домашні птахи, збіжжя, сіно, городина, речі домашнього виробництва тощо). Ціну враховували під час визначення розміру шкоди, та покарання [150; 151; 152].

Відповідно, саме «таємний» спосіб вчинення крадіжки відрізняв її від інших видів кримінальних правопорушень. Цікавим також є і диференціація крадіжок за об'єктом посягання. Необхідно відмітити, що чинне національне кримінальне законодавство наразі у самостійних нормах передбачає кримінальну відповідальність за посягання лише на певні предмети, такі як зброя, транспортні засоби, наркотичні засоби тощо. Отже, хоча і не у повній мірі, але розмежування крадіжок за предметом на сучасному етапі державотворення було збережено.

Щодо суб'єкта злочину, то з 1457 р. ним визнавалася осудна чи частково осудна фізична особа, яка досягла семирічного віку. Відповідно до Другого статуту – 14-ти річного віку, а в другій половині XVI ст. – 16-ти років. Підлягали також кримінальній відповідальності особи, які знали про вчинення злочину, але не донесли владі про нього чи переховували злочинця. Литовський Статут 1529 р. включав положення про відповідальність за групові злочини, за переховування предметів, добутих злочинним шляхом, а також за придбання й збут викраденого: «... якби наші піддані переховували у своїх домах або маєтках підозрілих людей, злочинців, розбійників, злодіїв і вигнаних із країни або давали їм якісь поради, або допомагали, завдаючи цим шкоди суспільству, або користувались речами, добре знаючи, що вони крадені... то винуватого має бути покарано так само, як і перелічених вище злочинців; тому що задля справедливості і тих, що скоюють злочини, і тих, що потурають їм, має бути покарано однаково» [152, с. 261].

Розглядаючи вказаний історичний період, не можна не відзначити вплив польського права на розвиток української держави та її системи права. Розвиток України у складі Речі Посполитої дещо змінив свій напрямок, що було зумовлено особливостями польського менталітету, видів та особливостей нормативних документів, які регулювали суспільні відносини та пріоритети подальшого державотворення. Проте вплив польського права на українське можна оцінити позитивно із огляду на те, що воно зберігало традиції римського права, що надало можливість розділити види кримінальних правопорушень та способи

кримінально-правового впливу на них, які було диференційовано на публічну та приватну сфери.

Крадіжка продовжувала визначатися як таємне заволодіння майном з метою привласнення. Злочин вважався завершеним з моменту заволодіння річчю. Залежно від часу вчинення крадіжки поділяли на нічні і денні; від вартості викраденого – дрібні і великі; від способу вчинення – прості і кваліфіковані. Під час визначення покарання за крадіжку враховувалося: чи злочин був учинений під примусом, чи з власної волі, уперше чи повторно; вартість викраденого; добровільне зізнання і розкаяння у вчиненому; групою осіб, за попередньою змовою чи одноособово. Неповнолітні особи у віці до 14 років та (що цікаво) особи, які вчинили дрібну крадіжку через голод, звільнялися від кримінальної відповідальності [158, с. 19].

Отже, можна стверджувати, що підхід до формулювання складу крадіжки, а також її кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак було певним чином уніфіковано шляхом спрощення, проте водночас було спрощено процес їх кваліфікації та своєчасного притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Не заперечуючи наявності низки позитивних аспектів формування кримінального законодавства на цьому етапі розвитку, необхідно також відмітити, що ще більшого динамізму кримінально-правові норми зазнали під час формування Української козацької держави.

Козацьке звичаєве право було «стародавнім звичаєм, словесним правом і здоровим глуздом». Правові норми утверджували військово-адміністративну організацію, визначали правила військових дій, діяльність адміністративних та судових органів, порядок землекористування, договірні відносини тощо. Значна кількість правових норм регулювала відносини кримінально-правового характеру. Кримінальне право виділяло такі злочини: проти життя (вбивство), проти здоров'я (заподіяння тілесних ушкоджень), військові злочини (дезертирство, програш бою, ухилення від посади, на яку обирало козацьке товариство, пияцтво під час військового походу). Значну увагу було приділено майновим злочинам до яких відносили розбій, неповернення боргу, крадіжку.

Крадіжку розрізняли залежно від суб'єкта: особиста та крадіжка майна всього товариства. Майнові злочини каралися досить суворо: від застосування смертної кари до приковування до ганебного стовпа і забивання буковими киями (конокрадство, пограбування купців тощо). Неповорнення боргу тягнуло за собою приковування до лафета гармати. Винний звільнявся від покарання коли повертав борг або хтось із його родичів чи друзів поручався за нього [182].

В період функціонування Української козацької держави норми кримінального права, що застосовувалися для регулювання кримінально-правових відносин, були досить різноманітними та містилися у козацькому звичаєвому праві, Литовських статутах, положеннях магдебурзького права, гетьманських універсалах тощо. Як зазначає П. Захарченко, залежно від ступеня суспільної небезпеки кримінальне право розрізняло такі види кримінальних діянь: злочин (найтяжче протиправне діяння, за яке передбачалася переважно смертна кара; провина (правопорушення середньої тяжкості); проступок (дрібне правопорушення) [58, с. 122].

Кримінальне законодавство цього періоду відрізнялось достатньо суворими видами покарання, які передбачались за вчинення кримінальних правопорушень проти власності, зокрема крадіжки. Законодавець диференціював заходи кримінально-правового впливу залежно від того чи вперше було вчинено протиправне діяння, найсуворішим видом покарання було передбачено смертну кару.

У XIX – на початку XX ст. майже 90% території України, ввійшли до складу Російської імперії, а отже, й розвиток кримінального права здійснювався у напрямі інкорпорації вітчизняної правової системи у загальноімперську. Норми кримінального права регулювалися т. XV Зводу законів Російської імперії та «Уложенням про покарання кримінальні та виправні» 1845 р. з редакціями 1866 і 1885 р.р. Так, глава III Уложення містила більше 60-ти статей, присвячених відповідальності за різні види крадіжки, грабежу, розбою, шахрайства, розтрата, винищення чи ушкодження чужого майна тощо. Злочини проти власності поділялися залежно від їх сфери вчинення: державна власність,

власність приватних осіб. Значну увагу було приділено майновим злочинам, пов'язаним із викраденням церковного майна. Відповідно до глави III Уложення до викрадення належали: розбій, грабіж, «зłodійство-крадіжка», «зłodійство-шахрайство». «Зłodійство-крадіжка» визначалося як таємне викрадення чужого майна без ознак розбою чи грабежу (ст. 2146). «Зłodійством-шахрайством» вважалося викрадення чужих речей за допомогою обману (ст. 2172) [164].

Такий підхід законодавця до диференціації кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності можна пояснити тим, що на цьому історичному етапі церква займала достатньо відповідальне та впливове становище. Необхідно відзначити, що представники церкви залучались до вирішення важливих державних питань, а тому будь-які протиправні посягання на них карались достатньо суворо. Фактично будь-яке кримінальне правопорушення проти власності, як і у сучасному кримінальному законодавстві вважалося викраденням/заволодінням майном чи розкраданням та розрізнялись за формою його вчинення – обман, таємне викрадення, відкрите викрадення, насильницьке викрадення тощо.

З формуванням інституту мирового суду в ході судової реформи 1864 р. було розроблено Статут про покарання, що накладаються мировими суддями. Мирові судді мали право розглядати справи про дрібні злочини і проступки, за які передбачалися покарання у вигляді зауваження, попередження, штрафу до 300 рублів, арешт до шести місяців або ув'язнення до одного року. Статтею 170 Статуту визначалися кваліфіковані крадіжки 1) в церкві 2) у нічну пору доби; 3) з проникненням у приміщення; 4) за змовою декількох осіб 5) у громадських місцях чи під час при масових зібрань; 6) слугами, робітниками, які проживали у господаря; 7) особами, що уже притягувалися до кримінальної відповідальності за крадіжку [32].

Вказане дозволяє констатувати, що із розробленням вказаного джерела було закладено витoki інституту кримінальних проступків та злочинів. Одночасно із цим не можна залишити поза увагою те, що законодавець ще у повній мірі не розрізняв делікти за ступенем їх суспільної небезпечності, яка є

меншою, ніж та, що має ознаки кримінального правопорушення. Хоча також варто визначити, що окремі положення свідчили про розуміння сфери правового регулювання, яке має бути скероване на диференційованих захист суспільних відносин.

Наступним етапом розвитку кримінальних норм стало Кримінальне Уложення від 1903 р., яке хоч і не набуло чинності у повному обсязі, але мало значний вплив на подальший розвиток кримінально-правового законодавства як в цілому, так і у сфері правового регулювання майнових злочинів. Поняття «викрадення майна» зазнало певних змін: крадіжку і грабіж було об'єднано у єдиний склад злочину – злодійство – таємне або відкрите викрадення чужого майна з метою привласнення, визначалися види злодійства: викрадення із будинків чи приміщень у нічний час із пошкодженням засувів; викрадення групою осіб; конокрадство, викрадення особою, яка уже притягувалась до кримінальної відповідальності за подібні злочини; викрадення за допомогою обману тощо [58, с. 162].

Вказане бачення меж та змісту кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності не може бути позитивно оцінено через декілька факторів. По-перше, об'єднання різних за способом, а отже і за суспільною небезпечністю кримінальних правопорушень проти власності в один склад фактично призводив до порушення принципу співрозмірності суспільної небезпечності протиправного діяння та тих видів та розмірів покарання, які за нього можуть бути призначені. По-друге, це також ускладнювало процес забезпечення поступового підвищення репресивності кримінально-правових заходів впливу.

XX століття характеризується погіршенням та дестабілізацією законотворчої роботи за кримінально-правовим напрямом. Здебільшого це зумовлено незадовільними політичними факторами, у першу чергу – формуванням радянської держави, а також низкою подій революційного та військового характеру. Відповідно правова система також була у певній мірі змінена.

Особливістю кримінального права УНР часів Центральної Ради було те, що воно продовжувало регулюватися процесуальним законодавством Російської імперії, Тимчасового уряду, а також розроблялися власні законодавчі акти, хоча частина із них так і не була втілена в життя. Так, майже у повному обсязі діяло Кримінальне уложення (1903), яке містило 4 розділи, що визначали кримінальну відповідальність за посягання на власність: «Про неповідомлення про знахідку, привласнення чужого майна і зловживання довірою» (31); «Про крадіжку, розбій, вимагання» (32); «Про шахрайство» (33); «Про банкрутство, лихварство і інші випадки караної недобросовісності щодо майна» (34). Як уже зазначалося, у вказаному Уложенні було об'єднано крадіжку і грабіж у один склад та визначено його терміном крадіжка як таємне або відкрите викрадення чужого майна [32]. Зберігала чинність і постанова Тимчасового уряду від 6 липня 1917 р., у якій окрім низки інших питань, визначалися і норми кримінального права, що передбачали позбавлення волі терміном до трьох років за публічні заклики до вбивства, розбою, грабежу, погромів та інших тяжких злочинів [32].

Дисбаланс законодавства у бік посиленого захисту державної власності, а також інтересів керівництва держави призвело до зниження ефективності кримінального законодавства, зокрема в частині кримінальних правопорушень проти власності. Криміналізація публічних закликів до вчинення кримінальних правопорушень стала наслідком прагнення радянського законодавця до встановлення тотального контролю за громадянами та штучного збільшення кількості осіб, які притягаються до кримінальної відповідальності.

Разом із тим, як зазначає Е. Кісілюк, суспільно небезпечні діяння у період Центральної Ради кваліфікувались як злочини та були поділені на такі групи: злочини проти держави (зрада, шпигунство, дії, спрямовані на насильну зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, пропаганда війни); службові (зловживання владою або службовим становищем), злочини проти особи (вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень, зґвалтування); господарські злочини (спекуляція, шахрайство); злочини проти власності (крадіжка, грабіж, розбій, шахрайство, умисне знищення або пошкодження

майна), при чому шахрайство відносилось як до майнових, так і до господарських злочинів [67].

Щодо шахрайства, варто відзначити, що сучасне кримінальне законодавство також встановлює відповідальність за таке діяння як за кримінальне правопорушення проти власності, а також як за кримінальне правопорушення у сфері господарської діяльності. Проте, на відміну від аналізованого періоду, чинний Кримінальний кодекс України чітко диференціює вказані суспільно небезпечні діяння за відповідними ознаками, які надають можливість розрізнати просте шахрайство від фінансового.

Злочини проти власності також залишалися важливим об'єктом кримінально-правового регулювання. Такими злочинами визначали крадіжку, грабіж, розбій, умисне знищення або пошкодження майна. Особливу увагу було приділено захисту державної власності та таким злочинам як злочини проти державної та громадської власності, хабарництво, шахрайство. Зокрема, Закон «Про підвищення кари за недбайливу охорону, присвоєння, розтрату або знищення скарбового майна» (1920 р.) був спрямований на охорону державної власності. На боротьбу з шахрайством – «Закон про шахрайство» від 18 липня 1919 р.). Також Директорією було розроблено Закон «Про спекуляцію», у якому визначено її розуміння, санкції за вчинення таких протиправних дій [61].

Отже, фактично на цьому історичному етапі законодавець чітко не розрізняв межі кримінальної відповідальності та покарання за кримінальні правопорушення проти власності та кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності. Вказане можна пояснити відсутністю розуміння ознак, притаманних кожному із вказаних видів суспільно небезпечних діянь. Одночасно із цим продовження запровадження радянської влади призводило до примітивізації права за кожною окремою галуззю.

Учені відзначають, що фактично паралельно із спробою утвердження національної державності відбувалися спроби запровадження так званої радянської влади, а отже і правової системи, остаточне утвердження яких на значній території України відбулося у 1921 році. Як зазначено В. Грищуком,

побудова нової правової системи являла собою насадження правотворчої і правозастосовчої практики РРФСР, а сама правова система являла собою примітивну рецепцію загальної системи права більшовицької Росії [41, с. 47-48].

Основними рисами радянського кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності були: 1) віддання пріоритету інтересам правлячої верхівки, запровадження посиленого кримінально-правового захисту державної власності; 2) створення репресивних заходів впливу, які не були передані законодавчими та іншими нормативно-правовими актами; 3) запозичення положень російського законодавства, ігнорування низки принципів кримінального права, зокрема верховенства права, законності, гуманізму та співрозмірності суспільної небезпечності діяння покаранню, яке за нього може бути призначене.

Із 1922 р. нормативно-правовим актом, який відображав кримінальну політику УСРР став Кримінальний кодекс, тобто відбулася кодифікація кримінально-правових норм, тому подальший розгляд їх розвитку у роботі здійснено на основі аналізу кодексів. Перший кодекс був затверджений Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом 23 серпня 1922 р. і введений у дію з 15 вересня 1922 р. Структурно він був ідентичним КК РСФРР. Особлива частина КК УСРР (1922 р.) включала у тому числі й господарські та майнові злочини. Відповідно до Кодексу крадіжка визначалася як таємне викрадення майна, що знаходиться у володінні, користуванні або розпорядженні іншої особи або установи. Кваліфікуючими ознаками крадіжки визначалися викрадення із застосуванням певних знарядь, інструментів; вчинення особою, яка професійно займається крадіжками; викрадення майна, що є засобом існування потерпілого; попередня змова. Санкції, передбачені за крадіжку, закріплювали більш суворі покарання, коли крадіжка стосувалася державної власності, порівняно із особистою власністю [83].

Отже, не дивлячись на те, що законодавець певним чином удосконалив межі кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку, зокрема – встановив певні кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки такого

протиправного діяння, за ступенем тяжкості посягання на державну власність залишалось більш тяжким відносно приватної. Фактично межі кримінальної відповідальності та покарання за кримінальні правопорушення проти власності взагалі та крадіжку зокрема продовжували змінюватись одночасно із зміною пріоритетів розвитку тогочасної держави та інтересів її керівництва.

Погоджуємося із думкою І. Терлюка, що особливістю вказаних кодексів також було те, що їх розробники вважали одноосібним розпорядником власності виключно державу. Лише вона виступала єдиним суб'єктом права власності, і немає того, кому б це право могло перейти. Вважалось, що унаслідок протиправних посягань держава позбавлялася не права власності, а права користування майном. Тому кодекси охороняли не стільки відносини власності, а порядок користування майном [158, с. 59-60]. Наступний етап розвитку радянського кримінального права хронологічно можна виокремити 30-ми роками - початком 50-х років XX століття, що пов'язано із періодом сталінського тоталітарно-репресивного режиму. Що стосується особливої охорони державної власності, то показовим став так званий «закон про п'ять колосків», тобто постанова ЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» від 7 серпня 1932 р. Відповідно до цієї постанови було встановлено, як міру покарання, вищий захід соціального захисту розстріл з конфіскацією всього майна (із заміною за пом'якшуючих обставин позбавленням волі на строк не менш як десяти років з конфіскацією майна). Також розширилася сфера судової відповідальності із застосуванням заходів кримінального покарання до малолітніх, починаючи з 12-річного віку. Так, каралося розгвинчування рейок, підкладання на них предметів, що могли викликати аварії поїздів, а також крадіжка, тілесні ушкодження, вбивство або замах на вбивство. В інших випадках малолітні притягалися до кримінальної відповідальності починаючи з 14-річного віку [158, с. 67-68].

Тоталітаризм вказаного періоду спричинив ще більший негативний вплив на розвиток кримінального законодавства. Найбільш негативними стали зміни,

пов'язані із розширенням переліку суб'єктів кримінальних правопорушень, зокрема шляхом штучного заниження їх віку; розширення переліку видів суспільно небезпечних діянь (ефективність та важливість криміналізації низки яких не була практично підтверджена); посилення репресивності окремих заходів кримінально-правового характеру, зокрема і тих, що призначались за кримінальні правопорушення проти власності.

У 1958 р. було прийнято Основи кримінального законодавства Союзу СРСР і союзних республік, які стали основою нового Кримінального кодексу УРСР, прийнятого 28 грудня 1960 р., що набрав чинності з 1 квітня 1961 р. Вказаний кодекс закріпив факт перетворення соціалістичної (державної) власності на пануючу форму власності, вмістивши дві глави: «Злочини проти соціалістичної власності», «Злочини проти особистої власності громадян». Пріоритет державної форми власності проявлявся не лише у розмежуванні таких злочинів на дві окремі глави, а полягав у більш широкій регламентації посягань та їх способів на соціалістичну (державну, колективну) власність, застосуванні більш суворіших санкцій, порівнюючи злочинами, що посягали на особисте (індивідуальне) майно громадян [82].

Положення вказаного законодавчого акту певним чином були осучаснені. Низка видів кримінальних правопорушень, а також їх основні ознаки було збережено у чинному кримінальному законодавстві України зі зміною видів та розмірів покарань, які за них можуть бути призначені та забезпеченням дотримання принципів кримінального права.

З проголошенням незалежності України 24 серпня 1991 року розпочався новий період у розвитку кримінального права. Перший кримінальний кодекс незалежної України набрав чинності 11 вересня 2001 р., та закріпив у тому числі норми, спрямовані на охорону власності (розділ VI Особливої частини). Важливе значення мало закріплення принципу рівної охорони майна незалежно від форми власності [81].

Чинне кримінальне законодавство України 2001 року забезпечило диференційований та поступовий підхід до кримінально-правової охорони права

власності. Не можна залишити поза увагою те, що законодавець забезпечив дотримання всіх принципів кримінального права, зокрема і тенденцію відповідності суспільної небезпечності видам та розмірам покарань, а також визначенням можливост застосовувати альтернативні, заохочувальні заходи кримінально-правового впливу. Одночасно із цим не можна не відмітити, що, не дивлячись на введення у дію особливого правового режиму воєнного стану, правотворча робота зазнала динамічних та позитивних змін, які реалізувались в частині визначення крадіжки, вчиненої в умовах воєнного стану особливо кваліфікуючою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України, а також уточнення розміру кримінально-каранної крадіжки.

Ю. Дорохіна, проаналізувавши процес становлення законодавства щодо кримінально-правової охорони власності, запропонувала його періодизацію [52, с. 269]. Водночас проведення дослідження надає підставу для внесення певних корективів: 1) *стародавній період* (із біблійських часів до VI століття) – визначення діянь, які суперечать інтересам людини та суспільства, створення примітивних заходів карального впливу за їх вчинення, який інтенсифікувався із запровадженням кожного наступного документа, яким регулювались відповідні суспільні відносини; 2) *період формування та розвитку Київської Русі* (VI – II пол. XIV ст.) – поступовий розвиток кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності, їх часткова диференціація за видами, а також визначення покарань та розмірів, що можуть бути призначені за їх вчинення; 3) *перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої* (II пол. XIV- I пол. XVII ст.) – набуття кримінальним законодавством окремих рис польського законодавства, збереження традицій римського права, що надало можливість розділити види кримінальних правопорушень та способи кримінально-правового впливу на них, які було диференційовано на публічну та приватну сфери; 4) *козацький період* (XV - середина XVII ст.) – посилення пеналізації кримінальних правопорушень проти власності, встановлення більш суворих видів покарань; диференціація заходів кримінально-правового впливу залежно від того чи вперше було вчинено

протиправне діяння; 5) *період часткового розпаду української державності* (II пол. XVII – XVIII ст.) – гальмування розвитку кримінального законодавства, втрата динамізму, зумовлена розподілом українських земель; 6) *імперський період* (XIX – поч. XX ст.) – розширення видів кримінальних правопорушень проти власності, посилення кримінальної відповідальності поступовий перехід до пріоритезації захисту права державної власності; 7) *період відродження Української держави* (1917 – 1920 р. р.) – часткове відновлення правотворчої діяльності, перші спроби формування власного законодавства щодо кримінально-правової охорони права власності; 8) *період радянської державності* (1920-1991 р. р.) – новий занепад кримінального законодавства. Домінування кримінально-правового захисту права державної та колективної власності; ігнорування провідних принципів кримінального права; паралельне застосування до осіб незаконних заходів та засобів впливу за вчинені протиправні діяння; 9) *період незалежності України* (1991 р. – до сьогодні) – формування виваженого підходу до кримінально-правового захисту права власності. Визнання пріоритетом захисту людини та її майнові інтереси. Створення виваженої системи покарань, а також їх розмірів. Забезпечення диференційованого підходу до кримінальної відповідальності за крадіжку, шляхом встановлення кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак складу такого кримінального правопорушення. Удосконалення кримінально-правової норми, в якій встановлено кримінальну відповідальність за крадіжку, вчинену в умовах воєнного стану; перегляд розміру кримінально-каранної крадіжки.

Таким чином, генезис кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку бере свій початок ще з найдавніших часів, що зумовлено тим, що вказане кримінальне правопорушення разом із насильницькими протиправними діяннями утворює ядро злочинності. Встановлено, що до основних особливостей розвитку кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку можна віднести зміну законодавчих підходів до визначення видів та розмірів покарання – від найбільш репресивних у виді спричинення каліцтв (Уложення 1649 року)

до переходу до обрання більш гуманних та співрозмірних видів, найтяжким із яких є позбавлення волі на певний строк (КК України 2001 року).

1.2. Стан наукового розроблення проблем запобігання крадіжкам в Україні

Проблеми кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, на сьогоднішній день є одним із актуальних предметів дослідження вчених-фахівців у галузі наук кримінально-правового циклу. Водночас не можна не відмітити, що з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну та введення особливого правового режиму воєнного стану до кримінального законодавства в частині кримінальних правопорушень проти власності було внесено низку змін та доповнень, які не були у повній мірі вивчені та опрацьовані теоретиками. Це саме стосується й аналізу кримінологічної ситуації, які також з 2022 року зазнала негативних змін. Більшість наявних на сьогоднішній день наукових праць складає сукупність дисертаційних досліджень, наукових фахових статей та тез доповідей.

Так, заслуговує на увагу дисертація Я. Татаркевич «Викрадення у кримінальному праві: поняття та форми» у якій авторка обґрунтовує необхідність відмови від використання при характеристиці посягань на власність такого поняття, як викрадення, а також впровадження поняття розкрадання та визначення його форм на рівні КК України. Дисертанткою висловлено думку про те, що поняття «викрадення» у чинному КК України має потрійну кримінально-правову природу та наголошено на невдалості його використання. Дослідницею також визначено і охарактеризовано такі форми розкрадання як крадіжка, грабіж, розбій, шахрайство, привласнення, розтрата, вимагання [156].

Одночасно із цим не можна залишити поза увагою те, що вказані вченою поняття є більшою мірою рудиментарними, що зумовлено збереженням їх внаслідок феномену наступництва у праві. Слід погодитись, що на сучасному

етапі державотворення підхід до формулювання поняття крадіжки має бути уточнений, як власне, і предмет такого кримінального правопорушення, що надасть можливість удосконалити та уніфікувати підхід до кримінальної відповідальності за таке протиправне діяння.

Актуальним є дослідження І. Самокиш, у якому здійснено порівняльний аналіз кримінально-правової охорони власності в Україні та країнах Східної Європи та сформульовано низку пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення змісту та форми КК України щодо кримінально-правової охорони власності. Заслуговує на увагу історико-правовий аналіз законодавства, що регулювало процедури кримінально-правової охорони власності, тим більше, що у певні історичні періоди українські землі входили до складу окремих країн Східної Європи. Зокрема це також стосується теоретичних питань, висвітлених у дослідженні, зокрема критеріїв кримінально-правової характеристики правопорушень проти власності, у тому числі й крадіжки [145].

Вказане дослідження також є цікавим із огляду на те, що аналіз сучасних наукових праць, в яких розглядаються проблеми кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема надає підставу для констатації наявності дуже незначної кількості компаративних досліджень, особливо тих, в яких здійснюється історико-правовий аналіз. Вказане може бути оцінено негативним чином, оскільки більшість зарубіжних кримінальних законодавств передбачають низку положень, скерованих на кримінально-правовий захист права власності, які гідні для запозичення та інтеграції у національне кримінальне законодавство та кримінологічну практику.

Фундаментальним дослідженням, присвяченим розгляду широкого спектру проблем кримінально-правового захисту права власності є монографія Ю. Дорохіної, у якій розглянуто теоретичні та практичні проблеми доктринального визначення, змісту поняття власності як об'єкта кримінально-правової охорони. Зокрема авторкою простежено витоки законодавства про злочини проти власності, теоретичні проблеми феномену злочинів проти

власності як об'єкта кримінально-правової охорони. Дослідниця визначила етапи розвитку вітчизняного законодавства щодо кримінально-правової охорони власності. Заслуговує уваги комплексний підхід до характеристики і охорони власності як цілісної складової правової системи. Вченою також здійснено ґрунтовну кримінально-правову характеристику злочинів проти власності, висвітлено проблеми їх класифікації. У монографії проведено аналіз злочинів проти власності, що полягають у незаконному заволодінні майном, кваліфікуючих ознак таких злочинів, розкрито проблеми відмежування злочинів проти власності від суміжних злочинів та розмежування злочинів проти власності з іншими правопорушеннями. Авторка не обходить увагою і проблеми призначення покарання за злочини проти власності, детально розкриваючи теоретичні підходи до призначення покарання та аналізуючи проблеми звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти власності [52].

Поряд із цим, більшість отриманих ученою результатів поступово втрачають значення, що пов'язано зі зміною законодавчого підходу до кримінально-правового захисту права власності, а також визначення меж кримінальної відповідальності та покарання за такі кримінальні правопорушення, вчинені в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану.

Дисертація Г. Тіграняна хоча й присвячена порівняльному аналізу кримінально-правової протидії розбою за кримінальним законодавством України та Республіки Вірменія, разом із тим в межах розгляду проблеми запобігання крадіжкам можуть бути використані теоретичні напрацювання автора щодо суті кримінально-правової протидії та запобігання, їх критеріїв, ефективності. Заслуговують також уваги теоретико-методологічні підходи щодо кримінально-правової характеристики правопорушень проти власності [161].

Водночас також не можна залишити поза увагою те, що більшість заходів кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 187 КК України, не у повній мірі відповідають тим, що мають застосовуватись до осіб, які вчинили крадіжку. Це

можна пояснити наявністю декількох факторів. По-перше, спосіб вчинення розбою значно відрізняється від способу вчинення крадіжки, що не тільки по-різному характеризує особу, яка їх вчиняє, а і відповідно передбачає різні кримінально-правові заходи впливу. По-друге, кримінологічні заходи також мають бути різними із огляду на кримінологічні ознаки кримінального правопорушника та ступінь його суспільної небезпечності.

Порівняльно-правове дослідження кримінальної відповідальності за розбій в Україні та в державах романо-германської, англо-саксонської, мусульманської та далекосхідної правових сімей здійснено К. Паламарчук. Поряд із цими питаннями охарактеризовано комплекс теоретичних та практичних проблем, що стосуються кримінальних правопорушень проти власності, розкрито теоретико-методологічні підходи щодо здійснення дослідження кримінальної відповідальності за розбій, які можуть бути використані і під час дослідження проблематики крадіжок. Також заслуговують уваги визначені автором критерії відмежування та критерії схожості розбою від суміжних злочинів на прикладі крадіжки. Критеріями розмежування визначено наступні: а) ступінь тяжкості злочинів; б) наявність чи відсутність додаткових об'єктів злочинів; в) спосіб вчинення злочинів; г) момент закінчення злочинів; ґ) законодавче закріплення мети вчинення злочинів; д) місце розташування та зміст кваліфікуючих (особливо) кваліфікуючих ознак злочинів; е) види та межі покарань. Критерії схожості: а) родовий і безпосередній об'єкти злочинів; б) предмет злочинів; в) суб'єкт злочинів [129].

Виокремлена праця також відрізняється від аналогічних компаративних досліджень тим, що автор проводить кореляцію між різними правовими системами. Таке дослідження є важливим із огляду на те, що особливості кримінально-правового регулювання суспільних відносин у сфері охорони права власності значно відрізняється залежно від правової системи. Звичайно, що з огляду на цінність для інтеграції у національне законодавство та кримінологічну практику, більш доцільним є вивчення законодавств держав, які мають

аналогічну із українською правову систему, водночас окремі кримінологічні практики також можуть бути ціними для запозичення.

У ході дослідження проблем запобігання крадіжкам заслуговують також увагу наукові дослідження, присвячені кримінологічним проблемам. Так, С. Албулом досліджено сукупність етіологічних, феноменологічних особливостей та закономірностей корисливо насильницьких злочинів відносно іноземців в Україні; природу, закономірності й особливості таких правопорушень. На основі цього автор висвітлив низку теоретичних та практичних питань, пов'язаних із розробленням організаційно-правових заходів боротьби із ними [10]. Феномен корисливої насильницької злочинності, її кількісні та якісні характеристики, тенденції та закономірності розвитку; особу злочинця, формування його спрямованості та специфіку злочинної поведінки; особливості детермінації корисливої насильницької злочинності розкрито у дисертації [36] та монографії [37] Б. Головкина. Автором запропоновано теоретико-прикладну модель запобігання корисливій насильницькій злочинності та її проявам, що є цікавою з погляду використання визначених дослідником теоретико-методологічних підходів щодо вироблення системи запобігання крадіжкам.

Необхідно відзначити, що наразі більшість детермінант, які зумовлюють кримінальні правопорушення проти власності та крадіжку зокрема знаходяться у площині військово-політичних чинників, зумовлених повномасштабною агресією російською федерацією проти України, а також введенням особливого правового режиму воєнного стану. Відповідно значно змінилась і кримінологічна ситуація в цій частині, що призвело до кількісного дисбалансу між різними видами кримінальних правопорушень. Відповідно, оскільки більшість аналізованих праць учених за цим напрямом було опубліковано ще до 2022 року, вони присвячені виокремленню більш типових комплексів причин та умов, які сприяли інтенсифікації кримінально протиправної діяльності проти власності.

У дисертації Л.В. Демидової розкрито зміст поняття «майнова шкода», його природу та властивості, якісні характеристики. Авторкою звернено увагу на

зміні соціальних цінностей, яким заподіюється майнова шкода в час інформатизації, підвищення значення результатів інтелектуальної, творчої праці тощо. Окрім того, значну увагу приділено кримінально-правовій охороні майна, вказано на напрямки державної кримінально-правової політики у вказаній сфері [45]. З погляду кримінально-правової характеристики кримінальних правопорушень проти власності, у тому числі й крадіжок, заслуговує уваги й дисертація А. Швець, у якій на концептуальному рівні обґрунтовано низку ідей і висновків щодо розвитку вчення про предмет злочину проти власності. Авторка запропонувала власне формулювання змісту низки понять: об'єкт злочинів проти власності, предмет злочинів проти власності, а також визначила їх ознаки. Так, об'єктом злочинів проти власності є суспільні відносини власності, що полягають у праві власника вільно володіти, користуватися і розпоряджатися матеріальними цінностями на власний розсуд, і яким завдається шкода чи створюється загроза її заподіяння. Предметом є матеріальні цінності (майно, теплова та електрична енергія, документи, що підтверджують право на майно), чужі для винного, а також по відношенню до яких і шляхом безпосереднього впливу на які (або без такого впливу) вчиняється злочин проти власності. Також авторкою визначено ознаки предмету (фізичні, соціально-економічні та юридичні) обов'язкового характеру [176].

Необхідно відзначити, що не заперечуючи цінності вказаних наукових праць, не можна залишити поза увагою те, що більшість із них скеровані на розв'язання однакових теоретико-прикладних проблем. Одночасно із цим низка невирішених питань залишається поза увагою вчених або розглядаються ремарочно.

О. Бурда аналізує загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам у мережі роздрібною торгівлі, що є нині досить поширеними. Автор зазначає, що збільшення роздрібного товарообігу та мережевої торгівлі супроводжується зростанням кількості таких крадіжок та акцентує увагу саме на загальносоціальних заходах їх запобігання. Таких як: зменшення рівня безробіття, переорієнтація основних принципів соціальної політики з метою утвердження в

країні середнього класу; перегляд фіскальної політики з метою зменшення надмірного податкового тиску на малий та середній бізнес; створенню умов для утвердження інноваційної моделі економіки; забезпеченню реальних можливостей для реалізації права на працю; створення державою умов для утвердження високого рівня правосвідомості та правової культури серед широких верств населення тощо [20]. Кримінологічну характеристику крадіжок та запобігання їм на рівні загальнодержавного та регіонального виміру здійснено Г. Резніченком та С. Матвієнком. Автори акцентували увагу на важливості урахування специфіки регіонів під час створення системи запобігання крадіжкам, їх моделювання, прогнозування стану і, відповідно, програмування та планування запобігання. Мова йде соціально-політичні, кримінально-правові, економічні, ідеологічні, психологічні, культурні та інші чинники [141].

Дослідження, присвячені викоремленню регіональних чинників кримінально протиправної діяльності, є окремим напрямом кримінологічних досліджень. В останні роки вчені достатньо часто звертаються до проблеми запобігання кримінальним правопорушенням взагалі та суспільно небезпечним діям проти власності зокрема в межах різних регіонів, відзначаючи при цьому специфіку реалізації кримінологічної політики.

Так, наприклад, у цьому контексті на увагу заслуговує дисертаційне дослідження О.В. Матвієнка «Кримінологічна характеристика та запобігання крадіжкам у курортному регіоні Півдня України», в якому автор зазначає, що в умовах воєнного стану, в силу безпекових складових, курортна та туристична привабливість і значення Херсонської та Миколаївської областей, тимчасово істотно знизилися. У сучасному вимірі за географічними і природноресурсними властивостями, за структурою виробництва і спеціалізацією господарств, Херсонська область тяжіє до сільськогосподарського типу, а Миколаївська – до змішаного промисловосільськогосподарського. Роль та значення курортних властивостей Одеського регіону у наданні послуг з лікування, відпочинку та реабілітації поранених військових та цивільних істотно підсилилися. Автором також сформульовано, що сучасна концептуально-методологічна модель

дослідження крадіжок у курортному регіоні Півдня України має бути представлена соціальногеографічним і регіональним підходами, які на основі специфічних наборів методів дають змогу вивчати крадіжки та їх кримінологічні властивості у регіоні курортного типу в ракурсі складної взаємодії соціологічних, історичних, природних, рекреаційних, культурних, економічних та географічних підструктур, у сполучі із суб'єктивними чинниками, які мають домінуючий вплив на зміни кримінологічних показників і це є інформаційноаналітичним підґрунтям для побудови ефективної системи запобігання та профілактики крадіжок в курортному регіоні Півдня України [99].

Отже, зацікавленість учених у розвитку регіональної кримінології свідчить про доцільність подальшого створення цільових регіональних програм запобігання кримінальним правопорушенням, цінність яких полягає у забезпеченні комплексного підходу до вказаного завдання, який орієнтований на усунення детермінант, чинників, факторів та фонових явищ, притаманних конкретному регіону України. Одночасно із цим, в останніх публікаціях вчені все частіше почали ставити під сумнів загальну концепцію щодо особи кримінального правопорушника, його ознак та наявності взаємозв'язку між ними та протиправними діями, які вчиняються.

Так, Є.С. Назимко та Т.І. Пономарьова на підставі досліджених кількісних показників кримінальних правопорушень проти власності вказують на наявність диспропорції між кількістю кримінальних правопорушень проти власності та протиправних діянь у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, яка зумовлена різним ступенем освіти кримінальних правопорушників. Відповідно до статистичних даних у більшості випадків особи з повною вищою освітою вчиняли кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Виняток становить лише діяння, передбачене ст. 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди). Це можна пояснити з точки зору того, що відповідний рівень освіти надає можливість особам обирати пріоритетні галузі економічної діяльності (як правило, особи, які

займають відповідні посади в таких органах, установах та організаціях, є суб'єктами декларування), які не завжди мають ефективний превентивний антикорупційний механізм. Якщо особа має низький рівень кримінально-правової правосвідомості, наявна освіта буде використана для порушення кримінального закону та отримання бажаних суспільно небезпечних наслідків, незалежно від мотиву та мети [103, с. 72-73].

Таким чином вчені ставлять під сумнів доцільність вважати, що між окремими ознаками особи кримінального правопорушника та діяннями, які вони вчиняють чи можуть вчинити, існує певна кореляція. Із такою позицією також можна частково погодитись, особливо із урахуванням прикладів із судової практики та статистичних даних, які наводять учені. Водночас також варто відмітити, що наведена позиція у такому випадку має бути врахована під час створення стратегій та концепцій запобігання кримінальним правопорушенням проти власності.

У плані розробки алгоритму організацій та проведення кримінологічного дослідження крадіжок, що вчиняються в умовах воєнного стану, в цілому та особи крадія, зокрема, представляє цінність викладений у монографії творчий доробок В. В. Голіни та М. О. Маршуби з вивчення особи неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця. Автори на значному емпіричному матеріалі провели поглиблене вивчення питань провідної ролі особи корисливо-насильницького злочинця в детермінаційному комплексі існування й відтворення відповідного виду злочинних проявів, що дало можливість з урахуванням отриманих результатів на теоретико-прикладному рівні запропонувати систему корекційних заходів стосовно тих осіб, що в своїй поведінці виявляють нахили корисливо-насильницького характеру, а так само стосовно правопорушників, що вже вчинили будьяке корисливо-насильницьке правопорушення. Вважаємо, що особливий акцент на ролі правопорушника під час обрання лінії власної поведінки доречно зробити й при кримінологічному вивченні крадіжок, що отримують кваліфікації за ч. 4 ст. 185 КК. Адже вже на рівні гіпотетичного знання стає зрозумілим, що ми маємо справу із ситуацією,

так би мовити, нетривіального переплетіння вкрай складної соціально-політичної і криміногенної обстановки у країні, якої ніколи в історії незалежної України раніше не існувало, та проявами особистісних якостей людини, котра недивлячись на єдині виклики, що стосуються всіх членів суспільства, встає на злочинний шлях [128, с. 145].

Можна також виокремити низку наукових праць, присвячених розв'язанню проблем криміналістичного, кримінального процесуального та оперативно-розшукового запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема. Більшість із них є актуальними та певним чином доповнюють дослідження, проведені вченими у галузі наук кримінально-правового циклу, оскільки скеровані на пришвидшення процесу досудового розслідування шляхом удосконалення заходів виявлення, документування кримінальних правопорушень, а також слідчих та негласних (слідчих) розшукових дій. Наведене може використовуватись під час формування стратегії запобігання кримінально протиправній діяльності на спеціально-кримінологічному рівні.

О.В. Британська також провела дослідження, спрямоване на виявлення тенденцій корисливої злочинності неповнолітніх осіб: 1) збільшення злочинів, що вчиняються за допомогою комп'ютерних пристроїв (так звана «кіберзлочинність проти власності», що утворилась через глобалізацію (тобто розширення меж транснаціональної злочинності в результаті глобалізаційних процесів); 2) значне розширення частки злочинів, що вчиняються неповнолітніми особами (так зване «омолодження злочинності»). Узагальнено наукові ідеї і підходи до вдосконалення загальносоціальних та кримінально-правових заходів щодо протидії злочинам проти власності, що вчиняються неповнолітніми, та ефективного кримінального провадження щодо неповнолітніх, які вчинили злочини проти власності. Наголошено, що висока суспільна небезпечність цього виду злочинності полягає в довготривалості нанесення шкоди всьому суспільству, оскільки, вчиняючи той чи інший злочин, неповнолітня особа не лише завдає шкоди безпосередньо особі, а й залишає

державу і суспільство без потенційно корисного соціального елемента, який здатний дати поштовх до розвитку та прогресувати самотійно. Доведено, що ступінь суспільної небезпечності кожного окремого діяння може вказати, передусім, на можливі підходи до класифікації злочинів у групах, що дасть змогу отримати об'єктивну інформацію щодо необхідності пеналізації чи депеналізації тих чи інших діянь, або ж можливості отримання підстав для запровадження кваліфікаційних ознак конкретних кримінальних правопорушень [19].

Необхідно відзначити, що наведена праця має бути позитивно оцінена із огляду на те, що вона присвячена достатньо вузькій та специфічній темі – кримінальним правопорушенням проти власності, які вчиняються особливо уразливими суб'єктами кримінальної відповідальності – неповнолітніми.

Після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, вчені почали відзначати, що крадіжки, які вчиняються під час воєнного або надзвичайного стану, – це новий вид корисливих злочинів і відповідно нова кримінологічна проблема, якої практично не існувало в новітній історії Української держави до цього часу. А, отже, ця проблема потребує ґрунтовної кримінологічної розвідки. Організація й проведення зазначеної кримінологічної розвідки передбачає: аналіз нормативних приписів і доктрини кримінального права, а так само напрацювань кримінологічної науки з тим, щоб, по-перше, визначити сутність й значення правового режиму цих надзвичайних події для притягнення до відповідальності винних осіб, а по-друге, здійснити кримінологічний аналіз цього різновиду крадіжок і окреслити основні шляхи запобігання їм. Уяву про вплив будь-яких надзвичайних ситуацій на стан злочинності, звісно ж, насамперед дають статистичні дані. Статистична картина з аналізованими злочинами починаючи від моменти введення в нашої країні воєнного стану тільки-но вимальовується. Через деякий час уже можна буде достеменно стверджувати про силу впливу воєннополітичної ситуації сьогодення на статистичну картину злочинних проявів, учинених із корисливої мотивації. Визначення ступеня розробки проблеми завдяки проведенню так званої кримінологічної розвідки дозволить, по-перше, спрямувати дослідження

у потрібне русло з позиції методології його організації; по-друге, дослідити кількісно-якісні показники та показники латентності аналізованого явища; по-третє, організувати ефективне вивчення особи правопорушника та чинників, що зумовлюють виникнення та існування розглядуваного виду правопорушень; по-четверте, в найкоротший час створити систему заходів, спрямованих на забезпечення майна фізичних і юридичних осіб [128, с. 146].

Після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну вченими було встановлено наявність додаткових детермінант кримінально протиправних діянь, які або взагалі не піддаються кримінально-правовому та кримінологічному впливу, або піддаються важко. Мова йде про військово-політичні детермінанти, зумовлені протиправними діями держави-агресора. Одночасно із цим, зростання кількісних показників загально-кримінальних суспільно небезпечних діянь є наслідком дестабілізації також соціально-економічної ситуації. Відповідно всі сучасні стратегії протидії злочинності мають враховувати зазначені детермінанти та забезпечувати комплексне вирішення проблеми погіршення криміногенної ситуації в країні.

У вказаному контексті заслуговує уваги публікація А. Абакіної-Пілявської, у якій досліджено проблеми запобігання крадіжкам, скоєним у ситуаціях гострої соціальної напруги. Авторка розглядає проблематику запобігання крадіжкам у загальносоціальному та спеціально-кримінологічному. У дослідженні наголошено, що основою запобігання таким крадіжкам, є вирішення глобальних економічних, ідеологічних, організаційно-правових проблем. Вченою проаналізовано вплив збройної агресії на стан та кримінологічні показники злочинності, види кримінальних правопорушень, способи вчинення окремих посягань тощо. Дослідниця наголошує як на тому, що вимога неухильного дотримання законності застосовуваних заходів, спрямованих на їх припинення чи запобігання, має включати як їхню сувору індивідуалізацію, так і рішучість припинення крадіжок, особливо за рахунок організаційно-правових заходів [8]. Проблематиці запобігання крадіжкам в умовах воєнного стану присвячено і дослідження О. Шкути, у якому автором проаналізовано загально-соціальні і

спеціально-кримінологічні форми запобігання та акцентовано увагу на застосуванні інформаційно-аналітичних, організаційних заходів та заходів, що впливають на криміногенні фактори [179, с. 241]. Протягом 2023-2024 років з появою судової практики розгляду справ, пов'язаних із вчиненням крадіжок в умовах воєнного стану, як серед науковців, так і практиків розпочалася дискусія щодо тлумачення нововведеної кваліфікуючої ознаки статей 185-187, 189, та 191 КК України – діяння, вчиненого «в умовах воєнного стану». Це зокрема публікації А. Вознюка, В. Навроцького, О. Євдокимової та інших авторів. Дискусії стосувалися як необхідності визначення цієї кваліфікуючої ознаки, так і – меж кримінальної відповідальності за вчинення таких кримінальних правопорушень [70, с. 207].

Водночас, із урахуванням судової практики, таку ситуацію важко оцінити як безумовно позитивну. Здебільшого, увага зверталась на те, що з моменту введення особливого правового режиму і до його припинення/скасування, будь-яка крадіжка має вважатись як така, що вчинена у відповідних умовах. Як видається, такий підхід призводить до застосування щодо всіх кримінальних правопорушників достатньо суворих видів та розмірів покарань, що не відповідає принципам кримінального права.

Вчені відзначають, що спроба посилити норми Особливої частини шляхом визначення кваліфікуючою ознакою вчинення протиправного діяння в умовах воєнного стану за відсутності інших обтяжуючих обставин призводить до тотального звільнення осіб, які їх вчинили, від відбування з випробуванням, оскільки більшість суддів вважають межі репресії, визначені за вчинення загальнокримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, невинуватими. Неправильне застосування положень міжнародного та міжнародного гуманітарного права призвело до невинуватеної зміни підходу до стримуючої функції покарання шляхом посилення санкцій за вчинення окремих видів кримінальних правопорушень, що призвело до масового звільнення осіб від відбування покарання. Останнє негативним чином впливає на систему запобігання злочинності, оскільки знижується ефективність спеціальної

превенції. Водночас окремі законодавчі рішення, порушення вимог законодавчої техніки та неоднаковий підхід до механізму кримінально-правового забезпечення безпекового середовища призводить до створення додаткових факторів та чинників, які тільки інтенсифікують криміногенні загрози. До таких факторів та чинників можна віднести: 1) неправильне тлумачення норм міжнародного права призводить до порушення прав підозрюваного/обвинуваченого, що надає підставу для оскарження судового рішення та затягування строків притягнення до кримінальної відповідальності; 2) неправильне застосування положень міжнародного та міжнародного гуманітарного права призводить до невиправданої зміни підходу до стримуючої функції покарання шляхом посилення санкцій за вчинення окремих видів кримінальних правопорушень, що має наслідком масове звільнення осіб від відбування покарання та знижує ефективність спеціальної превенції; 3) різний підхід до підстав звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, а також визначення видів кримінальних правопорушень, які виключають можливість такого звільнення, є наслідком недотримання правил внесення змін до законів, недооцінки та ігнорування правил законодавчої техніки [103, с. 148-149, 151-152].

Із вказаною позицією вчених можна погодитись, оскільки хаотизація та безсистемність змін та доповнень, які вносяться до кримінального законодавства може призвести до зниження ефективності низки кримінально-правових інститутів. Одночасно із цим, у контексті останньої думки, варто відзначити, що одним із перспективних напрямів розвитку кримінально-правових та кримінологічних досліджень особливостей запобігання та протидії кримінальним правопорушенням проти власності та крадіжкам зокрема є визначення відповідності систем змін та доповнень, внесених до КК України після 2022 року рекомендаціям, викладеним у міжнародних та європейських правових документах щодо особливостей протидії злочинності. Це також важливо із огляду на перспективу та потребу в європеїзації національного кримінального законодавства. Доцільним також є критичний аналіз проєкту

нового кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за крадіжку.

Таким чином, проведене дослідження надало підставу для констатації, що проблема кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема є одним із найбільш актуальних предметів наукових досліджень вчених у галузі наук кримінально-правового циклу. Разом із цим, не дивлячись на наявність низки розроблених та інтегрованих у практичну діяльність рекомендацій щодо кримінально-правової кваліфікації та системи заходів кримінологічного запобігання крадіжкам, окремі важливі для кримінально-правової політики та кримінологічної практики проблеми залишились нерозв'язаними, зокрема: 1) підвищення ефективності кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за крадіжку в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану; 2) визначення тенденцій крадіжок із урахуванням тривалого впливу на криміногенну ситуацію військово-політичних факторів та чинників; 3) уточнення ролі жертви в механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчиняє крадіжки; 4) удосконалення системи заходів запобігання крадіжкам із урахуванням сучасних детермінант.

До системи напрямів теоретико-прикладних досліджень у галузі кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема можна віднести: 1) історико-правові дослідження, присвячені уточненню особливостей розвитку законодавства про кримінально-правовий захист власності; 2) порівняльні (компаративні) дослідження, скеровані на визначення спільних та розбіжних рис кримінально-правової політики та кримінологічної практики протидії кримінальним правопорушенням проти власності у зарубіжних країнах; 3) дослідження, присвячені проблемам кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності; 4) дослідження, присвячені проблемам кримінологічного та віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності; 5) дослідження, присвячені проблемам кримінально-правової та кримінологічної

протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану.

1.3. Кримінально-правова характеристика крадіжки

Основним завданням кримінального законодавства є забезпечення захисту всіх суспільних відносин, наявних у державі. Одночасно із цим, залежно від важливості сфери суспільних відносин, які захищаються нормами кримінального законодавства, законодавець встановлює диференційовані заходи та засоби реагування на них. Не є виключенням і кримінальні правопорушення проти власності взагалі та крадіжка зокрема.

Необхідно відзначити, що для будь-якого кримінологічного дослідження, визначення кримінально-правової характеристики та заходів кримінально-правового реагування на вчинення виду кримінального правопорушення, яке підлягає запобіганню, є важливим етапом формування спеціально-кримінологічного рівня запобігання суспільно небезпечній діяльності. Кримінально-правова характеристика передбачає обов'язковий розгляд та визначення елементів складу кримінального правопорушення.

Традиційно до складу будь-якого кримінального правопорушення входить об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. В.Я. Тацій та Ю.А. Пономаренко вказують, що об'єкт кримінального правопорушення – елемент складу кримінального правопорушення, що поєднує в собі ознаки, які характеризують те, проти чого спрямоване кримінальне правопорушення. До ознак об'єкта кримінального правопорушення як елемента складу кримінального правопорушення належать: 1) об'єкт як ознака складу кримінального правопорушення (об'єкт кримінального правопорушення у власному, вузькому значенні); 2) предмет кримінального правопорушення; 3) потерпілий від кримінального правопорушення. При цьому лише об'єкт кримінального правопорушення у власному, вузькому значенні є обов'язковою ознакою цього елемента складу кримінального правопорушення; предмет кримінального

правопорушення і потерпілий від кримінального правопорушення є його факультативними ознаками. Об'єкт кримінального правопорушення як ознака складу кримінального правопорушення – це те, на що посягає кримінальне правопорушення, чому воно заподіює істотної шкоди або створює загрозу заподіяння істотної шкоди. КК України визначає, що він має своїм завданням «правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства» (ч. 1 ст. 1). Саме на вказані явища і посягають кримінальні правопорушення, заподіюючи їм істотної шкоди або створюючи загрозу її заподіяння [157, с. 207].

У кримінально-правовій науці до сьогодні ведуться дискусії щодо змісту поняття об'єкту кримінального правопорушення, їх диференціації та класифікації. Традиційно об'єктом кримінального правопорушення є певні суспільні відносини, які піддаються кримінально протиправному впливу. Теорія «об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини» є зручною для систематизації суспільно небезпечних діянь за відповідними розділами кримінального законодавства. Проте зміст та сутність інших концепцій щодо визначення такого елементу також не можна применшувати.

І.О. Бандурка справедливо зауважує, що невід'ємним фактором у практичному застосуванні норм кримінального права є правильність кваліфікації того чи іншого злочину. З огляду на це у теорії кримінального права виник своєрідний апарат – склад злочину, на основі якого побудовано конструкцію норм Особливої частини Кримінального Кодексу України. За допомогою складу злочину стають можливими віднесення окремих діянь за відповідними ознаками до окремих видів кримінальних правопорушень, структуризація видів злочинів, кваліфікація діянь та вирішення інших практичних питань. Об'єкт злочину є надзвичайно важливим, хоч і юридично рівнозначним обов'язковим елементом складу будь-якого кримінально протиправного та суспільно небезпечного діяння. Теоретичний аспект об'єкту злочину детально розроблено в юридичній

науці, проте до цього часу точиться багато дискусій щодо його визначення. Родовий об'єкт являє собою менш високий (усереднений) рівень узагальненості суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом. Групування суспільних відносин здійснюється не довільно, а на підставі об'єктивно існуючих критеріїв, які обумовлюють їх тотожність або однорідність. Такими критеріями є різні елементи суспільних відносин, які охороняються, їх соціальне призначення в них (суб'єкти або предмети відносин, зміст та особливість соціального зв'язку). Основою ж такої класифікації суспільних відносин справедливо визнається та чи інша сфера державного або громадського життя. Тому родовими об'єктами слід визнавати відносини власності, систему господарювання, відносини, що забезпечують належний громадський порядок і моральність та ін. [13].

Таким чином, підтримуючи традиційну для кримінального права концепцію щодо доцільності вважати об'єктом суспільно небезпечних діянь суспільні відносини у певній сфері, доцільно вважати, що родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України є суспільні відносини у сфері забезпечення права власності.

І.В. Самокиш вказує, що власність як економічна категорія – це історично зумовлена форма привласнення матеріальних благ, у якій виражені відносини між людьми та їхніми колективами в процесі виробництва, розподілу цих благ та обміну ними. У будь-якому суспільстві за будь-якої політичної системи й державного устрою власність є економічною основою існування суспільства. Свобода економічної діяльності в Україні базується на рівності всіх форм власності. Власність може розглядатися в статичі та динаміці. Статичний момент власності виражає стан фактичного привласнення, належності засобів виробництва, інших матеріальних цінностей (речей) державі, комунальним утворенням, юридичним і фізичним особам. Винний, який вилучає майно у власника незаконно, всупереч економічному укладу суспільства, здійснює перерозподіл матеріальних благ, порушує стан належності їх власнику. Отже, винний фактично позбавляє власника соціальної можливості реально володіти

цими цінностями й використовувати їх у тій або іншій формі: споживати, передавати в оренду, продавати, дарувати тощо. Динамічний момент власності виражає стан її руху на всіх стадіях виробництва, розподілу (обміну, купівлі-продажу тощо), користування (експлуатації, споживання). Динаміка власності – це її природній стан, більше того, необхідна форма існування відносин власності, процес їх реального функціонування в усіх галузях промисловості, будівництва, торгівлі, сільського господарства, у будь-якій іншій формі цивільно-правового обігу [144].

Необхідно відзначити, що у кримінальному законодавстві суспільно небезпечні діяння, які посягають на майнові права диференційовані по декількох розділах КК України, залежно від предмета, якому завдається кримінально протиправна шкода. Отже можна відзначити, що в межах суспільних відносин у фері захисту права власності є предмет такого посягання (а, відповідно – предмет кримінального правопорушення), яким є безпосередньо майно.

В.Б. Харченко вказує, що під майном як предметом злочину проти власності необхідно розуміти окрему річ, сукупність речей, а також майнові права й обов'язків (згідно з визначенням у ч. 1 ст. 190 ЦК України). Поняття «майно» та «право на майно» співвідносяться між собою як загальна та окрема категорії і у цивільному, і у кримінальному праві України. Використання у ч. 1 ст. 189 КК України терміна «вчинення будь-яких дій майнового характеру» зумовлює виникнення відповідних майнових обов'язків і, за змістом ч. 1 ст. 190 ЦК України, також охоплюється загальною категорією «майно». На сьогодні жодної необхідності виокремлення в науці кримінального права України таких самостійних альтернативних предметів злочинів, передбачених статтями 189 та 190 КК України, як «право на майно» та «вчинення будь-яких дій майнового характеру» немає через їх співвідношення з поняттям «майно» як частин і цілого. Саме з відмінними рисами майна (окремої речі, сукупності речей, а також майновими правами й обов'язками) закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи протиправності у всіх без винятку складів злочинів, що містяться в розділі VI Особливої частини КК України. І останнє,

властивості майна, з якими кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи конкретного складу злочину проти власності (речі, майнові права, майнові обов'язки), знаходяться не у площині встановлення кола предметів відповідного злочину (майно, право на майно, дії майнового характеру), а цілковито залежать від ознак об'єктивної сторони того чи іншого складу злочину, тобто характеру суспільно небезпечного діяння, способу його вчинення, і характеру й обсягу шкоди, завданої діянням об'єкту [169].

Відповідно, предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України, має вважатись як майно, так і право на володіння цим майном. Такий підхід може не викликати заперечення із огляду на те, що у традиційному кримінально-правовому розумінні предметом протиправного діяння має бути виключно речі матеріального світу та все те, що об'єктивно існує та може бути фізично сприйнятим. Проте, якщо у випадку крадіжки із цим можна погодитись, оскільки таємно заволодіти правом на чуже майно майже неможливо, то коли мова йде про кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 190 та 191 КК України, такий підхід має місце на існування.

Беззаперечно, крадіжка є одним із найбільш простих видів кримінальних правопорушень проти власності, що зумовлено її відносно простим складом та зрозумілими формами реалізації об'єктивної сторони. Відповідно до ч. 1 ст. 185 КК України, основною формою реалізації об'єктивної сторони крадіжки є таємне викрадення чужого майна.

Автори науково-практичного коментаря до національного кримінального законодавства відзначають, що таємним визнається таке викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілих чи інших осіб. Як правило, крадіжка вчинюється за відсутності будь-яких осіб (власників, володільців майна, осіб, під охороною яких воно перебуває, очевидців тощо). Крадіжкою визнається також протиправне вилучення чужого майна і тоді, коли воно здійснюється у присутності потерпілого або інших осіб (наприклад, ці особи спостерігають за діями винного на певній відстані), але сам винний не усвідомлював цього моменту і вважав, що діє непомітно від інших

осіб. Таємним також визнається викрадення, яке вчинюється у при сутності потерпілого або інших осіб, але непомітно для них (наприклад, кишенькова крадіжка). Таємним викрадення є і у випадку, коли воно вчинюється у присутності потерпілого чи інших осіб, які через свій фізіологічний чи психічний стан (сон, сп'яніння, непритомність, ма лолітство, психічне захворювання тощо) не усвідомлюють факту протиправного вилучення майна: не можуть правильно оцінити і розуміти зміст, характер і значення дій винного. Викрадення визнається таємним і тоді, коли винний вилучає майно у присутності інших осіб, на потурання з боку яких він розраховує з тих чи інших підстав (родинні зв'язки, дружні стосунки, співучасть у вчиненні злочину тощо) [112].

Відповідно таємність як основна ознака крадіжки, яка надає можливість розмежовувати її із іншими кримінальними правопорушеннями проти власності також дозволяє визначити місце такого суспільно небезпечного діяння у системи корисливих протиправних діянь проти власності.

Відповідно до постанови Верховного Суду від 29 травня 2024 року (справа № 459/2219/20), 04 лютого 2020 року після обіду обвинувачений як директор ТзОВ «Гравіс» таємно, маючи прямий умисел на заволодіння чужим майном з корисливих мотивів, дав вказівку своїм підлеглим проникнути на огорожену територію та зрізати дерева, які знаходяться на суміжній з ТзОВ «Гравіс» території, що належить на праві власності ТзОВ СУПП «Полінет», та вивезти зрізані дерева на належну обвинуваченому територію. На виконання цього розпорядження, не усвідомлюючи його незаконності, підлеглі проникли на вказану територію, де зрізали стовбури 14 дерев, помістили їх на вантажний автомобіль та перевезли зрізану деревину на належну обвинуваченому територію, де останній розпорядився викраденим на власний розсуд, спричинивши потерпілому ТзОВ СУПП «Полінет» матеріальний збиток на суму 1776,38 грн, тобто вчинив злочин, передбачений ч. 3 ст. 185 КК. Розглядаючи обставини кримінального провадження, суд відзначив, що таємність як спосіб вчинення крадіжки характеризується за допомогою двох критеріїв - об'єктивного та суб'єктивного. Перший стосується зовнішньої обстановки

вчиненого. Викрадення вважається таємним, коли заволодіння чужим майном відбувається: за відсутності будь-яких осіб (власників, очевидців, осіб, у володінні чи під охороною яких знаходиться майно); у присутності інших осіб, але непомітно для них або якщо вони не усвідомлюють злочинного характеру дій (очевидці не сприймають їх як протиправні), коли інші особи переконані у правомірності дій винного; у присутності осіб, які у зв'язку зі своїми фізичними чи психічними особливостями нездатні були надати належну оцінку протиправному заволодінню майном (малолітні, психічно хворі); на очах у сторонніх осіб, які схвально ставляться до дій винного, усвідомлюючи їх протиправність. Суб'єктивний критерій таємності як способу крадіжки означає усвідомлення винним того, що його дії непомічені з боку інших осіб, або того, що його дії помічені, але інші особи не сприймають їх як протиправні, або схвально ставляться до них, отже винний усвідомлює, що його дії не спрямовані всупереч волі інших осіб. Розглянувши аналогічні доводи апеляційний суд спирався на усталену правозастосовну практику і обґрунтовано зазначив, що таємним є таке викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілих чи інших осіб. Разом із тим, таємним викрадення є і у випадку, коли протиправне вилучення чужого майна здійснюється у присутності сторонніх осіб, які не обізнані щодо правового режиму майна або повноважень стосовно нього, коли не усвідомлюючи злочинного характеру дій очевидці не сприймають їх як протиправні. Сторона захисту вважає, що зріз дерев бензопилами (з високим рівнем шуму) в цьому провадженні виключає ознаку таємності (непомітності), притаманну крадіжці. Проте обставин того, що обвинувачений діяв відкрито в аспекті приписів ст. 186 КК, в цьому провадженні не встановлено. Натомість, сам рівень шуму від бензопили не свідчить про те, що обвинувачений усвідомлював, що іншими особами його дії сприймаються як протиправне викрадення чужого майна і бажав вчинити таким способом [136].

Таким чином, виходячи із наведених обставин кримінального провадження, розпочатого за фактом вчинення крадіжки, а також позицій,

висловлених Верховним судом, можна ще раз констатувати, що таємність як ознака кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України, в першу чергу, відтворюється крізь суб'єктивне ставлення особи до способу вчинення крадіжки та факту її розуміння чи є реальним такий таємний спосіб.

Вчені відзначають, що до незаконних корисливих діянь проти власності, пов'язаних із заволодінням і (або) оберненням чужого майна на користь винного або інших осіб належать кримінальні правопорушення, передбачені: ст. 185 КК «Крадіжка», ст. 186 КК «Грабіж», ст. 187 КК «Розбій», ст. 189 КК «Вимагання» ст. 190 КК «Шахрайство», ст. 191 КК «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем». Автори Проекту КК відмовилися від такої диференціації, обмежившись виділенням лише двох способів: «викрадення» (ст. 7.1.1) та «привласнення» (ст. 7.1.2). Викрадення сформульовано в Проекті КК так: вилучення чужої речі без дійсного та вільного волевиявлення її власника чи законного володільця, що спричинило йому пряму майнову шкоду (ст. 7.1.1). Водночас, що являє собою «привласнення» – не зазначили. Характерними рисами кримінальних правопорушень цієї групи є наявність корисливого мотиву та мети – обернення чужого майна на свою користь або на користь іншої особи. Б) Незаконні корисливі діяння проти власності, які не пов'язані з незаконним заволодінням і (або) оберненням чужого майна на користь винного або інших осіб. До цієї групи належать кримінальні правопорушення, передбачені ст. 188-1 КК «Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання», ст. 192 КК «Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою», ст. 193 КК «Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї». Ці кримінальні правопорушення за мотивом їх вчинення подібні кримінальним правопорушенням першої групи [18, с. 230-231].

Отже, об'єкт, предмет та об'єктивна сторона надають можливість розмежовувати суспільно небезпечні діяння проти власності в залежності від того, на що здійснюється посягання. Як вже вище зазначалось, цікавим є рішення

законодавця розмежувати кримінальну відповідальність за посягання на транспортні засоби, військову техніку, зброю, наркотичні засоби тощо за різними розділами кримінального законодавства, жоден із яких не встановлює кримінальну відповідальність за посягання на суспільні відносини у сфері охорони права власності. Такий підхід може бути оцінений як певним чином дискусійний, оскільки він може мати наслідком встановлення неправильної кваліфікації та застосування неефективних кримінально-правових норм.

А.М. Бабенко та М.В. Палій вказують, що посилення відповідальності за вчинення крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, привласнення, розтрата майна або заподіяння ним шляхом зловживання службовим становищем в умовах воєнного є обумовленою, однак вбачається, що такий самий підхід може бути виправданим і стосовно шахрайства (особливо, враховуючи емпіричні показники). Вчинення зазначених кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану є особливо кваліфікуючим складом цих кримінально караних посягань. Водночас, в умовах збройного конфлікту набули свого поширення військові майнові кримінальні правопорушення (ст.ст. 410, 432 КК України). У сучасних умовах для вірного та законного правозастосування безперечно важливо знати та розуміти в чому полягає відмінність військового кримінального правопорушення від кримінальних правопорушень проти власності, які вчинені в умовах воєнного стану. Так, викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна або заволодіння ними шляхом шахрайства (ст. 410 КК України), на відміну від кримінальних правопорушень проти власності, в першу чергу, посягає на суспільні відносини щодо забезпечення порядку здійснення права власності щодо військового майна, де додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя, здоров'я, воля, честь та гідність людини. Даний склад кримінального правопорушення також характеризується специфікою предмету посягання, що також слугує розмежувальною ознакою в порівнянні з кримінальними правопорушеннями проти власності [12].

У цілому не заперечуючи підхід учених, необхідно відзначити, що штучне розширення переліку кримінально-правових норм, якими встановлюється кримінальна відповідальність за вчинення суміжних із крадіжкою суспільно небезпечних діянь, які відрізняються лише за предметом може призвести до помилок під час кваліфікації та зниження ефективності кримінально-правових заходів впливу на кримінально протиправну діяльність.

Об'єктивна сторона окремих кримінально караних дій, що посягають на власність, містять схожі ознаки з даним складом в частині способу його вчинення. Також, склад діяння, передбаченого ст. 410 КК України, має чітко визначену розмежувальну ознаку – спеціальний суб'єкт, яким може бути виключно військовослужбовець. У свою чергу, мародерство (ст. 432 КК України), окрім відмінності об'єктного складу посягання, в порівнянні з кримінальними правопорушеннями проти власності, характеризується специфікою об'єктивної сторони, а саме місце вчинення – поле бою. На разі, кримінальне законодавство не містить офіційного визначення такої ознаки, що надає можливості широкого та неоднозначного її трактування при правозастосуванні. Вбачається, що така ситуація може негативно вплинути на практику реалізації даної норми, що вимагає відповідної реакції законодавця. Водночас, мародерство відрізняється від кримінальних правопорушень проти власності ознаками предмету (виключно речі вбитого чи пораненого на полі бою) та спеціального суб'єкта (військовослужбовець) [12].

Цікавим також є і те, що законодавчий акт, який було скеровано на посилення кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності, мав на меті створення передумов для запобігання мародерству. Одночасно із цим, питання щодо доцільності та ефективності тих змін, які було внесено до чинного КК України у сфері протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану, залишається відкритим для дискусії.

Так, наприклад, А. Коломійчук справедливо наголошує, що під час кваліфікації крадіжки, вчиненої в умовах воєнного стану, необхідно враховувати

хоча б один із критеріїв, що мають безпосередній зв'язок із воєнним станом: 1) місце скоєння кримінального правопорушення (зона бойових дій, об'єкти, що пошкоджені внаслідок ракетних атак та ін.); 2) особа потерпілого (ВПО, учасник бойових дій, волонтер та ін.); 3) час скоєння кримінального правопорушення (під час ракетних тривог, якщо це полегшало вчинення діяння, під час обстрілів, евакуації та ін.); 4) інші обставини, які існують лише під час дії воєнного стану та сприяли або будь-яким чином полегшили вчинення особою кримінальних правопорушень, передбачених статтями 185-187, 189, та 191 КК України (евакуація населення з населеного пункту, переміщення осіб до укриттів, привласнення майна, яке було передано на зберігання у зв'язку із виїздом із зони бойових дій тощо) [70, с. 210]. Таким чином, враховуючи вказане, вважаємо за доцільне уточнення кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 4 ст. 185 КК України, та визначення крадіжки, як такої, що вчинена *із використанням* умов воєнного стану.

Окремо необхідно відмітити також те, що наразі кримінальні правопорушення проти власності взагалі та таємне викрадення чужого майна зокрема потребують систематизації та уточнення. Це стосується визначення можливості декриміналізації незаконного заволодіння, викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України. Така позиція може бути пояснена тим, що аналіз санкцій норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за такі дії в окремих випадках не відповідає принципу співрозмірності, на відміну від санкцій окремих частин ст. 185 КК України. Так, наприклад, кваліфікація заволодіння транспортним засобом за ч.5 ст. 185 КК України надала би можливість застосувати більш ефективні види та розміри покарання на відміну від ст. 289 КК України.

Наступними важливими елементами складу кримінального правопорушення взагалі та діяння, передбаченого ст. 185 КК України, зокрема є суб'єкт та суб'єктивна сторона. Щодо суб'єкта, варто відзначити, що відповідно до ч. 2 ст. 22 КК України, кримінальна відповідальність за вчинення крадіжки настає з 14 років. Оскільки вчинення крадіжки не передбачає наявності в особи відповідних специфічних ознак/повноважень тощо, суб'єкт такого суспільно небезпечного діяння є загальним. Отже, суб'єкт крадіжки – це фізична осудна особа, якій на момент вчинення кримінального правопорушення виповнилось 14 років.

Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень проти власності взагалі та крадіжки зокрема дещо відрізняється наявністю відповідних мотивів та мети, які хоча і не є обов'язковими, оскільки не визначені у диспозиції ч. 1 ст. 185 КК України, проте мають враховуватись під час кваліфікації таких протиправних діянь.

Так, Р.В. Вереша вказує, що суб'єктивна сторона складу злочину – це юридична конструкція, яка включає сукупність ознак (обов'язкових і факультативних), передбачених у КК України. Для визначення змісту суб'єктивної сторони складу злочину як юридичної конструкції злочинного діяння запропоновано використовувати термін «структура суб'єктивної сторони складу злочину». Структура суб'єктивної сторони складу злочину включає такі ознаки, як вина, мотив, мета й емоційний стан. Ускладненими конструкціями суб'єктивної сторони складу злочину є складна вина, помилка особи при вчиненні злочину та казус (випадок). Суб'єктивна сторона конкретного (реального) злочинного діяння включає всі психічні процеси, які характеризують зміст внутрішньої сторони акту злочинної (девіантної) поведінки. Суб'єктивна сторона складу злочину, як юридична конструкція, передбачає структурування (моделювання) найбільш значущих для кримінального права характеристик психічної діяльності відповідного виду (різновиду) злочинного діяння. В цій конструкції з'являється певна фрагментарність, недостатня повнота, оскільки із такими структурованими характеристиками пов'язується акт кримінальної

поведінки. В межах суб'єктивної сторони злочину, як фактичної конструкції, відповідні характеристики юридичної конструкції встановлюються щодо певних фактичних обставин (це є необхідним для кваліфікації злочину) [23].

Особливості суб'єктивної сторони крадіжки відтворюються крізь призму форм реалізації об'єктивної сторони та потреби у реалізації кримінальним правопорушником умислу не тільки на таємне заволодіння чужим майном, а і отриманням та реалізацією можливості розпорядитись викраденим. Фактично це дозволяє встановити наявність відповідної форми вини та додаткових ознак, які надають можливість кваліфікувати суспільно небезпечне діяння як корисливе кримінальне правопорушення взагалі та крадіжку зокрема. Суб'єктивна сторона будь-якого кримінального правопорушення має визначальне значення для кваліфікації та обрання виду, а також розміру покарання, достатнього для виправлення особи, яка його вчинила.

Вчені також відзначають, що під час кваліфікації злочину за суб'єктивною стороною складу злочину необхідно встановити: 1) вини (її форму та вид), з якою вчинено злочин, що є обов'язковим для кваліфікації вчиненого, 2) мотив та мету вчинення злочину, які у кваліфікації злочину можуть мати значення: а) обов'язкових, б) кваліфікуючих або в) привілейованих ознак складу злочину, а можуть не впливати на кваліфікацію вчиненого, а враховуватися під час призначення покарання, як обставини, що його пом'якшують або обтяжують. Встановлюючи вини та її зміст, у кожному конкретному випадку доцільно виходити з її об'єктивного існування в реальній дійсності. Тому відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК у кримінальному провадженні підлягають доказуванню винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. Тобто вина входить до змісту предмету доказування по кожному кримінальному провадженню, суд пізнає вини так, як він встановлює й пізнає інші факти та явища об'єктивної дійсності, що існують або відбуваються у зовнішньому світі поза свідомістю конкретної особи чи свідомості суддів. Встановлення вини, її

форми та виду – необхідна умова правильної кваліфікації злочину за суб'єктивною стороною складу злочину [165].

Дійсно, більшість обставин кримінального правопорушення, які підлягають доказуванню знаходяться у площині елементів суб'єктивної сторони такого протиправного діяння. У першу чергу це завжди стосується визначення форми вини, а також наявності тих обов'язкових ознак, які визначені у диспозиції кримінально-правової норми. Цікавим у цьому контексті також є те, що крадіжка за своєю юридичною природою є діянням, яке вчиняється виключно із корисливим мотивом, який полягає у прагненні отримати майнову вигоду як результат суспільно небезпечного делікту. Одночасно із цим, цей корисливий мотив, як і відповідна мета чітко не визначені у кримінально-правовій нормі.

Вищі судові інстанції неодноразово звертали увагу судів на необхідність ретельного дослідження доказів, що мають значення для з'ясування вини, її форми, виду та змісту. Відповідно до ст. 23 КК виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності. Залежно від психічного змісту умисел поділяється на два види: а) прямий та б) непрямий (ч. 1 ст. 24 КК). Для кваліфікації вчиненого суб'єктом злочину з прямим умислом необхідно встановити, що особа: а) усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності) (усвідомлювала як фактичні (об'єктивні) ознаки вчинюваного діяння, так і усвідомлювала соціальну значимість вчинюваного, його соціальну шкідливість, суспільну небезпечність), б) передбачала його суспільно небезпечні наслідки (неминучість або реальну можливість їх настання) і в) бажала їх настання (ч. 2 ст. 24 КК). Для кваліфікації вчиненого суб'єктом злочину з непрямым умислом необхідно встановити, що особа: а) усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності) (усвідомлювала як фактичні ознаки вчинюваного діяння, так і соціальну значимість вчинюваного, його соціальну шкідливість, суспільну небезпечність), б) передбачала його суспільно небезпечні наслідки (реальну можливість їх

настання) і в) хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання (ч. 3 ст. 24 КК) [165].

Крадіжка може бути вчинена виключно із прямим умислом, коли особа, по-перше, усвідомлює суспільну небезпечність свого протиправного діяння; по-друге, прагне заволодіти та отримати можливість розпорядитись чужим майном.

Відтак корисливий мотив злочину – це внутрішнє спонукання суб'єкта злочину задовольнити особисті потреби матеріального характеру; корислива мета – це спрямованість діяння суб'єкта злочину на збагачення, одержання майнової вигоди для себе чи для інших. Очевидно, що на практиці більшість крадіжок, грабежів, розбоїв, вимагань, шахрайств учиняються з корисливих спонукань. Однак, як видається, не в кожному випадку викрадення чи іншого протиправного заволодіння чужим майном йдеться про прагнення особи збагатитись за рахунок цього майна. Наприклад, винний із заздрощів чи з помсти викрадає у потерпілого якусь річ і одразу ж викидає її у смітник. Мотив заздрощів чи помсти в цьому випадку поєднується з метою позбавити потерпілого певного майна, а не з метою власного збагачення. Корисливу мету та корисливий мотив не слід визнавати обов'язковими ознаками жодного зі злочинів, що передбачені статтями розділу VI Особливої частини КК, а випадки вчинення посягань на власність без таких мотивів та мети слід кваліфікувати за відповідними статтями цього розділу (залежно від способу вчинення цих посягань). Під час поділу злочинів проти власності на корисливі та некорисливі окрему увагу слід звертати на умовність такого поділу, оскільки, як зазначалось вище, злочини, які традиційно відносились до корисливих, можуть вчинятись без корисливих мотивів та мети. Водночас, вчиняючи традиційно некорисливі злочини проти власності (зокрема знищення або пошкодження чужого майна), винний може керуватись корисливими мотивами та метою. Наприклад, виконавець такого злочину може діяти на замовлення іншої особи та мати на меті одержання матеріальної винагороди [33].

Корислива мета та мотив притаманні не лише кримінальним правопорушенням проти власності, необхідно відзначити, що такі ознаки

суб'єктивної сторони визначені як обов'язкові у низці кримінально-правових норм Особливої частини кримінального законодавства, а також як кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Корислива мета та корисливий мотив не є обов'язковими ознаками жодного із злочинів, що передбачені статтями розділу VI Особливої частини КК, а випадки вчинення посягань на власність без таких мотивів та мети слід кваліфікувати за відповідними статтями цього розділу (залежно від способу вчинення цих посягань). Під час поділу злочинів проти власності на корисливі та некорисливі окрему увагу слід звертати на умовність такого поділу. Суспільна небезпечність корисливих та некорисливих злочинів проти власності співвідносяться між собою як приблизно рівні величини. Одним із шляхів урахування цієї обставини на законодавчому рівні є встановлення кримінальної відповідальності за умисне знищення чи пошкодження чужого майна, що завдало значної шкоди потерпілому [33].

На потребу у визначенні мотиву та мети крадіжки неодноразово зверталась увага у судовій практиці. Необхідно відзначити, що у більшості випадків, коли особа вчиняла кримінальне правопорушення проти власності без корисливих мотивів та мети, таке діяння або кваліфікувалось за іншими статтями національного кримінального законодавства, або взагалі приймалось помилкове рішення щодо відсутності у діях особи складу кримінального правопорушення. Такі вироки, як правило, оскаржувались в апеляційних та касаційних інстанціях.

Продовженням наведеної думки є постанова Верховного Суду від 25 січня 2020 року (справа № 234/1145/19), відповідно до якої, *особа обвинувачувався у тому, що 09 жовтня 2018 року, приблизно о 17.47 год. таємно, із корисливих мотивів демонтував і викрав металеву калитку потерпілого, після чого зник з місця вчинення злочину і розпорядився викраденим на власний розсуд, спричинивши потерпілому шкоду на загальну суму 1283,83грн. Виправдовуючи обвинуваченого, суд першої інстанції дійшов висновку, що в його діях відсутній корисливий мотив, який є обов'язковим для суб'єктивної сторони такого складу злочину як крадіжка, оскільки він мав на меті зробити вільним прохід під*

будинком, для чого зняв калитку і залишив її на зберігання в підвалі будинку з метою повернення власнику, що й було згодом зроблено. Суд вказав, що в діях обвинуваченого не було корисливого мотиву, тобто бажання збагатитися за рахунок майна потерпілого. Також не було встановлено і його бажання завдати шкоди майну потерпілого. Закон про кримінальну відповідальність, в якому передбачена відповідальність за вчинення певного виду злочину, є узагальнюючим нормативно-правовим утворенням. У ньому законодавцем закріплюються лише найбільш характерні ознаки, типові для множини суспільно небезпечних діянь визначеного виду, а також необхідні відмінні ознаки від інших діянь. Зокрема, стаття 185 КК України містить безпосередні вказівки лише на три найбільш характерні ознаки відповідного злочину, які достатні для отримання уявлення про його суспільно небезпечну сутність. Зокрема, це: 1) спосіб (таємне); 2) суспільно небезпечне діяння (викрадення); 3) предмет (чуже майно). Жодна з суб'єктивних ознак злочину у цій конструкції не вказана, хоча це не означає, що вони можуть бути будь-якими чи є не обов'язковими. Необхідність наявності саме корисливого мотиву визначається змістом самого поняттям викрадення як діяння, що криміналізоване у ст. 185 КК України, незалежно від окремого зазначення цього мотиву у змісті диспозиції цієї статті. Тому місцевий суд, з чим погодився й апеляційний суд, правильно визначили, що за умови встановлення відсутності у особи корисливого мотиву вчиненого діяння, відсутньою є суб'єктивна сторона крадіжки як злочину. При цьому колегія апеляційного суду слушно зазначила, що аргумент прокурора щодо наявності у діях обвинуваченого корисливого мотиву через те, що він, демонтувавши хвіртку, не повернув її власнику аж до приїзду працівників поліції, є безпідставними, оскільки потерпілий підтвердив, що у 2018 році у квартирі не проживав [135].

Отже, наведена позиція Верховного Суду дозволяє поставити під сумнів окремі сталі для кримінального права думки, однією з яких є розуміння обов'язковими ознаками кримінального правопорушення лише ті, що визначені у диспозиції кримінально-правової норми. Фактично відсутність визначених у

диспозиції ч. 1 ст. 185 КК України мотиву та мети не впливає на юридичну природу крадіжки як виключно корисливого кримінального правопорушення.

Таким чином, проведене дослідження надало підставу для констатації, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України, передбачає наявність традиційного для кримінального права матеріального складу, який передбачає наявність об'єкта – суспільні відносини у сфері забезпечення захисту права власності; предмета – майна, в окремих випадках – майнових та речових прав тощо; зрозумілої форми реалізації об'єктивної сторони – заволодіння чужим майном у таємний спосіб та наявність низки кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак; загального суб'єкта – фізичної осудної особи, якій виповнилось 14 років; а також суб'єктивної сторони – наявності умисної форми вини, а також корисливого мотиву та мети, які, хоча і не визначені у диспозиції ч. 1 ст. 185 КК України, проте, виходячи із судової практики, мають обов'язково враховуватись під час кваліфікації кримінального правопорушення та обрання виду, а також розміру покарання.

Проведене дослідження також дозволило довести доцільність декриміналізації незаконного заволодіння/викрадення/привласнення/вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено, що генезис кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку бере свій початок ще з найдавніших часів, що зумовлено тим, що вказане кримінальне правопорушення разом із насильницькими протиправними діями утворює ядро злочинності. Встановлено, що до основних особливостей

розвитку кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку можна віднести зміну законодавчих підходів до визначення видів та розмірів покарання – від найбільш репресивних у виді спричинення каліцтв (Уложення 1649 року) до переходу до обрання більш гуманних та співрозмірних видів, найтяжким із яких є позбавлення волі на певний строк (КК України 2001 року).

Доопрацьовано періодизацію розвитку кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку: 1) *стародавній період* (із біблійських часів до VI століття) – визначення діянь, які суперечать інтересам людини та суспільства, створення примітивних заходів карального впливу за їх вчинення, який інтенсифікувався із запровадженням кожного наступного документа, яким регулювались відповідні суспільні відносини; 2) *період формування та розвитку Київської Русі* (VI – II пол. XIV ст.) – поступовий розвиток кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності, їх часткова диференціація за видами, а також визначення покарань та розмірів, що можуть бути призначені за їх вчинення; 3) *перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої* (II пол. XIV- I пол. XVII ст.) – набуття кримінальним законодавством окремих рис польського законодавства, збереження традицій римського права, що надало можливість розділити види кримінальних правопорушень та способи кримінально-правового впливу на них, які було диференційовано на публічну та приватну сфери; 4) *козацький період* (XV - середина XVII ст.) – посилення пеналізації кримінальних правопорушень проти власності, встановлення більш суворих видів покарань; диференціація заходів кримінально-правового впливу залежно від того чи вперше було вчинено протиправне діяння; 5) *період часткового розпаду української державності* (II пол. XVII – XVIII ст.) – гальмування розвитку кримінального законодавства, втрата динамізму, зумовлена розподілом українських земель; 6) *імперський період* (XIX – поч. XX ст.) – розширення видів кримінальних правопорушень проти власності, посилення кримінальної відповідальності поступовий перехід до пріоритезації захисту права державної власності; 7) *період відродження Української держави*

(1917 – 1920 р. р.) – часткове відновлення правотворчої діяльності, перші спроби формування власного законодавства щодо кримінально-правової охорони права власності; 8) *період радянської державності* (1920-1991 р. р.) – новий занепад кримінального законодавства. Домінування кримінально-правового захисту права державної та колективної власності; ігнорування провідних принципів кримінального права; паралельне застосування до осіб незаконних заходів та засобів впливу за вчинені протиправні діяння; 9) *період незалежності України* (1991 р. – до сьогодні) – формування виваженого підходу до кримінально-правового захисту права власності. Визнання пріоритетом захисту людини та її майнові інтереси. Створення виваженої системи покарань, а також їх розмірів. Забезпечення диференційованого підходу до кримінальної відповідальності за крадіжку, шляхом встановлення кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак складу такого кримінального правопорушення. Удосконалення кримінально-правової норми, в якій встановлено кримінальну відповідальність за крадіжку, вчинену в умовах воєнного стану; перегляд розміру кримінально-караної крадіжки.

2. Констатовано, що проблема кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема є одним із найбільш актуальних предметів наукових досліджень вчених у галузі наук кримінально-правового циклу. Разом із цим, не дивлячись на наявність низки розроблених та інтегрованих у практичну діяльність рекомендацій щодо кримінально-правової кваліфікації та системи заходів кримінологічного запобігання крадіжкам, окремі важливі для кримінально-правової політики та кримінологічної практики проблеми залишились нерозв'язаними, зокрема: 1) підвищення ефективності кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за крадіжку в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану; 2) визначення тенденцій крадіжок із урахуванням тривалого впливу на криміногенну ситуацію військово-політичних факторів та чинників; 3) уточнення ролі жертви в механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчиняє крадіжки; 4)

удосконалення системи заходів запобігання крадіжкам із урахуванням сучасних детермінант.

До системи напрямів теоретико-прикладних досліджень у галузі кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема віднесено: 1) історико-правові дослідження, присвячені уточненню особливостей розвитку законодавства про кримінально-правовий захист власності; 2) порівняльні (компаративні) дослідження, скеровані на визначення спільних та розбіжних рис кримінально-правової політики та кримінологічної практики протидії кримінальним правопорушенням проти власності у зарубіжних країнах; 3) дослідження, присвячені проблемам кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності; 4) дослідження, присвячені проблемам кримінологічного та віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності; 5) дослідження, присвячені проблемам кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану.

3. Визначено, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України, передбачає наявність традиційного для кримінального права матеріального складу, який передбачає наявність об'єкта – суспільні відносини у сфері забезпечення захисту права власності; предмета – майна, в окремих випадках – майнових та речових прав тощо; зрозумілої форми реалізації об'єктивної сторони – заволодіння чужим майном у таємний спосіб та наявність низки кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак; загального суб'єкта – фізичної осудної особи, якій виповнилось 14 років; а також суб'єктивної сторони – наявності умисної форми вини, а також корисливого мотиву та мети, які, хоча і не визначені у диспозиції ч. 1 ст. 185 КК України, проте, виходячи із судової практики, мають обов'язково враховуватись під час кваліфікації кримінального правопорушення та обрання виду, а також розміру покарання.

Проведене дослідження також дозволило довести доцільність декриміналізації незаконного заволодіння/викрадення/привласнення/вимагання

вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАДІЖОК

2.1. Стан, тенденції та детермінанти крадіжок в Україні

Вивчення стану, детермінант та тенденцій кримінальних правопорушень є, по-перше, невід'ємним етапом визначення кримінологічної характеристики суспільно небезпечних діянь; по-друге воно є важливим з точки зору подальшого формування системи заходів запобігання певному виду кримінальних правопорушень. Необхідно відзначити, що стан кількісно-якісних показників крадіжок, як одного із найбільш розповсюджених видів суспільно небезпечних діянь надає можливість визначити її місце серед інших кримінальних правопорушень проти власності, а також систематизувати певні тенденції за цим напрямом кримінально протиправної діяльності. Таким чином, кількісно-якісна характеристика стану крадіжок є важливим етапом розробки способів запобігання такому делікту.

Як відомо, загальне тлумачення поняття «характеристика» означає опис, визначення істотних, характерних особливостей, ознак кого -, чого-небудь [168]. Тобто це сукупність певної інформації, притаманної предмету, особі, явищу. З погляду кримінології така характеристика містить узагальнену інформацію щодо злочинності чи певного окремого виду злочину. На думку вчених, в цілому кримінологічна характеристика об'єднує кількісно-якісні показники певної групи злочинів, відомості, що характеризують особу злочинця, причини та умови вчинення таких кримінальних правопорушень та попереджувальні заходи щодо їх недопущення [62, с. 84].

Необхідно також відзначити, що кримінологічна характеристика також повинна включати характеристику жертви суспільно небезпечного діяння, а також місця цієї жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки. Останнім часом віктимологічний напрям кримінологічної науки зазнав активного розвитку, що свідчить про визнання вченими віктимної поведінки як самостійної детермінанти, яка значно впливає на кількісно-якісні показники.

На думку А. Зелінського, кримінологічна характеристика є комплексним поняттям, що визначає поширеність певної протиправної поведінки та її різновидів, типові способи вчинення злочинних посягань, мотивацію, об'єктивні ознаки злочинів, особливості суб'єктів тощо [60, с. 164]. В. Глушков та П. Коваленко структурними елементами даного поняття вважають: характеристику окремих видів злочинів, перелік факторів, що призвели до їх вчинення, стан виду злочину (суспільна небезпека, обсяг, структура, латентність тощо), кримінологічний портрет злочинця, характеристику наслідків [34, с. 156].

Із наведеними позиціями також можна погодитись, оскільки кримінологічна характеристика повинна містити всю інформацію, необхідну для створення системи запобігання кримінальним правопорушенням. Одночасно із цим не можна також залишити поза увагою те, що розробка заходів запобігання суспільно небезпечним діянням має бути поза кримінологічною характеристикою, оскільки вона є самостійним видом кримінологічної діяльності, яка здійснюється із використанням отриманої кримінологічної інформації.

В. Руфанова та О. Титаренко елементами кримінологічної характеристики визначають аналіз кількісно-якісних показників окремих груп злочинів, кримінально-значущі показники особи злочинця, кримінологічні детермінанти, що зумовили вчинення злочинів, взаємозв'язок між причинами та умовами вчинення конкретних злочинів [143, с. 24]. Прихильником так званого широкого розуміння структури кримінологічної характеристики злочинів є О.М. Литвинов, який виділяє такі групи елементів: 1) кримінально значущі ознаки злочинів (предмет злочинного посягання, дані про особу злочинця, мотив, мету вчинення злочину, дані про особу потерпілого); 2) дані, що характеризують кримінологічну ситуацію вчинення злочину (статистична поширеність, соціальні умови, географія, соціальне середовище); 3) ознаки, що визначають специфіку діяльності із попередження злочинів, механізм злочину, обставини, що сприяють вчиненню злочинів [97, с. 583]. Проаналізувавши та узагальнивши погляди науковців щодо структурних елементів кримінологічної характеристики

злочинів, О. Тихонова прийшла до висновку, що у вузькому розумінні структури кримінологічної характеристики злочинності акцентується увага на кількісних показниках, у широкому – до кількісних показників додаються детермінаційні та попереджувально-значущі ознаки [160].

Отже, виходячи із наведених позицій учених, можна підсумувати, що під кримінологічною характеристикою суспільно небезпечних діянь доцільно розуміти сукупність інформації та систематизованих даних щодо кількісно-якісних показників суспільно небезпечних діянь, тенденцій розвитку злочинності за визначеним напрямом, сукупності детермінант, які впливають на стан кримінально протиправної діяльності, а також особи кримінального правопорушника, його жертви та місця жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки.

Кримінологічну характеристику крадіжки варто структурувати таким чином: дані, що характеризують кримінологічну ситуацію вчинення злочину (статистична поширеність злочинів; дані про соціальні умови (обстановку) злочину, час; географія; соціальне середовище тощо); кримінологічно значимі ознаки крадіжки (дані про предмет злочинного посягання, дані про особу злочинця, мотив та мету злочину; дані про особу жертви); ознаки, які визначають специфіку діяльності із попередження злочинів (причини злочинів; наслідки злочинів; механізм злочину; обставини, що сприяють злочинам, тощо) [97].

Як свідчать статистичні дані, протягом останніх п'яти років рівень поширення крадіжок, як виду кримінальних правопорушень, на території України, в цілому залишається високим, хоча й простежуються певні тенденції до його зниження. Так, у 2020 році було зареєстровано 360 622 факти кримінально караних посягань, з яких 190 258 – кримінальні правопорушення проти власності (52,7 % від загальної кількості), 138 562 випадки серед яких – крадіжки. У 2021 році було обліковано 321 443 кримінальних правопорушень, з яких проти власності склали – 158 729 (49,3% від загальної кількості) правопорушення, серед яких відповідно було виявлено 113 517 крадіжки (71,51%). За 2022 р. – 362 636 кримінальних правопорушень, серед яких 113 137

кримінальних правопорушень проти власності (31,1%); 69 496 крадіжок, що склало 61,41% від загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень проти власності. У 2023 році – 369 929 кримінальних правопорушень, серед яких 178 902 кримінальних правопорушень проти власності (37,6%), з них 82 123 – крадіжок, у 2024 р. – 492 479 кримінальних правопорушень, з них 217 487 кримінальних правопорушень проти власності серед яких 52 295 крадіжок (січень-жовтень 2024 року), що на 29 % менше у порівнянні із вказаним періодом 2023 року; станом на квітень 2025 року 221 537 кримінальних правопорушень, з них 36 210 кримінальних правопорушень проти власності серед яких 12 156 крадіжок [125].

Щодо місця вчинення крадіжки, то, як свідчать статистичні дані, найпоширенішими місцями є магазини, торгові павільйони, склади, квартири, автомобілі. Поширеними залишаються кишенькові крадіжки. Так, **за 2020 рік** зі складів, баз, магазинів, інших торговельних місць було здійснено 17 857 крадіжок, з квартир – 10 470, 5 657 – з автомобілів, з садових будинків, дач – 2 938, кишенькові – 2 939. **За 2021 рік** 15 136 випадків крадіжок було вчинено зі складів, баз, магазинів, інших торговельних місць, 8 022 – з квартир, 5 571 – з автомобілів, 1 833 – з дачних та садових будинків, кишенькових крадіжок було виявлено – 1 708 випадків. **У 2022 році** 12 113 крадіжок було вчинено зі складів, баз, магазинів, 3 494 – з квартир, 2 001 – з автомобілів, 1 290 – кишенькові крадіжки, 725 – з дач та садових будинків. **За 2023 рік** було вчинено 1588 крадіжок державної власності та 71 707 випадків таємного викрадення предметів приватної власності. Із них 17 139 разів предметом крадіжки виступало майно, викрадене із складів, баз, магазинів та інших торговельних місць; 26 разів – майно, що було вантажем на транспорті, 222 рази крадіжка була вчинена щодо худоби (птиці). Виявлено 3 647 квартирну крадіжку, 2 266 разів крадіжку було вчинено по відношенню до майна, яке знаходилося в автомобілі, 1601 крадіжка у звітному періоді була кишеньковою та 769 було вчинено крадіжку речей та майна, яке знаходилося на приватних дачах чи садових будинках. Таким чином, статистика свідчить про загальне збільшення крадіжок за звітний період. **У 2024**

році було вчинено 1276 крадіжок державної власності та 48 861 випадків таємного викрадення предметів приватної власності. Із них 11 657 разів предметом крадіжки виступало майно, викрадене із складів, баз, магазинів та інших торговельних місць; 14 разів – майно, що було вантажем на транспорті, 106 разів крадіжка була вчинена щодо худоби (птиці). Виявлено 1914 квартирних крадіжок, 1138 разів крадіжку було вчинено по відношенню до майна, яке знаходилося в автомобілі, 794 крадіжок у звітному періоді були кишеньковими та 349 разів було вчинено крадіжку речей та майна, яке знаходилося на приватних дачах чи садових будинках. Станом на **квітень 2025 року** було вчинено 398 крадіжок державної власності та 10 638 випадків таємного викрадення предметів приватної власності. Із них 1405 разів предметом крадіжки виступало майно, викрадене із складів, баз, магазинів та інших торговельних місць; 7 разів – майно, що було вантажем на транспорті, 36 разів крадіжка була вчинена щодо худоби (птиці). Виявлено 490 квартирних крадіжок, 267 разів крадіжку було вчинено по відношенню до майна, яке знаходилося в автомобілі, 153 крадіжок у звітному періоді були кишеньковими та 92 рази було вчинено крадіжку речей та майна, яке знаходилося на приватних дачах чи садових будинках [125].

Як уже зазначалося загальна кількість зареєстрованих злочинів в Україні протягом 2024 року, згідно з наявними даними, становить 492 479. Регіональний розріз розподілу крадіжок за 2024 р. є таким: найбільша кількість зафіксована у Дніпропетровській області (8013); наступним є місто Київ (6219); Харківська область (5038), Київська область (4121); далі – Полтавська область (3430), Одеська область (3223) та Львівська область (3064). Аналогічною є і ситуація із географічним розподілом крадіжок, зафіксованим станом на квітень 2025 року: найбільша кількість зафіксована у Дніпропетровській області (2157); наступним є місто Київ (1013); Харківська область (1137), Київська область (897); далі – Одеська область (871); Полтавська область (794), та Львівська область (546) [126].

Виходячи із наведених статистичних даних, можна констатувати таке: по-перше, майже стабільний географічний розподіл крадіжок по певним регіонам свідчить про незадовільний стан превентивної кримінологічної діяльності правоохоронних органів та наявність неефективних регіональних програм запобігання таким кримінальним правопорушенням. По-друге, важливими факторами, як видається, також є певна латентність крадіжок у других регіонах, що ускладнює визначення реальних кількісних показників таких суспільно небезпечних діянь; окреме місце також посідають детермінанти, пов'язані із урбанізацією, активними бойовими діями, які ведуться на певних територіях тощо.

Проблема детермінації кримінально протиправної діяльності не є новою для наук кримінально-правового циклу. Визначення причин, умов та факторів, які негативно впливають на кількісно-якісні показники кримінальних правопорушень, а також їх диференціація в залежності від виду суспільно небезпечного діяння надає можливість сформулювати комплекс заходів запобігання, який є необхідним та достатнім для здійснення позитивного впливу на конкретні види кримінальних правопорушень на чітко визначених територіях.

А.А. Приходько та Т.І. Пономарьова зазначають, що фактор злочинності (у його самотійному розумінні) не є кримінологічно значущою одиницею. Сукупність факторів визначає направленість злочинного посягання та обумовлює його вчинення, а отже, є складовою такого кримінально-правового феномену як мотив. Причини ж кримінальних правопорушень знаходяться між собою в діалектичному взаємозв'язку, взаємозумовленості і взаємозалежності. Їх вивчення розкриває їх сутність, пояснює походження, характеризує соціальний ґрунт, на якому вони базуються, від чого залежить його існування й поширення. Спираючись на такі знання, можна забезпечити ефективне попередження злочинності, передбачати зміни в її структурі й рівні, планувати і здійснювати заходи профілактики злочинних проявів. Відмінність умов від причин полягає в тому, що причина є активно діючим явищем, процесом, а умова – пасивним, причому причина лише у взаємодії з умовою призводить до появи наслідку.

Умови злочинності, на думку вчених, є зовнішніми чинниками, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення та настанню бажаних наслідків, тобто певним провідником між причиною та наслідками суспільно небезпечного діяння [139].

Детермінанти кримінальних правопорушень є поняттям, яке вміщує в себе систему причин, які зумовлюють або впливають на кримінально протиправну діяльність. Одночасно із цим не можна залишати поза увагою те, що детермінація злочинності є достатньо гнучким кримінологічним феноменом, здатним до трансформації в залежності від регіону та умов функціонування держави. Саме тому детермінанти кримінальних правопорушень мають вивчатись у динаміці, що надасть можливість не тільки спрогнозувати негативні зміни у кримінологічних тенденціях, а і своєчасно сформулювати стратегію запобігання суспільно небезпечним діянням.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «детермінація» сформульовано як встановлення причин виникнення чогонебудь. А детермінізм визначається як матеріалістичне вчення про загальну причину, зумовленість явищ природи, суспільства й мислення [22, с. 117]. На думку А. Закалюка, детермінація будь-якого суспільного феномену є складним та комплексним явищем. У загальному значенні поняття детермінація відображає діалектичну сутнісну властивість реального буття – загальний зв'язок, взаємозалежність та взаємозумовленість предметів, явищ, процесів. Виходячи із цього, детермінація злочинності – це сукупність явищ, процесів, фактів, проявів, з якими вона взаємопов'язана та якими зумовлена [56, с. 184]. Вчені також відзначають, що причини – це процеси і явища, що породжують злочинність, а також посередній наслідок. Умови безпосередньо не зумовлюють злочинність, але «відкривають шлях» для дії причин, полегшують настання суспільно небезпечних наслідків. Умови – це факти реальної дійсності, що безпосередньо злочинність не спричиняють, але наявність яких сприяє її існуванню [89, с. 79–91].

Отже, виходячи із академічного та наукового тлумачення змісту дефініції детермінації та її складових елементів, можна констатувати системність та структурованість останньої, що свідчить про необхідність першочергового виявлення основних причин та умов вчинення кримінальних правопорушень, їх класифікацію та взаємозалежність.

Причини й умови вчинення кримінальних правопорушень класифікують за різними критеріями. Так, залежно від рівня їхньої дії виділяють причини і умови: 1) злочинності загалом; 2) окремих видів злочинності; 3) конкретних злочинів. За змістом детермінанти злочинності розділяють на економічні, соціальні, політичні, духовні, ідеологічні, організаційно-управлінські тощо. Також детермінанти кримінальних правопорушень класифікують за видами, механізмом дії, формами, змістом, часом та іншими ознаками [42]. Детермінанти кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України можуть бути диференційовані таким чином: 1) військово-політичні фактори та чинники; 2) соціально-економічні фактори та чинники; 3) організаційно-правові фактори та чинники.

Військово-політичні фактори та чинники. Відтак, Б. Пазій справедливо вказує на важливість кореляції крадіжок із фактом наближення місцевості до театру воєнних дій: 1) ті, що мають місце на окупованих рф українських територіях; 2) ті, що вчиняються на деокупованих територіях або поблизу лінії бойового зіткнення; 3) ті, що мають місце на територіях, віддалених від такої лінії. І їх кримінологічна характеристика, маючи низку спільних рис, разом із тим, суттєво відрізняється. Вчений також справедливо зазначає, що характеризуючи стан, тенденції та детермінанти крадіжок в Україні, варто враховувати «чинники ординарного періоду» і «чинники неординарного періоду». Ординарним періодом, на думку вченого, є період часу, що береться для аналізу явищ криміногенної дійсності до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, неординарним – з часу повномасштабного вторгнення [127, с.123]. Як стверджує В. Батиргареева, чинники злочинності ординарного періоду продовжують бути актуальними і в період неординарного періоду,

переплітаються із новими і набувають дещо іншого значення [14. с. 8]. Досить промовисто причини вчинення кримінальних правопорушень, у тому числі й крадіжок, у нашій державі визначає теорія аномії. Аномією визначається такий стан суспільства, за якого значна його частина свідомо порушує відомі норми етики й права [49].

Військово-політичні чинники також послабили здатність суспільства до адаптації до змін безпекового середовища, що призвело до зростання кількісного показника кримінальних правопорушень. Така негативна зміна кримінологічної ситуації чинить деструктивний вплив на національну безпеку держави та утворює перешкоди до подальшого поглиблення євроінтеграційних процесів. Отже, очевидною є потреба в удосконаленні політики держави у сфері боротьби зі злочинністю. У сучасних умовах функціонування держави традиційна кримінологічна модель запобігання кримінальним правопорушенням виявляє неспроможність ефективно впливати на злочинність, що зумовлено відсутністю здатності усувати детермінанти, які знаходяться поза межами впливу кримінологічних заходів (збройна агресія та військово-політичні чинники, вимушені міграційні процеси тощо). Одним із актуальних способів вирішення цієї проблеми має стати удосконалення та поглиблення кримінально-правових заходів протидії злочинності, а також забезпечення їх інтеграції у кримінологічну площину [103, с. 6-7].

Удосконалення безпекової складової має у першу чергу передбачати заходи удосконалення кримінально-правової політики із урахуванням потреби у створенні диференційованого підходу до запобігання кримінальним правопорушенням за кожним окремим напрямом.

Беззаперечно, що війна супроводжує людство впродовж усієї його історії, вона була невід'ємним елементом зміни історичних епох, часто будучи каталізатором соціальних, економічних та політичних перетворень. Згідно з найоптимістичнішими підрахунками за останні кілька тисячоліть людство провело в мирі менш ніж триста років, що не складає і одного відсотка від розглянутого часу. Війна стала настільки помітним та, на жаль, невід'ємним

елементом історії людства, що навіть була покладена в основу ідеології деяких держав. Так, офіційна ідеологічна основа сучасної російської держави значною мірою побудована на постійній ностальгії за «великою перемогою» та пропагандистських мотивах про можливість повторення такої «перемоги», не акцентуючи уваги на тому, що ця перемога супроводжувалася колосальними жертвами, голодом, хворобами та людським горем. До чого це призвело ми можемо бачити зараз, в умовах, коли деякі вчені почали говорити про так званий кінець історії – період, коли в цивілізованому світі повинні настати мир і стабільність, а всі зусилля держав мають бути спрямовані не на нові війни, а на науковий прогрес, покращення рівня життя громадян та економічну конкуренцію. Ми отримали не «кінець історії», а нову повномасштабну війну в Європі [98, с. 89–90; 69].

Одночасно із цим необхідно звернути увагу, що у сучасних умовах значно удосконалюються засоби ведення бойових дій, що призводить до масштабних руйнувань промислових об'єктів, а також об'єктів, які відносяться до критичної інфраструктури. Масово руйнуються житлові масиви, здійснюється негативний вплив на екологічну безпеку тощо. Все це є фоновими явищами зростання кількісних показників кримінальних правопорушень.

Світова спільнота намагається максимально уникнути виникнення збройних конфліктів, адже, крім жертв серед людей, в умовах глобалізації збройний конфлікт практично в будь-якій частині світу має відчутний вплив на всі інші країни сучасної світової спільноти. Так, російське вторгнення в Україну потенційно може призвести до продовольчої кризи та масового голоду в менш розвинених країнах, а гіпотетичний напад КНР на Тайвань може призвести до світової кризи, пов'язаної з тим, що на Тайвань припадає більша частина виробництва комплектуючих сучасної електроніки, що, у свою чергу, може призвести до катастрофічних наслідків для світової економіки [98, с. 90; 69]. Таким чином, предметний горизонт кримінології війни виходить далеко за межі суто правничої проблематики, охоплюючи політологічні, економічні, гуманітарні аспекти сучасного глобального світоустрою, а також регіональних

політик, в тому числі Європейського Союзу. Це дає підстави стверджувати, що кримінологія війни постає інтегративною, міжгалузевою платформою, простором дослідження війни та її ефектів у спектрі феномена злочинності та її жертв. Цілком зрозуміло, що за такого підходу закономірним є охоплення фокусом уваги кримінології війни і кримінально-криміногенного явища колабораціонізму [149].

Створення заходів та засобів реагування на ризики та загрози, які виникають в умовах воєнного стану також передбачає наявність потреби у визначенні шляхів подолання та усунення причин, а також умов зростання кількості кримінальних правопорушень.

Війна, як потужна кримінологічна детермінанта, впливає на формування правового поля й в інших сферах: соціальній, гуманітарній та ін. Так, Кабінетом Міністрів України було прийнято низку підзаконних нормативно-правових актів щодо спрощення увезення на митну територію України товарів та іншого обладнання, необхідного для задоволення відповідних потреб окремих військових підрозділів, які перебувають на лінії зіткнення з ворогом. Десятки волонтерських організацій та окремі волонтери, перебуваючи у військовому та соціальному тилу, допомагають (фінансово, логістично, організаційно, інформаційно) у придбанні бронежилетів, військової форми, касок, іншої військової амуніції, квадрокоптерів, приладів нічного бачення, генераторів і навіть закупають озброєння на запит Міністерства оборони та Головного управління розвідки [69].

Проте гуманітарна допомога також стала предметом кримінально протиправного посягання, що зумовило потребу у криміналізацію нового виду кримінального правопорушення у сфері господарської діяльності.

Вчені відзначають, що аналіз даних щодо практичного кримінально-правового регулювання свідчить, про значну актуалізацію проблеми ефективного використання соціальних ресурсів в сфері протидії злочинності; з огляду на встановлені тенденції обліку, повідомлення про підозру та засудження, відносно поширеність правопорушень, існує необхідність

підвищення ефективності протидії шахрайству, незаконному обігу наркотиків, корупційним проявам, завідомо неправдивим повідомленням про небезпеку, підробці документів; комплексного реагування потребує проблема збільшення військових, які вчиняють кримінальні правопорушення; поступове збільшення частки звільнених від покарання за незаконні дії зі зброєю актуалізує проблему лібералізації законного обігу зброї; невідповідність цілей та прогнозів соціальних ефектів криміналізації тенденціям практичного кримінально-правового регулювання (ст.ст. 436-2, 111-1 КК) потребує розгляду проблеми в контексті прагматичної парадигми кримінального права; спостерігається примітивізація протидії злочинності; зумовлене агресією РФ зменшення частки проваджень у яких повідомлено про підозру актуалізує проблематику пошуку додаткових методів оцінки ефективності роботи правоохоронних органів [64].

Таким чином, до військово-політичних факторів та чинників, які впливають на кількісні показники кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України можна віднести втрату робочих місць внаслідок повномасштабної агресії російської федерації та окупації окремих регіонів держави; втрату актуальності окремих професій та відсутність можливості пройти перекваліфікацію.

Соціально-економічні фактори та чинники безпосередньо пов'язані із умовами функціонування держави, які утворились внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Посилення міграційних процесів у будь-якому випадку завжди негативно впливають на стан економічного забезпечення держави та має наслідком втрату робочого потенціалу та, відповідно, економічну кризу. Додатково негативно на це впливає скорочення робочих місць, що зумовлене тимчасовою окупацією окремих промислових регіонів держави, внутрішнє переміщення осіб та невдалі спроби працевлаштуватись тощо.

Відповідно до аналітичної доповіді, підготованої у 2023 році, тимчасова міграція українських громадян у пошуках безпеки набула в 2022 р. масового характеру. Переважна кількість мігрантів шукає прихистку в країнах Європи.

Водночас чимало українців опинились на території держави-агресора, і не завжди добровільно. На відміну від реалій РФ, міграція українців у країни ЄС має адекватний правовий супровід, що гарантує право на поселення, роботу, освіту. Правом на працевлаштування українські мігранти охоче користуються, адже це значною мірою люди працездатного віку, передовсім жінки. Наразі темпи виїзду за кордон сповільнилися. Але продовження війни може спричинити подальшу міграцію українського населення за кордон, її інтенсивність і напрями залежатимуть від багатьох чинників, серед яких: розширення чи звуження ареалу бойових дій; прогрес у деокупації решти тимчасово захоплених територій; стійкість місцевої критичної інфраструктури; безпосередні обстріли російськими військами населених пунктів; виникнення кризових явищ техногенного або природного характеру; рівень соціально-економічного відновлення звільнених територій; зміни на ринку праці та в економічній структурі різних регіонів України. За десять місяців війни в Польщі, Німеччині та інших країнах Європи почала формуватись українська діаспора четвертої хвилі міграції, яка різниться як за мотивами, так і за статеві-віковою структурою, рівнями освіти, кваліфікації. Повернення українських громадян до місць попереднього проживання та реєстрації в Україні великою мірою залежить також від: подальшого розвитку безпекової ситуації й тривалості війни; загальної соціально-економічної ситуації в Україні; можливості розв'язання проблем подальшого працевлаштування; змін умов прийому українців у країнах тимчасового перебування; відновлення в Україні соціальної інфраструктури, пошкодженого житла; загальних перспектив розвитку країни, бачення безпечного майбутнього; упровадження інституційних механізмів роботи з максимальною кількістю мігрантів, діаспор та потенційних репатріантів у всьому світі, щоб громадяни, перебуваючи за кордоном, відчували свою важливість для держави, мали бажання робити корисні справи для України, як у самій країні, так і за її межами [31].

Таким чином, логічним висновком є те, що продовження міграційних процесів, а також мобілізації чоловіків в умовах воєнного стану призводитиме

до посилення економічної кризи, зумовленої втратою трудового потенціалу, а також осіб, які залучаються до розвитку малого, середнього та великого бізнесу. Необхідно також додати і те, що посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, розгалуження системи програм матеріальної підтримки осіб, які постраждали від наслідків агресії російської федерації за відсутності, зокрема і надання різного роду субвенцій за відсутності належної підтримки зарубіжних партнерів також негативним чином може вплинути на розвиток економічної складової держави.

Не можна також не погодитись із ученими, які вказують, що на рівень та якість економічного розвитку держави має значний вплив і незадовільний рівень функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури. Проблема її кримінологічного захисту актуалізувалась також і у зв'язку із регулярними, масштабними кримінально протиправними посяганнями на її безпеку з боку представників держави-агресора. Логічно, що одним із очевидних наслідків є висока «ціна» такої злочинності. Проте необхідно зауважити, що кримінологічний, а також загалом – нормативно-правовий захист критичної інфраструктури як до повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, так і після початку дії особливого правового режиму воєнного стану є незадовільним [103, с. 36].

Таким чином, до соціально-економічних факторів та чинників, які впливають на кількісні показники кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України можна віднести: інтенсифіковані міграційні процеси, які зумовлюють втрату трудового потенціалу та ускладнюють надання окремих послуг щодо працевлаштування та призводять до погіршення економічної ситуації; незадовільний стан соціально-економічного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, осіб, які відносяться до пільгових категорій громадян.

Організаційно-правові фактори та чинники. Як вже було вище зазначено, у 2022 році Законом України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» було посилено кримінальну відповідальність за вчинення низки

кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного стану. У пояснювальній записці до проєкту цього законодавчого акту було визначено, що в Україні триває запекла війна у зв'язку з нападом Російської Федерації. Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX затверджено Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». На превеликий жаль, військові дії агресора в багатьох випадках спрямовані на мирне населення, об'єкти цивільної інфраструктури, що породжує страх за своє життя та здоров'я, змушує людей полишати свої домівки та майно. Нерідко такі обставини використовуються зловмисниками з метою фактично безперешкодного заволодіння цим майном шляхом проникнення до квартир, житлових будинків, офісів чи закладів торгівлі. Мають місце й випадки відкритого заволодіння чужим майном, у тому числі із застосуванням насильства. Суспільна небезпечність таких дій істотно підвищується в умовах воєнного або надзвичайного стану. Факти мародерства на даний час стали значно поширеними і фіксуються в багатьох регіонах нашої країни. Водночас достатня м'якість засобів кримінально-правового реагування на такі дії підштовхує громадян самостійно чинити «справедливість», а фактично – самосуд, над мародерами. Мародерство є неприпустимим у цивілізованій країні явищем, а ефективна боротьба з його проявами становить одне із нагальних завдань для держави [137].

Одночасно із цим, в цілому підтримуючи позицію законодавця, необхідно ще раз (у попередньому розділі вже зверталась увага на проблеми, зумовлені посиленням у 2022 році кримінальної відповідальності за крадіжку) звернути увагу на те, що порушення послідовності застосування видів та розмірів покарання, а також через відсутність систематизованої практики та роз'яснень суду утворилась ситуація, в якій за фактично простий склад крадіжки особі мало бути призначене покарання у виді позбавлення волі від п'яти до восьми років. Відповідно, вказане кардинально негативно впливає на стан кримінально-правової політики, що і зумовило формування практики звільнення таких осіб від покарання з випробуванням.

Так, відповідно до вироку Богунського районного суду міста Житомира від 07.05.2025 року (№295/4528/25), особу обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК України за таких обставин: *14.03.2025 приблизно о 08 годині 12 хвилин в обвинуваченого, який перебував у приміщенні кіоску «Шаурма Eat me», що за адресою: м. Житомир, вул. Покровська 5/1, виник раптовий злочинний умисел, направлений на таємне викрадення грошових коштів із шухляди тумби вказаного закладу. Реалізуючи свій раптовий злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна, обвинувачений, за вказаних обставин, діючи в умовах воєнного стану та керуючись корисливим мотивом, скориставшись тим, що за її діями ніхто не спостерігає та вони залишаються таємними, шляхом вільного доступу, із шухляди тумби викрала грошові кошти в сумі 4000 гривні 00 копійок, які належать потерпілому. В подальшому, обвинувачений, утримуючи викрадені грошові кошти при собі, місце вчинення злочину залишила та розпорядилась викраденим на власний розсуд, чим завдав потерпілому майнової шкоди на суму 4000 гривень. Особу було визнано винуватою та призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 (п'ять) років. На підставі ст. 75 КК України звільнено від відбuvання покарання у виді позбавлення волі з випробуванням, якщо вона не вчинить нового кримінального правопорушення і виконає покладені на неї судом обов'язки протягом іспитового строку тривалістю 1 (один) рік [24].*

Відповідно до вироку Звягельського міськрайонного суду Житомирської області від 07 травня 2025 року (справа № 285/6195/24), особу обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК України за таких обставин: *9.11.2024 близько 09:45 год, перебуваючи в одній із кімнат приміщення магазину «Все для дому» на площі Лесі Українки, 15 в м. Звягель Житомирської області, знаючи, що по всій території України 24.02.2022 Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», який затверджений Законом України від 24.02.2022 №2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», введено воєнний стан, який наразі продовжений, побачила зверху на*

полімерному ящику поруч стелажів мобільний телефон, марки «Росо» моделі «X4 Pro 6/128 Гб», який вирішила умисно, таємно викрасти. Реалізували свій злочинний умисел, обвинувачена у зазначений день, час та місці, переслідуючи корисливий мотив, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, бажаючи незаконно збагатитися за рахунок чужого майна, переконавшись, що за її протиправними діями ніхто не спостерігає та вони є таємними, шляхом вільного доступу таємно, умисно, в умовах воєнного стану викрала мобільний телефон торговельної марки «Росо» моделі «X4 Pro 6/128 Гб», вартістю 7243,33 грн, який, взявши з полімерного ящику, поклала до свого пакету та вийшла з вказаного магазину, не маючи наміру повернути вказане майно, залишивши місце вчинення злочину. Особу визнано винуватою у вчиненні кримінального правопорушення та призначено їй покарання у виді позбавлення волі строком 5 років. На підставі ст.75 КК України звільнено від відбування призначеного судом покарання із випробуванням, встановивши їй іспитовий строк тривалістю 1 рік [27].

Таким чином, особи штучно звільнялись від покарання через визначені у кримінальному законодавстві неспіврозмірні види та розміри покарань. Таке звільнення мало наслідком незастосування жодного кримінально-правового заходу, здатного позитивно вплинути на кримінально протиправну поведінку. Це, звичайно, мало наслідком сприяння можливості продовження кримінальними правопорушниками своєї злочинної діяльності та детермінувало збільшення кількісного показника кримінальних правопорушень проти власності взагалі та крадіжок зокрема.

У 2024 році законодавцем було зроблено спробу вирішити наведену вище ситуацію. Законом України від 18.07.2024 № 3886-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів» було змінено розмір кримінально караної крадіжки. У пояснювальній записці до проєкту цього законодавчого акту визначено, що крадіжка, учинена в умовах

воєнного або надзвичайного стану – є особливо кваліфікованим складом злочину. Вчинення крадіжки в умовах воєнного стану одразу кваліфікується за частиною четвертою статті 185 Кримінального кодексу України, за що передбачено покарання у вигляді позбавлення волі від 5 до 8 років. При цьому, відповідно до Закону України від 04 червня 2009 року № 1449-VI «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за викрадення чужого майна», викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент учинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Судова практика застосування норм щодо притягнення до кримінальної відповідальності за крадіжку в умовах воєнного стану на території України засвідчує, що покарання за вчинення крадіжки є не співмірним. Покарання повинно відповідати ступеню суспільної небезпеки злочину, обставинам його вчинення та враховувати особу винного, тобто бути справедливим. Таким чином, при призначенні покарання за крадіжку вчинену в умовах воєнного стану відбувається порушення принципу домірності, коли однакова відповідальність настає за злочини, що очевидно є більш тяжкими, і за правопорушення, які до внесення обговорюваних змін розглядалися як злочини невеликої тяжкості або навіть як проступки, як, наприклад, у випадку частини першої статті 185 Кримінального кодексу України. Така ситуація потребує врегулювання, на нашу думку, шляхом підняття розміру суми, яка розмежовує адміністративну та кримінальну відповідальності за крадіжку [138].

Одночасно із цим досліджувана негативна ситуація була вирішена лише частково, а загальна тенденція до звільнення від покарання з випробуванням осіб, які вчинили прості крадіжки за наявності особливо кваліфікуючої ознаки – в умовах воєнного стану залишилась стабільно незмінною, що відповідним чином детермінувало кримінально протиправну діяльність, яка посягає на власність. Не до кінця ефективною залишається робота правоохоронних органів щодо виявлення та розкриття кримінальних правопорушень проти власності.

Окремо це стосується випадків, коли такі діяння вчиняються у складі організованих груп та злочинних організацій, мають транснаціональний та транскордонний характер. Відповідно це призводить до зростання кількості кримінальних правопорушень проти власності, особливо – шахрайств. Останнє зумовлено тим, що із розвитком держави та суспільства удосконалюються та спрощуються способи вчинення шахрайств. Це призвело до інтенсифікації показників такого суспільно небезпечного діяння після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Тому, за умови збереження такої ситуації у загальній кількості кримінальних правопорушень проти власності крадіжка буде залишатись на другому місці після шахрайства.

Таким чином, до *організаційно-правових факторів та чинників, що впливають на кількісний показник кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України можна віднести*: неефективність кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за крадіжку; проблеми здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Узагальнено кримінологічні тенденції щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України.

Отже, із урахуванням зазначеного, до кримінологічних тенденцій щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України можна віднести: 1) формальне зниження кількісного показника крадіжок через зростання кількості вчинених шахрайств; 2) зниження ефективності кримінального законодавства в частині протидії крадіжкам, зумовлене зростанням кількості випадків застосування до кримінальних правопорушників заохочувальних кримінально-правових заходів; 3) збільшення кількості випадків рецидиву; 4) збільшення кількості випадків вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України у складі організованих груп та злочинних організацій, зокрема із залученням неповнолітніх осіб.

Таким чином, протягом останніх трьох років кількісний показник кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України зазнав позитивних змін. Визначено, що у відсотковому співвідношенні серед видів кримінальних правопорушень проти власності з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну відбувся дисбаланс між крадіжкою та шахрайством у бік останнього.

До основних детермінант, які зумовлюють крадіжки віднесено: 1) *військово-політичні фактори та чинники*: втрату робочих місць внаслідок повномасштабної агресії російської федерації та окупації окремих регіонів держави; втрату актуальності окремих професій та відсутність можливості пройти перекваліфікацію; 2) *соціально-економічні фактори та чинники*: інтенсифіковані міграційні процеси, які зумовлюють втрату трудового потенціалу та ускладнюють надання окремих послуг щодо працевлаштування та призводять до погіршення економічної ситуації; незадовільний стан соціально-економічного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, осіб, які відносяться до пільгових категорій громадян; 3) *організаційно-правові фактори та чинники*: неефективність кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за крадіжку; проблеми здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Узагальнено кримінологічні тенденції щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України.

2.2. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють крадіжки

Вивчення структури особи кримінального правопорушника є важливим завданням, поставленим для вирішення перед кримінологічною наукою. На сьогоднішній день в кримінології майже у повній мірі досягнуто консенсусу щодо типових ознак особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, а також змісту самого поняття особи злочинця/кримінального правопорушника.

Одночасно із цим, не можна залишити поза увагою існування позицій, які заперечують феномен особи злочинця, пояснюючи це відсутністю абсолютних ознак, які дозволяють визначити типову структуру для кожного окремого виду кримінального правопорушення або їх сукупності.

Дещо різниться і зміст самого поняття «особа злочинця». Варто звернути увагу на неоднозначне формулювання і розуміння таких понять як «особа», «особистість» і «суб'єкт», що використовуються щодо характеристики особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Кожний із вказаних термінів поряд із своїм універсальним має і специфічне галузеве значення. Так, у кримінально-правовій науці використовуються поняття «суб'єкт злочину». Відповідно до ст. 18 Кримінального кодексу України суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального кодексу, може наставати кримінальна відповідальність [81].

У кримінологічній науці існують різні підходи щодо розуміння змісту вказаних понять. Варто звернути увагу й на те, що у наукових дослідженнях поняття особа злочинця розглядається як у загальній площині, так і за окремими видами (особа неповнолітнього, особа, яка вчинила певний вид злочину, особа засудженого тощо). Щодо загального розуміння особи злочинця, то А. Зелінський визначав вказане поняття як сукупність соціально-демографічних, психологічних і моральних характеристик, тією чи іншою мірою властивих особам, які винні у злочинній діяльності певного виду [60, с. 57]. На думку А. Закалюка, в українській мові термін «особа» об'єднує два терміни «особа» та «особистість», хоча вони й мають різні значення [56, с. 234]. В. Батиргареєвою під особою злочинця запропоновано розуміти особливий соціальний тип людини, яка характеризується підвищеною для оточуючих, цілком усвідомленою конкретною особою суспільною небезпечністю, що пов'язана з учиненням умисного злочину і збереженням цієї властивості в майбутньому внаслідок злочинного способу мислення, відчуття міцного зв'язку із соціумом злочинців і бажання підтримувати злочинні ідеї, традиції, ремесло тощо [15, с. 239]. В. Голіна, формулюючи вказане поняття, зазначає, що виходячи із

загальних уявлень про особу, будь-яка людина, яка усвідомлює свої дії й свідомо поводить, є особистістю. Авторка наголошує, що особистістю визнається і злочинець, незважаючи на свої негативні якості, він залишається учасником суспільних відносин, продовжує взаємодіяти з іншими людьми і суспільством взагалі [86, с. 37].

Окрім того, науковці наголошують, що про особу злочинця можна говорити лише стосовно людини, яка є винною у злочинній діяльності, тобто таку, що вчинила систему умисних дій, передбачених кримінальним законом і спрямованих на реалізацію загального для них мотиву [86, с. 55]. С. Денисов під особою злочинця розуміє сукупність суттєвих та усталених соціальних властивостей та ознак і соціально значущих біопсихічних особливостей індивіда, які, об'єктивно реалізуючись у конкретному злочині, надають вчиненому діянню характер суспільної небезпеки, а винному – властивість суспільної небезпечності, у зв'язку з чим особа притягається до кримінальної відповідальності, передбаченої кримінальним законом [48, с. 157].

Виходячи із наведеного, видається більш доцільним використовувати поняття «особи кримінального правопорушника». Вказана позиція може бути аргументована тим, що поняття особистості є глибшим та не може використовуватись під час вивчення механізму кримінально протиправної діяльності, оскільки не визначає сукупності об'єктивних та суб'єктивних ознак, притаманних кримінальному правопорушнику. Поняття особистості має розглядатись з точки зору психології кримінального правопорушення, але не як кримінологічний феномен.

Як зазначають вчені, особу злочинця можна у певній мірі визначити як ідеальну модель, абстракцію, створену на підставі дослідження суб'єктів злочинів. Метою цього є визначення певних негативних особливостей, за якими з високою часткою ймовірності можна у майбутньому передбачити злочинну поведінку інших осіб чи повторне вчинення злочину [87, с. 87]. Як справедливо наголошує Б. Пазій, для аналізу особи злочинця варто досліджувати не значну кількість ознак і характеристик, а лише певний кримінологічно значущий набір

її рис і якостей. Вчений вважає, що такі ознаки утворюють певний масив характеристик, які в ході кримінологічного дослідження особи злочинця, варто об'єднати у наступні блоки: 1) соціально-демографічні ознаки (вік, стать, умови виховання, освітній рівень, професія, рід занять, матеріальна забезпеченість, соціально-корисна діяльність, становище у суспільстві тощо); 2) психологічні ознаки (мотиваційна сфера, самосвідомість, тип нервової системи, темперамент, неврологічні розлади, агресивність, слабкий самоконтроль, воля, уміння аналізувати ситуацію з метою прийняття правильних рішень тощо); 3) кримінально-правові ознаки (наявність судимості, злочинний досвід, рівень правової освіченості, інтенсивність злочинної діяльності, місце в злочинній групі, поведінка при відбутті покарання тощо); 4) моральні ознаки (соціальні, етичні й естетичні настанови, інтелект, світогляд, самооцінка, ціннісна орієнтація, інтереси, потреби, ідеали, звички, схильності, правосвідомість); 5) фізичні (психічні) ознаки та властивості [127].

Водночас, розглядаючи специфічних кримінальних правопорушників, вчені зауважують на тому, що на сьогоднішній день теорія особи має бути уточнена або, навіть, переглянута. Так, наприклад, Є.С. Назимко та Т.І. Пономарьова відмічають, що особа кримінального правопорушника-військовослужбовця має специфічну структуру, що зумовлено: 1) впливом на формування девіантної поведінки факторів, спричинених дією особливого правового режиму воєнного стану та безпосередньо бойовими діями; 2) нетиповим механізмом кримінально протиправної поведінки, яка у більшості випадків виражається у вчиненні протиправних діянь у мікросередовищі — у військових частинах щодо інших військовослужбовців; 3) роллю жертви в механізмі кримінально протиправної поведінки кримінального правопорушника, віктимізація якої також відбувається в цьому самому мікросередовищі та спричинена тими самими чинниками, зумовленими дією особливого правового режиму воєнного стану та безпосередньо бойовими діями [103, с. 103].

Як видається із наведеного, вчені мають на увазі те, що під впливом окремих специфічних факторів, чинників, умов та фонових явищ можуть

змінюватись як загальні характеристики осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, так і ознаки, які входять до структури кримінального правопорушника.

Вчені зауважують, що перелічені вище фактори дозволяють поставити під сумнів доцільність існування теорії особистості злочинця з урахуванням таких аргументів, як: 1) вчинення малозначного діяння, яке формально містить ознаки кримінального правопорушення, не має негативних правових наслідків, але не виключає факту потенційної наявності в особі схильності до вчинення суспільно небезпечних діянь; 2) вчинення необережного кримінального правопорушення має негативні правові наслідки, але не завжди формує особистість кримінального правопорушника у її кримінологічному розумінні; 3) часто рішення вчинити кримінальне правопорушення зумовлено впливом специфічних чинників (воєнний стан, бойові дії тощо), сформованих під впливом певних психічних станів (наприклад, посттравматичний стресовий розлад) за відсутності всіх інших, які передбачені у структурі особистості кримінального правопорушника (соціально-демографічні, культурно-моральні тощо) ознак. Водночас окремі тимчасові розлади психічної діяльності або інші хворобливі стани психіки надають підставу вважати особу неосудною. Стан неосудності має кримінально-правове значення, оскільки може зумовлювати потребу у звільненні від покарання за хворобою, призначення примусових заходів медичного характеру тощо. Водночас як для кримінального права, так і для кримінології неосудна особа не може вважатись ані суб'єктом кримінального правопорушення, ані особистістю кримінального правопорушника [103, с. 104].

Із урахуванням того, що діяння, передбачене ч. 1 ст. 185 КК України є проступком, цікавою також є думка Б.М. Семенишиної-Фіголь, яка відзначає, що структура особи кримінального правопорушника, який вчинив кримінальний проступок відрізняється від кримінального правопорушника, який вчинив злочин. Це зумовлено низкою факторів, серед яких: 1) тенденції кримінальної процесуальної політики свідчать про те, що кримінальний проступок не потребує проведення досудового розслідування, а обставини його вчинення можуть бути

встановлені та доведені у спрощеній формі – формі дізнання. Такий підхід вказує на те, що об'єктивна сторона кримінального проступку не є ускладненою кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками, а отже і суб'єктивна сторона кримінального правопорушника не передбачає наявності специфічних мотивів та мети, які свідчать про наявність у структурі його особи граничних зі злочинцем ознак; 2) у більшості випадків особа, яка вчинила кримінальний проступок майже позбавлена більшості кримінально-правових ознак (судимість, вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації тощо), а отже система таких ознак є спрощеною та передбачає лише стан алкогольного та наркотичного сп'яніння, вчинення діяння щодо дитини тощо; 3) м'які санкції, передбачені за вчинення кримінального проступку апріорі вказують на заздалегідь низький рівень суспільної небезпечності особи, яка вчиняє кримінальний проступок, що звужує елементи морально-психологічних ознак, які підлягатимуть вивченню; 4) достатньо значний відсоток кримінальних проступків вчиняється шляхом бездіяльності, що ставить під сумнів наявність вольової ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушника [146].

Необхідно відзначити, що у кримінологічній науці на сьогодні майже відсутня стала позиція або концепція щодо можливості та доцільності виокремлення у специфічну категорію структури особи кримінального правопорушника, який вчиняє кримінальний проступок. Одночасно із цим, не можна не відмітити, що правопорушник, який вчиняє проступок та правопорушник, який вчиняє злочин, як мінімум, відрізняються за ступенем суспільної небезпечності, що вже свідчить про потребу у диференціації їх ознак.

Вчена також відзначає, що зміст та поняття особи кримінального правопорушника, який вчинив кримінальний проступок були штучно виокремлені у 2018 році під впливом зміни тенденцій кримінально-правової політики. Це призвело до виникнення низки проблемних аспектів, серед яких: 1) структура особи кримінального правопорушника взагалі та кримінального правопорушника, який вчинив кримінальний проступок зокрема відтворюється

крізь конструкцію норм Особливої частини кримінального законодавства та диференціюється залежно від виду протиправного діяння, яке було вчинено, що ставить під сумнів універсальність дефініції, яка протягом тривалого часу існує у кримінологічній науці; 2) у попередній редакції кримінального законодавства за нетяжкий злочин було передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років, а у чинній редакції за нетяжкий злочин передбачено покарання у виді позбавлення волі до п'яти років, а за кримінальний проступок позбавлення волі не призначається апріорі. Фактично, обрання реально доцільного терміну за вчинення нетяжкого злочину законодавцем було покладено на розсуд суду. Це у більшості випадків жодним чином не пов'язане із структурою особи кримінального правопорушника. Зокрема це також стосується випадків, коли особа вчиняє кримінальний проступок повторно, що дає підставу для кваліфікації такого діяння як злочину [146].

Таким чином, як видається із наведеного вище, структура особи кримінального правопорушника не може у повній мірі вважатись типовою для всіх видів суспільно небезпечних діянь та має розглядатись у динаміці в залежності від особливості кримінального правопорушення та механізму реалізації кримінально протиправного умислу.

Отже, виходячи із запропонованих вченими ознак, які мають бути включені до структури особи кримінального правопорушника, в контексті цього дослідження останні доцільно систематизувати таким чином: 1) соціально-демографічні ознаки – ознаки, пов'язані із основною інформацією, яка визначає особу, яка вчинила кримінальне правопорушення (стать, вік, освіта, працевлаштування, громадянство тощо); 2) морально-психологічні ознаки – ознаки, пов'язані із внутрішнім ставленням особи до суспільно небезпечного діяння; 3) кримінально-правові ознаки – ознаки, пов'язані із особливостями реалізації кримінально протиправного умислу, наявністю/відсутністю кваліфікуючих ознак тощо.

Соціально-демографічні ознаки. Науковці неодноразово наголошували на важливості вказаної складової характеристики особи, що здійснює кримінальне

правопорушення. Зокрема, Б. Головкін зазначив, що соціально-демографічна характеристика має важливе значення для визначення морально-психологічного портрету особи [37, с. 120].

Соціально-демографічні ознаки надають можливість визначити основні причини та умови, які детермінували формування суспільно небезпечної поведінки. Як правило, вчені наголошують, що основними причинами розвитку в особи девіацій є незадовільне середовище, в якому вона виховувалась та формувалась як особистість. Вивчення соціально-демографічних ознак також надає можливість удосконалити підхід до створення системи заходів запобігання із урахуванням, наприклад, вікового та статевого розподілу кримінальних правопорушників тощо.

Стать особи. Відповідно до статистичних даних, викладених на сайті Офісу Генерального прокурора [125], найбільш часто кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України вчиняють чоловіки. Кількісний показник жінок є таким: у 2020 році крадіжку вчинило 5801 жінка (14,1 % від загальної кількості); у 2021 – 5561 (14,5 % від загальної кількості); у 2022 – 2883 (12,6 % від загальної кількості); у 2023 – 3721 (14 % від загальної кількості); у 2024 – 3018 (15,8 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року крадіжку вчинило 522 жінки (13,7 % від загальної кількості).

Наведені статистичні дані можуть бути пояснені тим, що крадіжка як вид майнових кримінальних правопорушень не у повній мірі притаманний жінкам. Здебільшого, крадіжки вчиняються із застосуванням спеціальних знарядь, з проникненням до приміщення (автомобілю) тощо. У зв'язку із вказаним кримінальний правопорушник потребує наявності певних знань, навичок та вмінь, необхідних для реалізації кримінально протиправного умислу, яких, як правило, немає у жінок.

Вік кримінального правопорушника. Аналіз статистичної інформації, викладеної на сайті офісу Генерального прокурора [125] надає підставу для констатації, що здебільшого крадіжки вчиняються особами **у віці 29-39 років**: у 2020 році таких правопорушників було обліковано 15699 осіб (38,2 % від

загальної кількості); у 2021 – 14760 (38,6 % від загальної кількості), у 2022 – 8335 (36,5 % від загальної кількості); у 2023 – 9469 (35,8 % від загальної кількості); у 2024 – 5404 (35,7 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року було обліковано 1176 осіб (31 % від загальної кількості). Наступним за загальними показниками є **вік 18-28**: у 2020 році – 10264 (24,9 % від загальної кількості); у 2021 – 9348 (24,4 % від загальної кількості); у 2022 – 4682 (20,5 % від загальної кількості); у 2023 – 5279 (19,9 % від загальної кількості); у 2024 – 3930 (20,5 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 704 особи (18,5 % від загальної кількості). Останньою із найбільш поширених визначено вікову категорію **40-54 років**: у 2020 році – 9158 (22,3 % від загальної кількості); у 2021 – 8809 (23 %); у 2022 – 5405 (23,6 % від загальної кількості); у 2023 – 6793 (25,7 % від загальної кількості); у 2024 – 5405 (28,3 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 977 осіб (25,6 % від загальної кількості).

Відповідно, наведені дані надають підставу для констатації, що особи віком від 29 до 39 років найбільш активно вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України. Вказане можна пояснити тим, що до 29 років фактично особа навчається або робить спроби працевлаштуватись і вже у випадку відсутності можливості або бажання отримати стабільний та законний заробіток обирається кримінально протиправний спосіб отримання матеріальної вигоди.

Освіта на момент вчинення крадіжки. Аналіз статистичної інформації [125] надав підставу для констатації, що здебільшо крадіжка вчиняється особами, які мають **базову середню освіту**: у 2020 році – 27496 (66,9 % від загальної кількості); у 2021 році – 27087 (70,9 % від загальної кількості); у 2022 році – 15483 (67,8 % від загальної кількості); у 2023 році – 18546 (70,2 % від загальної кількості); у 2024 році – 13963 (73,1 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 2449 осіб (64,4 % від загальної кількості). Наступною за кількісним показником є **професійно-технічна освіта**: у 2020 році обліковано 7819 осіб (19 % від загальної кількості); у 2021 – 6088 (21,6 % від загальної кількості); у 2022 – 3541 (15,5 % від загальної кількості); у 2023 – 3541 (13,4 %

від загальної кількості); у 2024 – 2357 (12,3 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 обліковано – 473 особи (12,4 % від загальної кількості). Рідше кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України вчиняється особами, які мають **початкову освіту**: у 2020 році – 872 (2,1 % від загальної кількості); у 2021 – 722 (1,8 % від загальної кількості); у 2022 році – 366 (1,6 % від загальної кількості); у 2023 році – 416 (1,5 % від загальної кількості); у 2024 – 298 (1,5 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України вчинило 36 осіб із початковим рівнем освіти (0,9 % від загальної кількості).

Наведені кількісні показники розподілу кримінальних правопорушників за рівнем освіти є логічним, оскільки відсутність можливості отримати професію зумовлює потребу у пошуку альтернативних способів отримання матеріальної вигоди.

Вид заняття на момент вчинення крадіжки. Відповідно до даних, викладених на сайті Офісу Генерального прокурора [125] більшість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України були працездатними, але такими, що ніде не працюють та не навчаються: у 2020 році таких осіб було 32306 (78,6 % від загальної кількості); у 2021 – 30858 (80,8 % від загальної кількості); у 2022 – 17403 (76,2 % від загальної кількості); у 2023 – 20386 (77,1 % від загальної кількості); у 2024 – 14624 (76,5 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 обліковано 2463 працездатних осіб (64,7 % від загальної кількості). Наступними за кількісним показником є безробітні особи: у 2020 році обліковано 2167 осіб (5,2 % від загальної кількості); у 2021 – 1606 (4,2 % від загальної кількості); у 2022 – 870 (3,8 % від загальної кількості); у 2023 – 798 (3 % від загальної кількості); у 2024 – 525 (2,7 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року було обліковано 101 (2,6 % від загальної кількості) безробітню особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України.

Громадянство. Відповідно до статистичних даних, викладених на сайті Офісу Генерального прокурора [125] найбільш часто кримінальні

правопорушення, передбачені ст. 185 КК України вчиняються громадянами України: у 2020 році – 38269 (93,2 % від загальної кількості); у 2021 році – 35754 (93,6 % від загальної кількості); у 2022 році – 20153 (88,2 % від загальної кількості); у 2023 – 23948 (90,6 % від загальної кількості); у 2024 – 17850 (93,4 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України вчинили 3108 громадян України (81,7 % від загальної кількості). Наступною за віковим розподілом категорією є іноземці: у 2020 році – 435 осіб (1 % від загальної кількості); у 2021 – 471 (1,2 % від загальної кількості); у 2022 – 167 (0,7 % від загальної кількості); у 2023 – 164 (0,6 % від загальної кількості); у 2024 – 121 (0,6 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 28 (0,7 % від загальної кількості). Найменшою є категорія осіб без громадянства: у 2020 – 46 осіб (0,1 % від загальної кількості); у 2021 – 55 (0,1 % від загальної кількості); у 2022 – 25 (0,1 % від загальної кількості); у 2023 – 40 (0,1 % від загальної кількості); у 2024 – 20 (0,1 % від загальної кількості); у 2025 – 3 (0,07 % від загальної кількості).

Таким чином, до соціально-демографічних ознак особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України можна віднести такі: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %).

Кримінально-правові ознаки. Вивчення вказаних ознак є важливим через наявність декількох причин. По-перше, кримінально-правові ознаки надають можливість оцінити ступінь суспільної небезпечності кримінального правопорушника, виходячи із способу вчинення ним протиправного діяння, наявності кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак. По-друге, такі ознаки також дозволяють встановити ефективність попередніх заходів кримінально-правового характеру, які до нього застосовувались (якщо такі були), а також визначити які мають бути обрані для виправлення після притягнення до кримінальної відповідальності.

Організована злочинність. Відповідно до статистичної інформації, викладеної на сайті Офісу Генерального прокурора [125], кількісний показник

кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, вчинених злочинними організаціями та організованими групами був таким: у 2020 році – 26 (0,06 % від загальної кількості); у 2021 році – 54 (0,1 % від загальної кількості); 2022 – 6 (0,02 % від загальної кількості); 2023 – 18 (0,06 % від загальної кількості); 2024 – 21 (0,1 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 3 (0,07 % від загальної кількості). У 2021 році було виявлено 4 випадки (0,01 % від загальної кількості) вчинення крадіжки у складі злочинних організацій та організованих груп. Окремо також доцільно відмітити, що низка крадіжок вчиняється організованими групами та злочинними організаціями, членами яких є неповнолітні особи: у 2020 році – 328 (0,7 % від загальної кількості); у 2021 – 332 (0,8 % від загальної кількості); у 2022 – 156 (0,6 % від загальної кількості); у 2023 – 123 (0,4 % від загальної кількості); у 2024 – 80 (0,4 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 – 8 (0,2 % від загальної кількості).

Стан особи на момент вчинення кримінального правопорушення.

Найчастіше кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України вчиняють особи, які знаходяться у стані алкогольного сп'яніння [125]: у 2020 році – 1996 (4,8 % від загальної кількості); у 2021 – 1524 (3,9 % від загальної кількості); у 2022 році – 780 (3,4 % від загальної кількості); у 2023 році – 821 (3,1 % від загальної кількості); у 2024 – 548 (2,8 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 84 особи (2,2 % від загальної кількості). У стані наркотичного сп'яніння: у 2020 році – 6 (0,1 % від загальної кількості); у 2021 – 9 (0,1 % від загальної кількості); у 2022 – 5 (0,1 % від загальної кількості); у 2023 – 12 (0,1 % від загальної кількості); у 2024 – 6 (0,1 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 4 особи (0,1 % від загальної кількості).

Повторність/судимість. Відповідно до аналізу статистичної інформації Офісу Генерального прокурора [125], раніше вчиняли кримінальне правопорушення: у 2020 році – 16767 осіб (40,8 % від загальної кількості); у 2021 – 14624 (38,3 % від загальної кількості); у 2022 – 7623 (33,3 % від загальної кількості); 2023 – 8863 (33,5 % від загальної кількості); 2024 – 6353 (33,2 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 року – 1152 (30,2 % від загальної

кількості). Не зняту та не погашену судимість мали: у 2020 році – 11609 осіб (28,2 % від загальної кількості); у 2021 – 10250 (26,8 % від загальної кількості); 2022 – 5285 (23,1 % від загальної кількості); 2023 – 6185 (23,4 % від загальної кількості); 2024 – 4403 (23 % від загальної кількості); станом на квітень 2025 – 828 осіб (21,7 % від загальної кількості).

Морально-психологічні ознаки. Такі ознаки є найменш дослідженими у кримінологічній науці, що зумовлює появу низки дискусій щодо можливості та доцільності їх виокремлення. Здебільшого очевидним висновком є те, що будь-яка особа, яка вчинила кримінальне правопорушення має певні вади та недоліки як з точки зору морально-етичного виховання, так і з психологічної точки зору.

Вчені також відзначають, що соціально-психологічна характеристика особистості крадія є надзвичайно складною, оскільки його психологічний стан обтяжується багатьма як загальними, так і спеціальними рисами, причому не лише в контексті особливостей протиправної злочинної поведінки, а й специфіки саме крадіжки як корисливого ненасильницького злочину. Найбільш загальними детермінантами соціально-психологічної характеристики таких осіб є примітивно споживча орієнтація та перебільшене уявлення ролі матеріальних благ, а також негативне ставлення до приватної власності [163].

Особи, які вчиняють кримінальні правопорушення проти власності або інші суспільно небезпечні діяння, які мають корисливий мотив можуть характеризуватись як такі, що віддають перевагу матеріальним цінностям над заборонами зокрема і кримінально-правовими. Такі кримінальні правопорушники часто відрізняються різного роду залежностями, а також небажанням обирати законні способи заробітку.

О. Попович, характеризуючи морально-психологічні ознаки особи, що вчинила крадіжку, виокремив декілька типів таких осіб: 1) глобальний злочинний тип є асоціальним, негативно ставиться до праці та людей, не мислить життя поза злочинами; мотиви, відчуття такої особи пов'язані із задумом здійснення злочинів; 2) парціальний тип – особистість роздвоєна, у ній поєднуються риси нормального соціального типу і риси злочинця; 3)

передкримінальний – особа володіє такими морально-психологічними властивостями, які в певній ситуації, якщо вона опиняться в ній, неминуче приведуть до скоєння злочину [134, с. 314]. В цілому психологічна характеристика особи злочинця, на думку вчених, визначається системою ознак: мотиви поведінки, загальна структура та окрема риси характеру, здібності, емоційно-вольова сфера, індивідуальна особливості інтелектуальної діяльності, пам'яті та інших пізнавальних процесів [175].

Водночас наведена вченим класифікація осіб, які вчиняють крадіжки, як видається, не може вважатись у повній мірі вичерпною та беззаперечною. По-перше, у більшості випадків, як можна встановити, виходячи із наведених вище статистичних даних, особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України вже має досвід кримінально протиправної діяльності як за напрямом суспільно небезпечних діянь проти власності, так і за іншими напрямками. Більшість таких осіб також мають не зняту та не погашену судимість. Все вказане свідчить про наявність сталих девіантних відхилень, які зумовлюють суспільно небезпечну поведінку, яка має корисливий мотив.

Отже, особа злочинця є складним, багатовекторним поняттям у якому виокремлюють такі ознаки: 1) формальна (особа злочинця розглядається як особа людини, яка вчинила злочин, з наданням їй цілісної характеристики, тобто як складне інтегруюче поняття, що містить у собі об'єднує біологічні, соціальні та психологічні сторони); 2) змістовна (передбачає окрему характеристику особи злочинця у зв'язку з учиненням злочину та наявністю причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням та особою); 3) формально-змістовна ознака (виділяється стан особи в момент учинення злочину, а саме коли до та після вчинення злочину (часовий термін) особа не може вважатися «особою злочинця»). Вказані ознаки, що характеризують особу злочинця, перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності [48]. Погоджуємося із думкою С. Денисова про те, що узагальнене поняття особи злочинця є певною абстракцією, поки воно не наповнюється конкретним змістом, зокрема соціально-демографічною, психологічною та моральною характеристиками [48].

Таким чином, проведене дослідження надало підставу для констатації, що до кримінологічних ознак особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України можна віднести такі: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації.

2.3. Кримінологічна характеристика жертв крадіжок

Аналіз особливостей запобігання будь-якому виду кримінального правопорушення у будь-якому випадку має передбачати вивчення структури та основних ознак осіб, які є потерпілими від суспільно небезпечних діянь. Віктимна поведінка є одним із основних факторів та чинників, які спрощують, а інколи і зумовлюють формування кримінально протиправного умислу на вчинення протиправного діяння. У кримінологічній науці потерпілий традиційно вважається жертвою кримінального правопорушення. Відповідно поняття жертви також має певні особливості, які, зокрема, також дозволяють відокремлювати жертву у кримінології від потерпілого у кримінальному процесі.

Саме поняття «жертва» має як загальнонаукове розуміння, так і певну правову характеристику. Поняття «жертва» у тлумачному словнику української мови визначається досить широко: 1) за релігійними обрядами деяких народів – предмет або жива істота, яких приносили як дар богам; 2) добровільний внесок у вигляді грошей або яких-небудь предметів на користь когось, чогось; пожертвування; 3) той, хто загинув від нещасного випадку, від руки ворога та інше; 4) відмова від особистих прав, вигод, тобто самопожертвування [55]. В юридичній енциклопедії закріплено поняття «жертва злочину» під яким визначено окрему людину або спільноту людей, яким злочином заподіяно моральної, фізичної чи матеріальної шкоди [54]. У широкому значенні жертва –

це будь-яка особа (соціальна група, інститут, спільність), якій спричинена шкода або ушкодження іншою особою, яка відчуває себе потерпілою, повідомляє про це публічно, нормативно верифікована як потерпіла і, відповідно, має право на отримання допомоги від державних, громадських або приватних служб [181].

Проте, аналіз наукової літератури надає підставу для констатації, що, здебільшого, поняття жертви відрізняється залежно від галузі, у якій воно застосовується. Для матеріального та процесуального права більш адаптованим є поняття потерпілого. Вказане можна пояснити з точки зору того, що потерпілий має сукупність певних закріплених у законодавстві ознак, достатніх для того, щоб констатувати, що саме відносно такої особи було вчинено суспільно небезпечне діяння. Для кримінологічної та віктимологічної науки змістовнішим є поняття жертви, оскільки відсутність чітких меж структури та ознак такої особи дозволяє всебічно дослідити фактори та чинники, які обумовлюють її роль у механізмі кримінально протиправної поведінки.

Підтвердженням вказаної позиції є положення міжнародних та національних правових документів. Так, у «Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою» 1985 р. під жертвою розуміють осіб, яким індивідуально або колективно була спричинена шкода, включаючи тілесні ушкодження або моральний збиток, емоційні страждання, матеріальний збиток або суттєве обмеження їх основних прав у результаті дії або бездіяльності, що порушує чинні національні кримінальні закони держави-члена, включаючи закони, що забороняють зловживання владою [44]. У Рекомендації № 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів 2006 р. жертвою визначено фізичну особу, що зазнала шкоди, включаючи фізичні ушкодження або психічні травми, душевні страждання або економічні втрати, спричинені діями або бездіяльністю, які є порушенням норм кримінального права держави-члена [142].

Необхідно відзначити, що на відміну від національних законодавчих та інших нормативно-правових актів, у міжнародному законодавстві більш часто використовується саме поняття жертви кримінального правопорушення

(злочину). Водночас їх аналіз дозволяє констатувати, що, здебільшого, зміст, який закладається у поняття жертви не відрізняється від змісту поняття потерпілого у кримінальному процесуальному законодавстві України.

М.В. Сенаторов вказує, що підкреслюючи різницю між поняттями «потерпілий від злочину» та «потерпілий як суб'єкт кримінального процесу», не можна не зупинитися на їх зв'язку. Адже в кримінально-процесуальній діяльності широкими правами потерпілого повинен наділятися той суб'єкт, який при винесенні обвинувального вироку виступав би потерпілим від злочину. Для цього необхідно, щоб ознаки поняття «потерпілий від злочину» певним чином відображалися в понятті «потерпілий як суб'єкт кримінального процесу». Як вже зазначалося, потерпілим від злочину є не будь-який суб'єкт, якому злочином заподіяна моральна, фізична або майнова шкода, а лише суб'єкт, благо, право чи інтерес якого, що знаходяться під охороною кримінального закону, були порушені у разі вчинення злочину. Отже, потерпілим у кримінальному процесі слід визнавати тільки ту особу, щодо якої існує сукупність доказів, які вказують на те, що благо, праву чи інтересу цієї особи, що знаходяться під охороною кримінального закону, злочином заподіяна шкода [148, с. 64].

Ще однією важливою ознакою є те, що, на відміну від жертви, потерпілою може бути також юридична особа, а також визначений у кримінальному процесуальному законодавстві України перелік осіб. Так, відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України, потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [84].

Ще одним важливим аспектом є те, що потерпілий у кримінальному процесі має перелік прав та обов'язків, які визначають його процесуальний статус та межі, у яких він може захищати свої інтереси на етапі досудового

розслідування та судового розгляду. Відповідно до ст. 56 КПК, потерпілий має право: 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені цим Кодексом; 2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування; 3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду; 4) заявляти відводи та клопотання; 5) за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла; 6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати; 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому цим Кодексом; 8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг; 9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження; 10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом; 11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, в порядку, передбаченому цим Кодексом, у тому числі після відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 цього Кодексу, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження; 12) застосовувати з додержанням вимог цього Кодексу технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд вправі заборонити потерпілому застосовувати технічні засоби при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення даних, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосується інтимних сторін життя людини, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала); 13) одержувати копії процесуальних документів та письмові

повідомлення у випадках, передбачених цим Кодексом; 14) користуватися іншими правами, передбаченими цим Кодексом [84].

Таким чином, виходячи із наведеного, можна виокремити сукупність ознак, які дозволяють відокремити потерпілого у кримінальному процесі від жертви у кримінології: 1) наявність встановленого у національному кримінальному процесуальному законодавстві переліку осіб, які можуть вважатись потерпілими та віднесення до них юридичних осіб; 2) наявність законодавчо визначених прав та обов'язків на етапі досудового розслідування та судового розгляду. Одночасно із цим, жертвою особа може вважатись одразу після вчинення щодо неї суспільно небезпечного діяння ще до моменту звернення до правоохоронних органів. На відміну від потерпілих, жертви також можуть бути класифіковані, що може бути використано під час обрання способу виправлення віктимної поведінки. Отже, для кримінологічної науки та з точки зору механізму запобігання поняття жертви кримінального правопорушення є більш універсальним.

М.В. Сенаторов відзначає, що обставини, що взаємодіють із суспільно небезпечним діянням, створюють передкримінальну ситуацію, вони провокують діяння, вносять корективи в рішення потенційним злочинцем питань про можливість вчинення посягання, а також про вибір засобів та способу його реалізації. Іншу роль у розвитку злочину відіграють обставини, що впливають на розвиток причинного зв'язку та обумовлюють настання суспільно небезпечних наслідків. Середовище, в якому заподіюється суспільно небезпечна шкода складається з різноманітних взаємозалежних між собою явищ та процесів, що відбуваються в природі та суспільстві. Після того як суспільно небезпечне діяння вчинене, деякі з обставин, пов'язаних з потерпілим, створюють умови для подальшого розвитку злочинної події. Нерідко від стану здоров'я потерпілого чи його поведінки залежить настання суспільно небезпечного наслідку [148, с. 133-134]. Загалом віктимну поведінку особи визначають як дії, що провокують виникнення віктимної ситуації, що полягає у конкретній життєвій ситуації, що

складається у зв'язку з психологічними якостями особи при виникненні реальної можливості заподіяти їй шкоду [30].

Відповідно, виникнення віктимної ситуації неможливе без наявності в особи віктимної поведінки. Одночасно із цим, не можна залишити поза увагою те, що у віктимології також традиційним є поняття «життєвої ситуації» або «життєвих обставин», які унеможливають роль жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки. В цілому не заперечуючи вказане, необхідно відзначити, що такі фактори не притаманні кримінальним правопорушенням проти власності, зокрема і крадіжкам.

Щодо класифікації жертв злочинів, то у її основу науковцями покладено ступінь віктимності, що відображає: віктимну деформацію особи; професійну віктимність; вікову віктимність; віктимну патологію, що дало можливість виділити такі типи жертв: 1) випадкова жертва – коли особа стає такою внаслідок збігу обставин; 2) жертва з незначним ступенем ризику – особа, що живе при звичайних факторах ризику і віктимність якої зросла непередбачено під впливом конкретної несприятливої ситуації; 3) жертва з підвищеним ступенем ризику – особа, котра має низку віктимних ознак: а) жертви необережних злочинів – коли характер роботи, яку вони виконують, або їхня поведінка в громадських місцях мають більш високу, ніж звичайно, віктимність; б) жертви умисних злочинів, соціальний статус яких або роль, яку вони виконують, пов'язані з підвищеним ризиком; 4) жертва з дуже високим ступенем ризику – особа, морально-соціальна деформація якої часто не відрізняється або мало чим відрізняється від правопорушників. Вона характеризується стійкою антисуспільною спрямованістю, може бути схильною до алкоголю, наркотиків тощо [94, с. 129-130].

Цікавим в контексті цього дослідження також є те, що особа жертви кримінального правопорушення розглядається також в межах науки криміналістики. Більше того, за окремими ознаками структура особи жертви у криміналістиці відрізняється від структури жертви, типової для кримінології. Вказане можна пояснити з точки зору того, що знання про особу жертви в межах

криміналістики надає можливість розробити більш адаптовану методику досудового розслідування кримінальних правопорушень, тоді як у кримінології воно використовується з метою запобігання та протидії суспільно небезпечним діям.

В. Шепітько зазначає, що вивчення особи потерпілого має включати в себе: 1) відомості анкетного характеру (стать, вік, місце народження, роботи або навчання, стаж, професія (фах), сімейний стан, наявність родичів); 2) соціально-психологічні дані (тип темпераменту, риси характеру, емоційні прояви, особливості взаємодії (спілкування) в колективі); 3) особливості поведінки – до злочинної події, в момент вчинення злочину, після його вчинення; 4) незалежні характеристики (за місцем роботи чи навчання, за місцем проживання, за показаннями рідних, близьких чи найближчого оточення); 5) соціальні зв'язки (коло спілкування, найближчі знайомі, особливості проведення вільного часу, наявність або відсутність спільного бізнесу, комерційна діяльність, специфіка групової поведінки, бажання вступити в певні мікрогрупи); 6) дані про суспільно-корисну діяльність, її особливості; 7) матеріальне становище (наявність майна, в тому числі і нерухомості, грошових вкладів, джерело збагачення, наявність або відсутність боргових зобов'язань, отримання кредитів і можливість їх погашення); 8) злочинний досвід (наявність або відсутність судимостей, зв'язки з кримінальними угрупованнями, дружні стосунки з особами, які притягувалися до кримінальної відповідальності); 9) причини віктимної поведінки (виконання певних професійних функцій; соціальна деформація особистості) тощо [178, с. 172].

Отже, з точки зору криміналістики, особа жертви вивчається, як правило, у ретроспективі – після завершення кримінального правопорушення з метою визначення всіх обставин суспільно небезпечного діяння.

Важливе значення має вивчення структури особи жертви крадіжки. Традиційно до структури особи жертви відносять: 1) соціально-демографічні якості (стать, вік, освіта, сімейний стан тощо); 2) кримінально-правова характеристика (роль жертви в генезисі злочинної поведінки та у створенні

криміногенної ситуації); 3) соціально-рольова характеристика, що включає в себе сукупність видів діяльності особи в системі суспільних відносин як громадянина, сім'янина, члена трудового колективу тощо; 4) морально-психологічна характеристика, що відображає ставлення особи до соціальних цінностей і соціальних функцій, які вона виконує [89].

Таким чином, із урахуванням наведених позицій учених доцільною видається така структура особи жертви кримінального правопорушення: 1) соціально-демографічні ознаки – сукупність ознак, які зумовлюють формування та розвиток віктимної поведінки; 2) морально-психологічні ознаки – сукупність ознак, які є вторинними відносно соціально-демографічних та є такими, що сприяють підвищенню індекса віктимності; 3) кримінально-правові ознаки – сукупність ознак, які визначають роль жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки.

Обґрунтовуючи потребу в посиленні наукових досліджень жертв крадіжок, вчені наводять статистичні дані, відповідно до яких більшість осіб протягом року ставали жертвами крадіжок хоча б один раз (87,2 %). Разом із тим, до цього 42 % були раніше потерпілими, більшість були потерпілими через три і більше років – 23,1 %; два роки – 19,4 %; один рік – 17,4 %. Особи, які раніше були потерпілими від різних видів крадіжок, у відсотковому відношенні визначаються таким чином: кишенькова – 20,7 %; в транспорті – 1,9 %, з квартири – 4,6 %; з автотранспорту – 3,1 %; на дачі – 5,0 %; крадіжка товарів з магазину – 1,1 %. Це підкреслює той факт, що особа, яка раніше була потерпілою, знову стає жертвою аналогічного злочину. Тобто, досить часто попередній досвід особа не враховує повною мірою і знову стає жертвою крадіжки [171].

Отже, наведене свідчить про те, що віктимологічний напрям запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема є важливим з точки зору запобігання таким суспільно небезпечним діям. Задля його удосконалення доцільним є визначення загальних ознак та типів осіб, які найбільш часто потрапляють у ситуації з високим індексом віктимності, а також дослідження їх ролі у механізмі кримінально протиправної поведінки.

Соціально-демографічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Відповідно до статистичних даних, викладених на сайті Офісу Генерального прокурора [125], у 2020 році жертвами крадіжок стали 125818 осіб, із них 39564 (31,4 %) особи жіночої статі, 339 (0,26 %) – неповнолітні особи та 67 – малолітні (0,05 %); у 2021 році всього потерпіло 101758 осіб, із них 29914 (29,39 %) – жінки, 255 (0,25 %) – неповнолітні; 67 (0,06 %) – малолітні; у 2022 році всього виявлено 62517 жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, із них 18283 (29,2 %) – жінки, 231 (0,36 %) – неповнолітні, 57 (0,09 %) – малолітні; у 2023 всього було 76 814 жертв, 23316 (30,3 %) – жінки, 278 (0,36 %) – неповнолітні, 140 (0,18 %) – малолітні; у 2024 році всього виявлено 43634 жертв крадіжок, із них 14660 (33,5 %) – жінки; 192 (0,44 %) – неповнолітні, 90 (0,2 %) – малолітні; станом на квітень 2025 року всього виявлено 9329 осіб, із них 3362 (36 %) жінки, 48 (0,5 %) неповнолітніх та 22 (0,2 %) малолітніх.

Отже, виходячи із наведених вище статистичних даних, здебільшого від крадіжок потерпають дорослі чоловіки. Одночасно із цим необхідно відзначити поступове зростання кількісного показника жінок, які стають жертвами кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Вказне свідчить про інтенсифікацію віктимізації осіб жіночої статі.

Це може бути зумовлене низкою об’єктивних та суб’єктивних факторів. У першу чергу це – латентна віктимізація. Так, вчені також відмічають, що особливістю крадіжок є те, що їм не притаманна висока латентна віктимізація. Масштаб віктимізації від крадіжок значно перевищує кількість потерпілих, тому що завжди фактичними жертвами є й інші особи, які також постраждали від цього злочину [32]. У певних випадках жертви виступають як співавтори віктимонебезпечної ситуації, впливають на розвиток посткримінальної ситуації, і від них нерідко залежить збереження або ліквідація віктимонебезпечної ситуації [171].

Одночасно із цим не можна не відмітити, що у такому випадку необхідно звертати увагу на те, що статистичні дані щодо кількісного показника

кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України не можуть вважатись об'єктивними у першу чергу через те, що низка жертв таких протиправних діянь не звертаються до правоохоронних органів після потрапляння у кримінально протиправну подію. Як правило, це залежить від обсягу матеріальної шкоди, яку було спричинено суспільно небезпечним діянням. Певна частка громадян є зневіреними у роботі органів досудового розслідування, у зв'язку із чим вважають безперспективним звернення, якщо сума викраденого не є для них критичною. Такий підхід сприяє латентності кримінальних правопорушень та, відповідно, латентності віктимізації.

Проте це не єдині причини нестабільної але негативної кримінологічної ситуації щодо кримінальних правопорушень проти власності. В.І. Тимошенко відзначає, що віктимізація породжується конкретним соціальним середовищем у взаємодії з особистими якостями наявної або потенційної жертви. Глобальними факторами віктимізації є: зміна клімату; суспільство і держава, які належно не виконують свої функції; війни та тероризм; голод; шахрайство, у тому числі в Інтернеті; кібербулінг; корупція; ейджизм; міграція; торгівля людьми та ін. Глибинною причиною всіх цих факторів є несправедливість. Без урахування несправедливості неможливо уявити жоден із вище названих факторів. Навіть зміну клімату людина переживає в залежності від свого со-ціального статусу та поведінки соціуму та держави. Відповідно, головний фактор віктимізації саме несправедливість. Міжнародна система глобальних стримувань та противаг у рамках багатопольярного світу має враховувати багатоманіття ціннісних моделей соціальної справедливості, прийнятних для тих чи інших держав. Водночас вона має бути спрямована на забезпечення взаємної поваги, можливостей мирної конкуренції та взаємовигідного співробітництва суверенних держав та їх об'єднань [159].

Наведені вченим фактори та чинники хоча і є узагальненими, але більшість із них спричиняє вторинний вплив на розвиток віктимної поведінки окремих індивідів, а також віктимізації малих, середніх та великих груп населення.

Морально-психологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Традиційно у науці існує думка щодо того, що найбільша ймовірність стати жертвою кримінального правопорушення існує в осіб, які або не знають правил безпечної поведінки, або самі мають певні вади морально-психологічного характеру. Одночасно із цим, розглядаючи морально-психологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, необхідно відзначити на неможливості чіткої їх систематизації, оскільки це залежить від багатьох факторів.

По-перше, велике значення має вид крадіжки, яку було вчинено та спосіб її вчинення. Існує низка випадків, коли кримінальний правопорушник проникав до житла особи, не дивлячись на те, що останнє було належним чином захищене. Це стосується і проникнення до автомобільного транспорту. По-друге, особа може не мати можливості своєчасно захистити своє майно. Наприклад, пересуваючись міським транспортом за наявності великого скупчення людей, жертва може не мати можливості контролювати своє майно та захиститись від кишенькових крадіжок тощо. Таким чином, морально-психологічні ознаки жертв крадіжок можуть диференціюватись як в залежності від способу вчинення такого кримінального правопорушення, так і в залежності від типу самої жертви та її ставлення до власної безпеки.

Кримінально-правові ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Відтак, при здійсненні кримінологічної характеристики крадіжки, важливою є проблема взаємодії злочинця і потерпілого. Мова йде перш за все про поведінку останнього до моменту вчинення, у момент вчинення і після вчинення злочину. Зв'язок між правопорушником і жертвою – це соціальний зв'язок, що існує об'єктивно незалежно усвідомлення ними такого зв'язку. вони його чи ні. Як зазначають дослідники, типи таких зв'язків можуть бути різними: матеріальними і духовними, основними і другорядними, усвідомлюваними і неусвідомлюваними. Зв'язок визначають також як докримінальний, кримінальний, посткримінальний, безпосередній, опосередкований, двосторонній, і багатосторонній [181]. Також

відносини між злочинцем і його жертвою розділяють на невизначені, визначені і випадкові. Невизначені взаємовідносини складаються винятково за ініціативою правопорушника при пасивній ролі потерпілого, а вибір жертви здійснюється, як правило, не стихійно, а за наявності певних факторів і передумов. Визначеними є такі взаємовідносини між злочинцем і жертвою, в основі яких лежать особистісні якості, особливості поведінки, умови життя, пов'язані з особою потерпілого [94].

Аналіз статистики правоохоронних органів та судової практики більшість жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України за місцем у механізмі кримінально протиправної поведінки можна диференціювати на: 1) активних жертв – демонстративні особи, які свідомо оприлюднюють наявність у них дороговартісного майна; 2) пасивних жертв – особи, які потрапляють у ситуацію з високим індексом віктимності через відсутність базових знань щодо безпечної поведінки.

А.О. Джужа вказує, що однією з важливих підстав при розмежуванні видів зв'язків є характер соціальних контактів, які існували до завершення злочину між злочинцем і потерпілим. Залежно від часу виникнення, зв'язок поділяється на: 1) той, що утворюється до вчинення злочину; 2) той, що виникає у процесі злочинного посягання. За характером взаємодії потерпілого і злочинця у процесі вчинення злочину зв'язок може бути безпосереднім чи опосередкованим. За обставинами утворення зв'язок поділяється на: 1) розвинутий у результаті певних взаємостосунків, що існували між злочинцем і його жертвою до вчинення злочину; 2) утворений у результаті гострої конфліктної ситуації безпосередньо до чи в момент учинення злочину; 3) утворений за відсутності будь-яких конфліктних взаємостосунків між жертвою і злочинцем до вчинення злочину. на систему вибору злочинцем своєї жертви впливають не тільки різноманітні фактори, а й певні передумови взаємостосунків між злочинцем та його жертвою. Саме наявність віктимологічних передумов пояснює підвищену здатність однієї людини ставати жертвою злочину, бути більш «привабливою» для злочинця, ніж інша особа, яка не перебуває під впливом таких передумов. Також потрібно

зазначити, що становище потенційної жертви злочинного наміру, спосіб її життя, особливості її поведінки в сукупності з віктимологічними ситуаціями та передумовами взаємостосунків із потенційним правопорушником можуть сприяти зародженню у свідомості особи злочинного наміру, стимулювати її антисупільну установку, вибрати спосіб учинення злочину. Водночас поведінка можливої жертви інколи ослаблює злочинну реакцію потенційного правопорушника, викликає його симпатію, страх тощо. До того ж у кожному конкретному випадку це залежить від умов, місця, часу, інших обставин становлення та розвитку взаємостосунків між злочинцем та його жертвою, а також від особистих якостей потенційної жертви, що здійснює суттєвий вплив як на характер його окремих дій, так і на поведінку загалом [50, с. 140-141].

Необхідно також відмітити, що у низці випадків кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України вчиняються особами відносно жертв, з якими вони тривалий час знайомі та/або підтримують дружні стосунки.

Вчена відзначає, що характеризуючи обставини, що сприяють зародженню і розвитку протиправного діяння, необхідно звернути увагу на те, що в генезисі злочину важливу роль відіграє характер стосунків потерпілого не тільки з правопорушниками, а й з іншими людьми, які були пов'язані з ними в момент учинення злочину. Такі стосунки можуть впливати як позитивно, так і негативно на поведінку потенційної жертви. Наслідком цього може бути як учинення злочину, так і навпаки — його уникнення. Саме тому аналіз таких взаємостосунків необхідно застосовувати при визначенні заходів віктимологічного запобігання, враховуючи водночас, що поведінка потерпілого і все, чим він керувався, нерозривно пов'язані з його особистими характеристиками: установкою особи; статтю; віком; професією; громадським, службовим та сімейним становищем тощо. Без знання цих віктимологічних ознак, як свідчить практика, абсолютно неможливо запобігти злочинам, оскільки злочинець у багатьох ситуаціях виступає у взаємодії з конкретною жертвою, на яку, як і на злочинця, має бути спрямовано індивідуальний позитивний вплив [50, с. 140-141].

Погоджуючись із наведеним, необхідно відмітити, що в окремих випадках роль жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки або взагалі відсутня або полягає у тому, що вона не чинить перешкоди кримінальному правопорушнику в отриманні доступу до майна.

Так, відповідно до вироку Марганецького міського суду Дніпропетровської області від 30 квітня 2025 року (справа № 180/731/25) особу обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України за таких обставин: *29.03.2025 приблизно о 02:00 годині обвинувачений проходив повз домоволодіння та у нього виник злочинний умисел, спрямований на таємне викрадення будь-якого майна з території вказаного домоволодіння. Реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на таємне викрадення чужого майна, обвинувачений в цей же день, тобто 29.03.2025 приблизно о 02:00 годині відкрив зачинену на гачок хвіртку огороженого парканом домоволодіння, зайшов у двір, після чого, впевнившись, що поряд нікого немає і за його діями ніхто не спостерігає, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи настання суспільно-небезпечних наслідків і бажаючи їх настання, діючи таємно, умисно, з корисливих мотивів відшукав під стіною будинку, а саме: під навісом, бензиновий генератор НОНОЛБГ 2500-СЕ, вартістю 8436 грн. 60 коп., взяв його до рук та виніс через хвіртку за територію домоволодіння, після чого розпорядився викраденим генератором на власний розсуд, чим спричинив потерпілій майнову шкоду на суму 8436грн.60 коп. [29].*

Наведені обставини кримінального правопорушення надають підставу для констатації відсутності ролі потерпілого у механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчинила крадіжку. Це зумовлене декількома факторами: по-перше, у кримінального правопорушника умисел на вчинення крадіжки виник раптово, що унеможлиблює стадію приготування та попередніх контактів із потерпілим, спрямованих на підготовку до вчинення суспільно небезпечного діяння. По-друге, потерпілий був відсутній на момент вчинення крадіжки. Єдине на що варто звернути увагу, що ним не було забезпечено належного захисту

домоволодіння, що спростило потрапляння на його територію кримінальному правопорушнику.

Ще одним прикладом є вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 30 квітня 2025 року (справа № 487/9409/23), відповідно до якого особу обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України за таких обставин: *19.09.2023, в денний час доби, більш точного часу в ході проведення досудового розслідування не встановлено, обвинувачений разом з особою відносно якої матеріали кримінального провадження виділені в окреме провадження перебували навпроти будинку, де також перебував потерпілий. Перебуваючи у вказаному місці в зазначений час в обвинуваченого та особи відносно якої матеріали кримінального провадження виділені в окреме провадження, виник спільний злочинний, корисливий умисел, направлений на повторне таємне викрадення майна, то належить потерпілому та обернення його на свою користь. Реалізуючи свій злочинний, корисливий умисел, направлений на повторне таємне викрадення чужого майна, знаходячись у вищевказаний час, у вищевказаному місці. Обвинувачений спільно з особою відносно якої матеріали кримінального провадження виділені в окреме провадження, діючи таємно, умисно, повторно, протиправно, з метою власного незаконного збагачення, з корисливих мотивів, розуміючи те, що за їх діями ніхто не спостерігає та вказані дії являються непомітними для оточуючих, скориставшись відсутністю уваги з боку потерпілого, діючи в умовах воєнного стану, здійснили крадіжку мобільного телефону марки «Xiaomi» модель «Redmi 9A» 2/32 Gb колір «Granite Gray», вартістю 2800 гривень, який належить потерпілому. Після чого обвинувачений та особа відносно якої матеріали кримінального провадження виділені в окреме провадження утримуючи викрадене при собі, з місця вчинення злочину зникли, розпорядившись викраденим на власний розсуд, тим самим своїми умисними протиправними діями спричинили потерпілому матеріальну шкоду в сумі 2800 гривень [26].*

Виходячи із наведеного вироку, можна констатувати, що тут основною причиною стала відсутність уваги з боку потерпілого, що спростило реалізацію

кримінально протиправного умислу, спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України.

Таким чином, проведене дослідження надало підставу для констатації, що кримінологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України є такими: чоловік (58 %), віком старше 18 років (98 %), із професійною (професійно-технічною) освітою (64 %), громадянин України (98 %). В окремих випадках на момент вчинення кримінального правопорушення потерпілий знаходився у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

Аналіз судової практики також надав підставу вважати, що у більшості випадків роль жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчиняє крадіжку, зумовлена відсутністю належної уваги до майна та безпекової поведінки. Одночасно із цим також доведено наявність ситуацій, коли кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України, не зумовлене та не спрощене віктимною поведінкою жертви.

Висновки до розділу 2

1. Установлено, що протягом останніх трьох років кількісний показник кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, зазнав позитивних змін. Визначено, що у відсотковому співвідношенні серед видів кримінальних правопорушень проти власності з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну відбувся дисбаланс між крадіжкою та шахрайством у бік останнього.

До основних детермінант, які зумовлюють крадіжки віднесено: 1) військово-політичні фактори та чинники: втрату робочих місць внаслідок повномасштабної агресії російської федерації та окупації окремих регіонів держави; втрату актуальності окремих професій та відсутність можливості пройти перекваліфікацію; 2) соціально-економічні фактори та чинники: інтенсифіковані міграційні процеси, які зумовлюють втрату трудового потенціалу та ускладнюють надання окремих послуг щодо працевлаштування та

призводять до погіршення економічної ситуації; незадовільний стан соціально-економічного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, осіб, які відносяться до пільгових категорій громадян; 3) організаційно-правові фактори та чинники: неефективність кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за крадіжку; проблеми здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Узагальнено кримінологічні тенденції щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України.

2. Констатовано, що до кримінологічних ознак особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України, можна віднести такі: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації.

3. Визначено, що кримінологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, є такими: чоловік (58 %), віком старше 18 років (98 %), із професійною (професійно-технічною) освітою (64 %), громадянин України (98 %). В окремих випадках на момент вчинення кримінального правопорушення потерпілий знаходився у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. У більшості випадків роль жертви у механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчиняє крадіжку, зумовлена відсутністю належної уваги до майна та безпекової поведінки. Одночасно із цим, також доведено наявність ситуацій, коли кримінальне правопорушення, передбачене ст. 185 КК України не зумовлене та не спрощене віктимною поведінкою жертви.

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КРАДІЖКАМ В УКРАЇНІ

3.1. Загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам

Запобігання кримінальним правопорушенням традиційно вважається одним із основних напрямів у діяльності держави. Одночасно із цим, не можна не відмітити, що наразі на державному рівні відсутні стратегічні та програмні документи, метою яких є створення стратегічних та програмних документів, скерованих на боротьбу із суспільно небезпечними проявами, а ті, що частково вирішують окремі проблеми, пов'язані здебільшого із забезпеченням безпекового середовища в умовах воєнного стану. Вказане може бути зумовлене декількома проблемами: 1) викликами військово-політичного характеру, які сформувались в умовах воєнного стану та переорієнтуванням уваги законодавця на більш актуальні та небезпечні злочини; 2) відсутністю нових способів розв'язання проблеми інтенсифікації кількісно-якісного показника кримінальних правопорушень та визнаною неефективністю вже існуючих; 3) проблемами теоретичного характеру. Зокрема до блоку останніх відноситься і термінологічна неузгодженість самих понять «попередження», «запобігання» та «протидія».

Так, у юридичній літературі сформувалося декілька концепцій щодо визначення змісту поняття «попередження». Відповідно до першого підходу поняття «попередження злочинів» є загальним щодо понять «профілактика», «запобігання», «протидія» та «превенція» злочинів. Профілактика (загальна та індивідуальна), входить до поняття попередження, з одного боку, виявлення та усунення детермінантів злочинів, з іншого – встановлення осіб з протиправною поведінкою та здійсненням стосовно них виховного впливу [119, с.144]. Науковці розглядають також попередження як багаторівневу систему, що спрямована на: а) виявлення, усунення чи послаблення або нейтралізацію причин злочинності, її окремих видів, а також умов, що їм сприяють; б) виявлення та усунення ситуацій на окремих територіях чи у певному середовищі, особливо

тих, що мотивують чи провокують вчинення злочинів; в) виявлення у структурі населення груп підвищеного кримінального ризику та його зниження; г) виявлення осіб, поведінка яких вказує на реальну можливість вчинення злочину, і надання стримувального та корекційного впливу, а у випадку необхідності – вплив на їх найближче оточення [119, с.145].

Як видається, у загальному розумінні поняття «запобігання», «попередження», «протидія» та «профілактика» повинні співвідноситись та мають внутрішньокореляційні зв'язки. Останні зумовлені тим, що всі вказані заходи здійснюються на різних етапах процесу боротьби зі злочинністю, а також спрямовані на різні особливості кримінально протиправної поведінки та етапи реалізації кримінально протиправного умислу (передкримінальна поведінка, кримінальна поведінка та посткримінальна поведінка).

Прихильники використання терміну попередження вважають, що він є більш ширшим поняттям, оскільки охоплює всі форми, види та рівні недопущення злочинності. Головна мета заходів запобігання полягає в тому, щоб створити в державі середовище, яке б гарантувало зниження вчинення кримінальних правопорушень до мінімального рівня, з урахуванням його економічних, організаційно-управлінських, суспільно-психологічних та інших умов існування. Інші дослідники, зокрема О. Литвак, зазначають, що всі заходи превентивного характеру варто відносити до поняття «запобігання», а профілактику розглядати як систему заходів усунення чи нейтралізації криміногенних чинників [95, с. 74]. На думку Б. Головкина, запобігання злочинам – це комплекс заходів впливу на причини та умови злочинної поведінки, спрямований на обмеження їх дії та усунення [39].

У цілому погоджуючись з останньою із наведених думок учених, необхідно відмітити, що, як видається, запобігання є більш комплексним поняттям відносно до інших. Запобігання кримінальним правопорушенням завжди передбачає створення системи заходів, здатних усунути не тільки ті детермінанти, що зумовлюють протиправну поведінку вперше, а і ті, що мають

на меті уникнення випадків рецидиву. На визначальну роль діяльності саме із запобігання кримінальним правопорушенням вказує і законодавець.

Так, у ч. 1 ст. 1 КК України вказано, що Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням [81]. З огляду на вказане, в межах дослідження проблем зменшення кількісного показника кримінальних правопорушень, а також здійснення позитивного впливу на якісний більш доцільним видається аналіз саме системи запобігання кримінальним правопорушенням проти власності.

Так, І.В. Однолько вказує, що під запобіганням злочинам, доцільно розуміти сукупність заходів, що здійснюються правоохоронними органами шляхом встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів, вжиття оперативно-розшукових заходів, слідчих, судово-репресивних та профілактичних дій з метою недопущення вчинення злочинів. Однак, враховуючи тенденції щодо змін кримінально-правової та кримінальнопроцесуальної політики держави, відсутності у діючому КПК України статті, яка передбачала б виявлення причин та умов, що сприяли вчинення злочинів, це, у свою чергу, суперечить положенням ч. 1 ст. 1 КК України в контексті реалізації одного із завдань КК України – запобігання злочинам. Отже, здійснення кримінологічної політики щодо запобігання злочинності на державному рівні може бути ефективним за умов виявлення детермінантів злочинів, встановленню механізму індивідуальної злочинної поведінки та вжиття заходів, що можуть усувати подальше вчинення злочинів та виявляти їх на стадії готування чи замаху [119, с. 146].

Проте видається недоцільним зводити систему запобігання лише до заходів, які здійснюються правоохоронними органами та в межах досудового розслідування кримінальних правопорушень. Традиційно в кримінології передбачається наявність декількох рівнів запобігання кримінально протиправній

діяльності, які є рівнозначними за значенням та ефективністю. Відповідно перший, найширший рівень – загальносоціальне запобігання являє собою сукупність заходів та засобів, які можуть застосовуватись всіма суб'єктами, залученими до реалізації державної політики за різними напрямками.

А. Корягіна також вважає, що запобігання кримінальним правопорушенням є видом соціально-профілактичної діяльності. Вчена відзначає, що розроблення та прийняття законів, різноманітних національних програм, удосконалення наявної законодавчої бази, на основі якої відбувається регулювання суспільних відносин в усіх суспільних інститутах, відображає правові заходи загальносоціальної профілактики, які потім реалізуються в заходах соціально-економічного характеру. Тому і правові, і соціально-економічні заходи, їх розроблення та реалізацію доцільно розглядати разом. Суттєве превентивне значення для зменшення кількості злочинів мають заходи соціально-економічного характеру. Підвищення матеріального забезпечення та матеріальна підтримка соціально незахищених верств населення (неповнолітніх; пенсіонерів; інвалідів; жінок, котрі доглядають за дітьми) сприяє формуванню їхньої самостійності й незалежності, що відбивається і на їхній поведінці у повсякденному житті та сприяє зниженню рівня віктимності. До того ж матеріальна забезпеченість і соціальна захищеність мають сприяти зниженню не лише корисливих та корисливо-насильницьких злочинів, а й насильницьких, особливо тих, які вчинюються з використанням певного стану залежності жертви від злочинця. Відчуття фінансової та соціальної захищеності суб'єктами будь-яких взаємин сприяє зниженню такого стану особи, який є основною умовою вчинення цієї категорії злочинів [80].

Необхідно відзначити, що крадіжки – один із небагатої видів кримінальних правопорушень, для запобігання яким здійснення загальносоціальних заходів є максимально важливим та ефективним. Вказане можна пояснити з точки зору того, що саме вирішення актуальних для сучасного етапу державотворення проблем, зокрема таких як посилення економічної спроможності та збільшення кількості робочих місць та попиту на робочу силу є

одним із найдієвіших способів боротьби із кримінальними правопорушеннями проти власності.

Вагомим фактором забезпечення здійснення запобігання злочинності, є дослідження всієї системи заходів запобігання, яка складається із загальносоціального, спеціально-кримінологічного та індивідуального рівнів запобігання злочинності. При чому базовим виступає саме загальносоціальний рівень, мета якого полягає у подоланні чи обмеженні криміногенно небезпечних протиріч у суспільстві. Ефективність загальносоціального запобігання злочинності може бути забезпечена розумною та цілеспрямованою соціально-економічною політикою держави [35, с. 39]. Заходи загальнодержавного запобігання злочинності не обмежуються лише предметом кримінологічної науки, та спрямовані на вирішення більш широкого кола питань економічного, соціального, морально-психологічного та правового характеру. Тому у науковій літературі поняття «запобігання кримінальним правопорушенням (злочинам)» використовують у широкому та вузькому, більш прикладному значенні. У широкому значенні – це історично сформована система подолання об'єктивних та суб'єктивних передумов злочинності, що реалізується шляхом цілеспрямованої діяльності всіх інститутів суспільства щодо усунення, зменшення та нейтралізації факторів, які детермінують її існування та вчинення кримінальних правопорушень. У вузькому значенні запобігання кримінальним правопорушенням є діяльністю, спрямованою на недопущення їх вчинення шляхом виявлення та усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, здійснення впливу на осіб, схильних до таких дій [152].

Водночас, вивчення сучасних кримінологічних досліджень надає підставу для констатації, що останнім часом учені починають ставити під сумнів доцільність беззаперечного співставлення окремих детермінант кримінальних правопорушень (наприклад, таких як незадовільний стан економічного забезпечення, низький рівень соціальної захищеності тощо) із потенційними загально-соціальними заходами, які мають здійснювати позитивний ефект на їх усунення.

Заходи загальносоціального (державного) характеру доцільно розглядати як сукупність ефективних заходів соціально-економічного, правового, ідеологічного, організаційно-управлінського, культурно-виховного змісту, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення чи нейтралізацію детермінант злочинності [35, с. 111–117]. Вчені вказують, що основною метою загально-соціального запобігання злочинності є подолання або обмеження криміногенних суперечностей у суспільстві, поступове викорінення негативних явищ і процесів, створюваних політичними, економічними, ідеологічними, психологічними та іншими чинниками, виникнення і дії криміногенного потенціалу в суспільстві [8]. Отже, за своїм змістом загальносоціальне запобігання – це результат послідовної соціальної політики, соціальна реакція держави і суспільства на вчинення кримінальних правопорушень. Воно створює соціально-економічне й культурно-виховне підґрунтя для ефективного здійснення спеціально-кримінологічного та індивідуального запобігання злочинам [96].

Проте заходи загальносоціального характеру повинні чітко диференціюватись зі спеціально-кримінологічними, оскільки лише у такий спосіб може бути налагоджено ступеневий зв'язок, який надасть можливість забезпечити належний механізм запобігання кримінальним правопорушенням. Одночасно із цим варто також відмітити, що заходи загальносоціального запобігання, як правило, є майже однотипними, на відміну від спеціально-кримінологічних заходів. Це можна пояснити тим, що заходи загальносоціального характеру є універсальними та мають на меті вирішення стандартних проблем загальнонаціонального характеру, а отже усувають більшість традиційних детермінант кримінально протиправної діяльності.

Вчені вірно відзначають, що загальносоціальні заходи, в більшості, реалізують антикримінальний потенціал суспільства та його інститутів. Це здійснюється шляхом непрямого впливу на причини та умови крадіжок, в ході позитивного, прогресивного розвитку суспільства, вирішення економічних, соціальних та інших глобальних завдань. Паралельно може досягатися запобіжна

мета такого впливу, зокрема усуваються й локалізуються протиріччя, кризові явища, що сприяють детермінуючим чинникам корисливих злочинів. Так, наприклад, в ході економічних змін соціальна мета попередження крадіжок не ставиться, але реалізація відповідних програм об'єктивно сприяє витісненню, обмеженню, зменшенню криміногенної дії таких явищ, як бідність, безробіття, побутова невлаштованість, дитяча безпритульність. Також морально-духовний потенціал суспільства збагачується не лише для запобігання злочинності. Це здійснює значний вплив на моральні норми, орієнтації, погляди, інтереси, мотиви людей, що впливає на їхній вибір між законослухняною і протиправною поведінкою [21].

На сьогоднішній день подолання економічної кризи, яка є основною детермінантою кримінальних правопорушень проти власності взагалі та крадіжок зокрема з огляду на наявність незадовільних та деструктивних військово-політичних факторів та чинників є майже неможливим. Першою причиною є анексія та тимчасова окупація низки важливих з промислової, логістичної та геополітичної точки зору територій, що відповідним чином призвело до втрати значного ресурсного потенціалу. Друга причина зумовлена частковим занепадом малого та середнього бізнесу, що відповідним чином вплинуло на кількість робочих місць. Третя причина зумовлена міграційними процесами та втратою трудового потенціалу. І, нарешті, четверта причина знаходиться у площині втрати внутрішньо переміщеними особами робочих місць через окупацію територій російською федерацією та відсутністю можливості отримати нову професію та працевлаштуватись.

Саме у зв'язку із вказаним, до основних заходів загальносоціального запобігання вчиненню кримінальних правопорушень вчені як правило відносять: 1) підвищення рівня життя і добробуту населення; 2) забезпечення робочими місцями, розвиток ринку праці, зменшення безробіття; 3) підвищення прожиткового мінімуму і мінімального розміру заробітної плати; 4) соціальну допомогу інституту сім'ї; 5) надання соціальних пільг малозабезпеченим прошаркам суспільства; 6) розроблення програм профілактики бідності; 7)

гарантування доступності всіх форм освіти; 8) напрацювання критеріїв соціально-економічного моніторингу для визначення рівня і якості життя населення тощо [21].

Наведене має беззаперечне значення та відповідний вплив на кількісно-якісні показники кримінальних правопорушень. Одночасно із цим, не можна залишати поза увагою те, що вказані заходи лише частково впливають на стан вчинення крадіжок в Україні.

На жаль, бідність нині носить масовий характер. До бідних верств населення належать працюючі особи, які мають у тому числі й високий освітній рівень. Це так звана бідність працюючого населення. Крім того, сформувався й зріс кількісно найнижчий, маргінальний прошарок бідних із відповідними соціально-психологічними проблемами – жебраки, безхатченки, безпритульні діти, особи, які звільнилися з місць позбавлення волі тощо. Останні, на думку вчених, мають значну деформацію правосвідомості, перекручене правове самовизначення, хибну саморегуляцію [20]. На думку як вчених, так і практиків, проблему подолання бідності в Україні необхідно вирішувати шляхом запровадження дієвих заходів державної політики щодо: підвищення зайнятості населення та розвитку ринку праці, збільшення рівня доходів від трудової діяльності, удосконалення системи соціального законодавства у напрямі посилення захисту працівників на своєчасне отримання заробітної плати [16].

Проте, як видається, одним із основних способів запобігання кримінальним правопорушенням проти власності на сьогоднішній день є створення соціальних програм, які сприятимуть процесу набуття внутрішньо переміщеними особами нових фахових вмінь та професії, що дозволить зменшити проблему безробіття та, відповідно, бідності. Аналіз тенденцій щодо якості та ефективності запровадження державних програм підтримки осіб, які потерпіли від воєнної агресії російської федерації надає підставу для констатації поступового зменшення їх кількості та зниження якості. Вказане утворює додаткові чинники, які частину населення віктимізують, а частину приводять до пошуку та обрання незаконних способів збагачення.

Проблема подолання бідності має загальносвітовий вимір. Так, на Саміті ООН у 2015 р. одним із пріоритетних було визначене завдання подолання бідності. У документі «Цілі сталого розвитку на період із 2015 до 2030 р.», прийнятому за результатами саміту, перед світовою спільнотою визначено такі завдання: ліквідація крайньої бідності для всіх людей в усьому світі; скорочення наполовину частки людей, які живуть у злиднях у всіх їх проявах; запровадження належних систем і заходів соціального захисту бідних і уразливих верств населення; забезпечення рівного доступу до економічних та природних ресурсів; покращення якості життя малозабезпечених сімей шляхом цільового фінансування програм подолання бідності та створення нових стратегічних механізмів інвестування в заходи щодо подолання бідності [180]. Відповідно до вище вказаних завдань для України визначено такі національні завдання як: скорочення в чотири рази рівня бідності, зокрема шляхом ліквідації її крайніх форм: а) частки населення, чиї середньодушові еквівалентні сукупні витрати є нижчими за фактичний прожитковий мінімум; б) частки населення, добове споживання яких є нижчим за 5,05 долара США; 2) збільшення охоплення бідного населення адресними програмами соціальної підтримки: а) частки бідних, які охоплені державною соціальною підтримкою, в загальній чисельності бідного населення; 3) підвищення життєстійкості соціально вразливих верств населення шляхом: а) співвідношення рівнів бідності домогосподарств з дітьми та домогосподарств без дітей; б) відстеження частки витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств [172].

Ця ж проблема неодноразово актуалізувалась у низці програмних та стратегічних документів, зокрема тих, у яких систематизувались причини та чинники, які негативним чином впливають на кримінологічну ситуацію в частині кримінальних правопорушень взагалі та проти власності зокрема. В окремих стратегіях (наприклад, забезпечення національної безпеки, економічної безпеки тощо) укладачами пропонували заходи, здатні якщо не суттєво, то хоча б частково удосконалити кількісно-якісні показники. Проте аналіз поточної

соціально-економічної та політичної ситуації дозволяє стверджувати, що за останні декілька років ситуація лише зазнала погіршення.

На виконання Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на 2014-2017 р.р. Кабінетом Міністрів України у свій час було схвалено «Стратегію подолання бідності», якою визначено механізми її запобігання та основні завдання з вирішення цієї проблеми на період до 2020 р. Метою Стратегії було визначено поетапне зниження в Україні масштабів бідності, соціального відчуження та запровадження нових механізмів її запобігання. Основні напрями подолання бідності мали полягати у: розширенні доступу до продуктивної зайнятості, сприяння зростанню доходів населення від зайнятості та виплат у системі державного соціального страхування для забезпечення умов гідної праці; забезпечення доступу населення до послуг соціальної сфери незалежно від місця проживання, мінімізація ризиків соціального відчуження сільського населення; мінімізація ризиків бідності та соціального відчуження найбільш вразливих категорій населення; запобігання бідності та соціальному відчуженню серед внутрішньо переміщених осіб [173].

Євроінтеграція України в Європейський Союз, а також її поступова євроінтеграція потребує вирішення наведених проблем, які до сьогодні є актуальними.

Науковці наголошують на тому, що бідність нині має як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Тому державі важливо сконцентрувати увагу не лише на формуванні черги соціально вразливих верств населення з мінімальним пакетом соціальних послуг а й створювати умови для активності підприємств і установ, здатних запропонувати роботу, яка забезпечить соціальні потреби громадян та формування державного бюджету. Важливим принципом під час розробки заходів з реалізації вказаної стратегії має стати її концентрація на трудовій, а не на соціально-дотаційній основі з пріоритетом довгострокових програм розвитку національної економіки та забезпечення високого рівня зайнятості [140].

Економічна криза, утворена внаслідок агресії російської федерації ще більше інтенсифікувала соціальну неврівноваженість між прошарками населення. Вказане зумовило прагнення окремих осіб до створення штучного уявлення щодо рівня свого матеріального забезпечення. Необхідно відмітити, що певний відсоток кримінальних правопорушників, які вчиняють протиправні діяння, передбачені ст. 185 КК України, є неповнолітніми. Для таких осіб детермінаційний комплекс є дещо відмінним, що полягає у специфічній мотивації – відповідати рівню матеріального забезпечення свого найближчого оточення (друзі, однокласники, сусіди тощо); бути не таким як усі тощо. У цьому контексті також актуалізується потреба у посиленні програм сприяння розвитку молоді, зокрема тих, що допомагають неповнолітнім, які бажають, працевлаштуватись.

Нині важливе завдання для держави має зміна усталеної психології бідності широких верств населення та стимулювання їх до самостійного покращення власного матеріального становища, чого можна досягти виконанням низки завдань. Важливо визначити основні принципи і напрямки соціальної політики з метою утвердження в країні середнього класу. Варто переглянути фіскальну політику з метою зменшення надмірного податкового тиску на малий та середній бізнес. Держава має створити умови для утвердження інноваційної моделі економіки. Мають бути забезпечені реальні можливості для реалізації права на працю; вироблені напрямки державної політики для підтримки національного виробника. Вагомим показником, який відображає рівень життя населення, є рівень оплати праці та інші види доходів. Встановлені державою на сьогодні розмір прожиткового мінімуму на одну особу, мінімально гарантовані розмір пенсії та заробітної плати далекі від реальних її потреб. Надмірні платежі за комунальні послуги, завищені ціни на продукти та медикаменти призводять до фактичного виживання переважної більшості частини населення. Все це створює умови для подальшого масового збідніння людей, у тому числі працюючих, що загрожує економічній і соціальній стабільності країни [154].

У цілому погоджуючись із наведеним, не можна не звернути увагу на те, що для подальшого розвитку держави та суспільства має створюватись баланс між цінною політикою та доходами громадян, оскільки акцитування уваги саме на зниженні цін та сприянні зростанню рівня матеріального забезпечення населення може мати наслідком економічну дестабілізацію.

Вирішити вказане питання можливо шляхом проведення ефективної державної політики, яка має передбачати довгостроковий план дій та реальних заходів із впровадження високого рівня оплати праці широких верств населення. Така політика має базуватися на здійсненні таких важливих принципів як поєднання ринкового та державного механізмів регулювання доходів; відповідності рівня наявних доходів вартості життя, людського розвитку, тобто достатності доходів для забезпечення фізичного, інтелектуального та духовного розвитку особи; забезпечення соціальної справедливості. Зростання реального рівня доходів населення безпосередньо позначається на якості його життя та позитивно впливає на показники економічного розвитку в країні, а саме: а) генерує підвищення купівельної спроможності населення та розширення внутрішнього попиту, що забезпечує зростання обсягів виробництва в реальному секторі економіки та інвестиційної активності; б) підвищує якість робочої сили та знижує зовнішню трудову міграцію; в) створює умови для легалізації трудових відносин та скорочення тіньових процесів в економіці тощо [183].

Проте, в цілому погоджуючись із зазначеним, необхідно відмітити, що в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану зростання реального рівня доходів населення не стане єдиним способом вирішення всіх перелічених проблем. Так, наприклад, зовнішня трудова міграція на сьогоднішній день, у першу чергу пов'язана із безпековим складником, а також фізичною відсутністю достатньої кількості робочих місць, штучне створення яких також може призвести до погіршення економічної ситуації.

Одним із першочергових завдань держави є створення умов для утвердження високого рівня правосвідомості та правової культури серед широких верств населення. Як відомо, правова культура формується під впливом

об'єктивних та суб'єктивних факторів суспільного розвитку. На неї впливають не лише історичні та соціальні процеси, а й геополітична ситуація в державі та духовна сфера суспільства. Якщо правова система функціонує в умовах законності, свободи, соціальної справедливості, поваги до права, то й рівень правосвідомості громадян у такій державі має бути високим, що виявляється у повазі до права та правових знань, традицій, виробленні потреби діяти відповідно до закону [147].

Зміни також потребує підхід до освітньо-культурної сфери, що можна пояснити тим, що особа, яка розвивається та набуває відповідних знань, навичок, вмінь має більше можливостей для пошуку законних способів збагачення. У кримінологічній науці також неодноразово зверталась увага на доцільність розвитку та популяризації релігії, як одного із дієвих способів перевиховання та інструментів утримання від кримінально протиправної діяльності. Ще одним важливим заходом є виховання у дітей поваги до чужої праці, а також приватної власності.

Як бачимо, нині перед суспільством стоїть виклик виховувати повагу до чужої праці та змінити підходи до задоволення особистісних і споживчих потреб. Соціально задоволене, економічно незалежне й культурно-виховане суспільство, ймовірно, не матиме бажання задовольняти свої потреби шляхом делінквентної поведінки. Такі члени суспільства будуть орієнтовані на законні та допустимі форми соціальної взаємодії. Наведені вище заходи загальносоціального запобігання покликані мінімізувати та обмежити вплив окремих явищ суспільного життя, які зумовлюють вчинення крадіжок. Успішна реалізація запропонованих запобіжних заходів залежить від виваженої державної політики щодо забезпечення позитивного функціонування усіх сфер соціального життя суспільства. Вирішення окреслених економічних, соціальних та культурних проблем дасть змогу утвердити здорову колективну свідомість, носії якої будуть орієнтовані на задоволення особистісних потреб за рахунок власної праці й отриманих трудових доходів [20].

Очевидною є потреба у створенні загальнодержавної програми/стратегії/концепції тощо метою якої має стати зниження кількісного показника кримінальних правопорушень взагалі та протиправних діянь проти власності зокрема. Одночасно із цим, такий документ повинен враховувати всі ризики та загрози, а також тенденції розвитку держави у різного роду кризових умовах. Доцільним також є перегляд стратегії економічної безпеки, що також має передбачати виявлення та вирішення актуальних для сучасного етапу державотворення проблемних питань. Відповідно посиленого захисту потребує також і інвестиційно-інноваційна сфера, оскільки саме вона є важливою з точки зору розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Так, у Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року визначено, що основними викликами та загрозами у сфері інвестиційно-інноваційної безпеки є: відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій та реінвестування, а також недостатнє інституційне забезпечення цих процесів; відсутність механізму оцінки (скринінгу) прямих іноземних інвестицій, які залучаються в об'єкти, що мають стратегічне значення для національної безпеки України; недосконалість регіональної і цілеспрямованої іміджевої інвестиційної політики, відсутність науково обґрунтованого моніторингу інвестиційного потенціалу України та її регіонів; слабо розвинена інноваційна інфраструктура в цілому, і зокрема для ведення бізнесу та впровадження інновацій суб'єктами малого і середнього підприємництва; відсутність сприятливих умов для створення та розвитку технологічних компаній та інноваційних підприємств, стартапів; незадовільний стан об'єктів дослідницької інфраструктури; недостатній обсяг фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; недостатній для забезпечення інтенсивного розвитку економіки у довгостроковому періоді обсяг фінансування основного капіталу; відсутність дієвих економічних стимулів, сприятливих умов для інноваційного оновлення виробництва, низький попит на інноваційну продукцію на внутрішньому ринку; недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності; протиправні спрямування до вітчизняних технологічних розробок та інновацій з боку

іноземних суб'єктів і ризики їх несанкціонованого витоку за кордон; низький захист прав власності; корупція [153].

Отже, першочерговим кроком щодо вирішення проблеми зростання кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, є посилення механізму захисту права власності іншими (окрім кримінально-правових) правовими засобами.

Таким чином, проведе дослідження надало підставу для констатації, що під загальносоціальним запобіганням кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, доцільно розуміти сукупність заходів, скерованих на вирішення проблем загальнодержавного характеру, які сприяють/зумовлюють вчинення суспільно небезпечних діянь. Основними загальносоціальними заходами варто вважати: запровадження програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом фінансування процесу отримання ними актуальних професій.

3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання крадіжкам

Спеціально-кримінологічне запобігання є другим рівнем у загальній системі запобігання кримінальним правопорушенням. Як видається, можна стверджувати, що саме такі заходи можуть вважатись найбільш ефективними, оскільки вони передбачають можливість здійснення цілеспрямованого впливу на конкретні види суспільно небезпечних діянь та, відповідно, на особу кримінального правопорушника. Саме на цьому рівні забезпечується можливість удосконалити роботу правоохоронних органів та норми національного законодавства, якими встановлено кримінальну відповідальність за вчинення певних кримінальних правопорушень та/або визначено зміст та підстави кримінальної відповідальності та покарання.

У кримінологічній науці наявні різні підходи щодо розуміння суті спеціально-кримінологічних заходів запобігання кримінальним

правопорушенням, у тому числі й крадіжкам. Окремі дослідники вважають, що поняття спеціально-кримінологічних заходів запобігання крадіжкам варто розглядати у широкому та вузькому значеннях [166]. У широкому значенні спеціально-кримінологічне запобігання полягає у цілеспрямованому здійсненні цього виду запобіжної діяльності як функції; зв'язку з елементами системи «по горизонталі» (взаємодія) і «по вертикалі» (підпорядкування); неухильному виконанні команд управляючого механізму системи; виборі лінії поведінки відповідно до стану об'єкта профілактичного впливу [38, с. 63]. У більш вузькому розумінні спеціально-кримінологічне запобігання злочинам визначається як синтезована кримінологічна теорія і практика організації протидії злочинності шляхом розроблення та використання спеціальних знань і методів кримінології та інших галузей (соціології, економіки, психології, педагогіки, антропології тощо) [51, с. 21].

Як видається, перший підхід є більш адаптованим та таким, що відповідає сучасній системі спеціально-кримінологічного запобігання. Здебільшого ефект від застосовуваних запобіжних заходів досягається шляхом об'єднання зусиль усіх суб'єктів протидії злочинності на всіх рівнях. Враховуючи вказане, більш доцільним буде вважати, що спеціально-кримінологічне запобігання передбачає наявність низки різних за правовою та соціальною природою заходів, які мають бути реалізовані відповідними органами державної та виконавчої влади в межах їх повноважень за напрямом запобігання кримінально протиправній діяльності.

В. Голіна розглядає спеціально-кримінологічне запобігання злочинам як сукупність самостійних, але внутрішньо пов'язаних між собою і доповнюючих один одного напрямів боротьби зі злочинністю, змістом яких є діяльність державних органів, громадських організацій і громадян у розробці та реалізації заходів, спрямованих на запобігання, виникнення, обмеження, усунення криміногенних явищ і процесів, які створюють злочинну детермінацію, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [35, с.12]. Науковці під спеціальним запобіганням злочинності розуміють систему впливу на процеси детермінації та причинності злочинності, які стосуються окремих

соціальних груп, сфер діяльності та об'єктів, які характеризуються підвищеною ймовірністю вчинення злочинів [59].

Як можна зрозуміти із наведеного, заходи спеціально-кримінологічного запобігання та спеціально-кримінологічного попередження є відмінними. Вказане може бути пояснене тим, що попередження є більш вузьким видом діяльності, скерованим на утримання осіб від вчинення кримінальних правопорушень, як правило, ще на передкримінальному етапі.

Як уже зазначалося, серед кримінологів немає єдиних підходів до розуміння спеціально-кримінологічного запобігання злочинності. Окремі науковці, узагальнивши різні підходи до розуміння суті вказаного поняття, зазначають, що це сукупність заходів боротьби зі злочинністю, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки» [66]. О. Джужа та інші автори наголошують, що спеціально-кримінологічний рівень запобігання злочинам є професійною діяльністю, яка потребує використання спеціальних знань і методів кримінології, спеціальних заходів планування, прогнозування та управління [85].

Доцільним також є розмежування спеціально-кримінологічних заходів запобігання та спеціально-кримінологічної профілактики. Так, якщо перші є загальнозастосовуваними та можуть реалізовуватись на будь-якому етапі реалізації кримінально протиправного умислу, то профілактичні заходи можуть бути застосовані лише на окремих етапах.

Профілактичні заходи застосовують до особи у випадку, коли спосіб її життя, погляди, установки, звички, свідчать про те, що для неї не виключений у майбутньому злочинний спосіб поведінки, тобто, у особи є схильність до вчинення злочину. Така профілактика спрямована на корекцію поведінки, способу життя, морально-психологічних характеристик потенційних правопорушників, їхнє оточення. Серед спеціально-кримінологічних заходів варто виділити заходи інформаційно-виховного, соціально-психологічного,

соціально-адаптаційного, організаційно-управлінського і правового характеру. Дослідники виокремили основні ознаки спеціально-кримінологічних заходів запобігання: 1) спрямування на запобігання злочинності, її окремих видів та конкретних злочинів (крадіжок); 2) система засобів запобігання характеризуються взаємодією загальноуправлінських і загальновиховних, соціальних і правових заходів, що розраховані впливати саме на злочинність, її окремі види або недопущення конкретних злочинів; 3) суб'єктами спеціально-кримінологічного запобігання виступають організаційні структури, для яких боротьба зі злочинністю є основним напрямом діяльності [68, с. 76]. Як наголошено С. Чабаненком, завдання спеціально-кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням полягає у недопущенні можливих правопорушень на різних стадіях їх вчинення та у здійсненні відповідного впливу на тих осіб, які їх уже вчинили [174, с. 168]. Сучасна держава потребує регулярної запобіжної роботи, об'єктами якої можуть бути антигромадська поведінка та спосіб життя особи, що призводять до вчинення кримінальних правопорушень; кримінологічно значущі особистісні характеристики особи, що зумовлюють деформацію поведінки; кримінологічно значущі психофізіологічні особливості, безпосередні умови несприятливого формування та життєдіяльності особистості насамперед у родині або у побуті, у сферах праці, дозвілля, в інших мікросоціальних групах, передусім антигромадської спрямованості тощо [114; 47].

Таким чином, все вказане вище надає можливість ще раз констатувати необхідність у розмежуванні заходів запобігання кримінальним правопорушенням із профілактичними заходами та заходами попередження та протидії.

Як зазначають науковці, заходи спеціально-кримінологічного запобігання мають органічно доповнювати заходи загальносоціального запобігання. Їх успішна реалізація має здійснюватися із забезпеченням державою належного фінансування. Проведення таких заходів має здійснюватися не лише відповідними правоохоронними органами, а й іншими державними,

недержавними органами і інститутами із залученням громадськості [65]. Визначальне місце у системі заходів спеціально-кримінологічного попередження займає кримінологічна профілактика. Це напрямок роботи із своєчасного попередження виникнення і обмеження поширення криміногенних чинників, які вже детермінують або можуть зумовлювати вчинення кримінальних правопорушень, у тому числі й крадіжок [65].

Отже, враховуючи наведене можна підсумувати, що всі заходи спеціально-кримінологічного запобігання можуть бути диференційовані на дві великі групи: 1) організаційно-тактичні заходи запобігання кримінальним правопорушенням; 2) правові заходи запобігання кримінальним правопорушенням. Ці групи також можуть бути застосовані і для запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України.

Організаційно-тактичні заходи запобігання кримінальним правопорушенням. Вказані заходи, здебільшого, полягають в удосконаленні діяльності суб'єктів запобігання суспільно небезпечним діям, а також тактики проведення окремих заходів, скерованих на зниження їх кількісного показника, а також виявлення, документування та розкриття.

Систему суб'єктів здійснення спеціально-кримінологічних заходів запобігання корисливим кримінальним правопорушенням можливо визначити відповідно до рівня та об'єкту впливу. До першої групи варто віднести органи публічної влади, які визначають основні напрями, завдання, функції запобіжної та профілактичної діяльності, забезпечують фінансування, реалізацію відповідних програм, що спрямовані на запобігання, профілактику та припинення кримінальних правопорушень. Другу групу складають правоохоронні органи всіх рівнів. Третю утворюють організації, підприємства та установи з різними формами власності, громадські організації, асоціації, фонди тощо [88].

Одночасно із цим, не можна не відзначити, що провідна роль у реалізації заходів спеціально-кримінологічного запобігання належить правоохоронним органам. Вказане зумовлене тим, що саме на правоохоронні органи покладено

завдання із здійснення превентивного та посткримінального впливу на осіб, які є схильними до кримінально протиправної поведінки або вже мають досвід кримінально протиправної діяльності. Фактично будь-які заходи запобігання спрямовані або на усунення детермінант (що, як правило, здійснюється на загальносоціальному рівні), або на виправлення кримінального правопорушника (на рівні спеціально-кримінологічного та індивідуально-профілактичного запобігання).

Об'єктами запобіжних заходів у спеціально-кримінологічному запобіганні крадіжки є: поведінка осіб, схильних до вчинення дій, пов'язаних із викраденням чужого майна, криміногенне оточення, що стимулює розвиток в особі деструктивних рис, які формують кримінальну мотивацію щодо вчинення такого правопорушення; чинники, які полегшують вчинення крадіжок, створюють для цього сприятливі умови. Науковці також виділяють ще один із об'єктів кримінологічної профілактики, під яким розуміють сформовану суспільно неприйнятну спрямованість особистості, яка відображається ззовні в антисуспільних проявах, правопорушеннях, але формування криміногенної орієнтації лише розпочалося і не визначилося у кримінальній мотивації, тим більше – у мотиві вчинення конкретного правопорушення. Тобто намір його вчинити ще відсутній, але мають місце антисуспільні вчинки, що свідчать лише про наявність початкових форм суспільної небезпечності [56, с. 329–330].

Виходячи із наведеного, доцільно вважати, що *основними організаційно-тактичними заходами, спрямованими на запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, є:* 1) виявлення осіб, схильних до вчинення корисливих суспільно небезпечних діянь. Це не завжди можуть бути кримінальні правопорушники, які вчиняли суспільно небезпечні діяння проти власності. До такої категорії мають відноситись ті, що вчинили адміністративні делікти (наприклад, дрібні крадіжки), особи, схильні до зловживання алкогольними напоями та наркотичними засобами, а також ті, що безпосередньо мають судимість (особливо – рецидивісти); 2) створення/удосконалення методик розслідування кримінальних правопорушень

проти власності; 3) удосконалення порядку здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 4) здійснення віктимологічних заходів, метою яких є робота із жертвами кримінальних правопорушень, а також тими особами, що мають підвищений індекс віктимності.

У такому випадку заходи кримінологічної профілактики матимуть превентивний характер. Вони спрямовані на виправлення дозлочинної поведінки особи, схильної до вчинення правопорушень. Враховуючи вищевказане, видається можливим визначити перелік заходів спеціально-кримінологічного запобігання корисливим правопорушенням, зокрема крадіжкам. До таких заходів можна віднести: своєчасне виявлення потенційних осіб, які можуть вчиняти правопорушення такого характеру (наприклад, особи, що вже притягувалися до кримінальної відповідальності за крадіжки, особи, схильні до таких правопорушень, через ведення антисоціального способу життя тощо). Такі групи ризику можна виявляти шляхом проведення опитування населення. Важливе значення має робота із так званими «складними дітьми» які в силу різних причин можуть стати суб'єктами вчинення таких правопорушень. Досить часто крадіжки вчиняють особи, схильні до вживання алкогольних напоїв та наркотичних засобів, та змушені їх вчиняти з метою отримання коштів та їх придбання, або крадіжки тих же алкогольних напоїв в магазинах. Досить часто у таких випадках першими потерпілими стають сусіди та найближче оточення таких осіб. Другим етапом після виявлення такої категорії осіб має стати профілактична робота із ними, шляхом спеціально-кримінологічного запобігання, у якому можна виокремити такі напрями діяльності: соціально-корегувальний та психологічний. Соціально-корегувальний напрям має своїм завданням усунення деструктивних поведінкових нахилів потенційного крадія та збільшення його соціалізації або ресоціалізація (наприклад, для осіб, звільнених з місць позбавлення волі) [114; 47].

Важливим на цьому етапі також є визначення можливості створювати диференційовані заходи спеціально-кримінологічного запобігання, які були б орієнтовані на визначену категорію кримінальних правопорушників. У цьому

контексті мова йде про потребу у розмежуванні заходів впливу, які застосовуються до особливо уразливих категорій, таких як діти, жінки, особи із інвалідністю тощо.

Окремої уваги потребує робота з неповнолітніми, які досить часто стають як потерпілими від таких правопорушень, так і суб'єктами їх здійснення в силу недостатнього усвідомлення всієї протиправності своєї поведінки. Саме для цієї категорії осіб важливе значення має виховний вплив як засіб профілактики неправомірних дій. Спеціально-кримінологічне запобігання має на меті недопущення скоєння реально можливих правопорушень, а якщо вони почали здійснюватися – їх подальшого розвитку. Вагоме значення у запобіжній діяльності є виявлення та усунення так званих криміногенних факторів. У процесі цього використовуються не лише організаційні, правові й оперативно-розшукові, але й економічні, виховні заходи. Спеціально-кримінологічна профілактика може здійснюватися у формі відомих планів або програм посилення запобігання злочинності в цілому чи окремими її видами. Вказані плани мають передбачати певну систему заходів, спрямованих на профілактику конкретних видів і груп злочинності, злочинності взагалі, злочинності на певній території (держава, регіон). Реалізовуватися такі плани мають через взаємодію та взаємоузгодженість діяльності суб'єктів профілактики. Ефективність такої роботи залежить від узгодженості програми запобігання злочинності з програмами економічного та соціального розвитку [62, с. 169].

На етапі роботи із неповнолітніми також важливо своєчасно виявляти дітей, схильних до девіантної поведінки – мають різного роду залежності, притягались до адміністративної чи кримінальної відповідальності, незадовільно характеризуються за місцем проживання та навчання тощо. Аналіз судових вироків, винесених за фактом вчинення крадіжок неповнолітніми особами надав підставу для констатації, що у більшості випадків такі діти або зростають у неблагонадійних чи неповних родинах, або мають сталий досвід кримінально протиправної діяльності.

Окремим напрямом запобігання злочинності є віктимологічна профілактика. У науковій літературі вона визначається як система взаємопов'язаних, організаційно забезпечених державних, громадських й індивідуальних заходів, спрямованих на виявлення та усунення або нейтралізацію чинників, які формують особисту чи масову можливість стати жертвою злочину [85, с. 111]. Проведене дослідження жертв крадіжок дозволяє дійти висновку, що зазначеними заходами загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання крадіжкам охоплюється і віктимологічний напрям запобігання цим правопорушенням. Зокрема, визначені такі заходи загальносоціального запобігання: виховання молоді, що сприятиме загальному зростанню її правосвідомості та культури, формуванню моделі правомірної поведінки; підвищення організації дозвілля та зайнятості населення, що має зменшити можливість потрапляння у маргінальне середовище; покращення якості роботи Національної поліції, що має зміцнити почуття захищеності у суспільстві та довіру до правоохоронної системи [47].

Робота із жертвами кримінальних правопорушень також є важливою з тактичної точки зору. Необхідно відзначити, що крадіжки, як правило, вчиняються шляхом використання обставин за яких потерпілий не має можливості захистити чи проконтролювати своє майно, що спрощує реалізацію кримінально протиправного умислу. У цьому контексті актуалізується потреба у посиленні заходів, скерованих на підвищення обізнаності населення щодо кримінологічної ситуації в державі, а також якості навчання основам безпечної поведінки.

Вчені пропонують такі заходи спеціально-кримінологічного запобігання, як: інформаційні – популяризують серед громадян відомості щодо існування такого негативного явища, як крадіжка, а наочні приклади вчинення такого кримінального правопорушення дозволять особам уникати потенційно криміногенних ситуацій або формувати відповідну стратегію поведінки; технічні – слугуватимуть охороні осіб та їх майна. Йдеться передусім про запровадження тривожних кнопок, які забезпечать оперативний виклик працівників поліції до

місця вчинення кримінального правопорушення. Запровадження таких заходів має здійснюватися не вибірково, а комплексно і на загальнодержавному рівні. До заходів спеціально-кримінологічного запобігання крадіжкам необхідно віднести:

- 1) інформаційно-освітні – створення локальних спеціальних програм протидії таким кримінальним правопорушенням, популяризація серед населення законослухняності, а також елементарних заходів безпеки;
- 2) соціальні – залучення громадськості та спеціальних організацій;
- 3) тактичні – ведення картографічного обліку місць, в яких найбільш часто було вчинено крадіжки, кримінологічного обліку та прогнозування кримінальних таких правопорушень;
- 4) технічні – удосконалення технічного контролю;
- 5) віктимологічні – виховна робота з особами з високим віктимним індексом [47].

Одночасно із цим необхідно також відзначити, що наведені заходи мають корелюватись із аналогічними, які здійснюються на рівні загальносоціального запобігання. Оскільки традиційно спеціально-кримінологічні заходи мають доповнювати та розвивати загальносоціальне, їх нерівномірна диференціація може призвести до зниження ефективності механізми запобігання кримінальним правопорушенням взагалі та крадіжкам зокрема.

На сучасному етапі дуже важливо створити надійний економіко-правовий захист, що виключає чи усуває будь-які спроби зазіхання на державну чи приватну власність. Ідеологічний напрям у профілактиці крадіжок включає роботу з розвінчання кримінальних традицій, формування у громадян певного ставлення до антигромадської субкультури з метою ослаблення механізму її впливу на оточення. Важливе значення при цьому має систематичне використання засобів масової інформації. До числа організаційних заходів запобігання кримінальних правопорушень, у тому числі крадіжок, варто віднести розроблення дієвих планів і програм запобігання таким правопорушенням. Часто вважають, що лава підсудних є ефективним засобом стримування девіантної поведінки. Але це не є ефективним профілактичним заходом. Тому суспільство, яке прагне до правової держави, гуманізації кримінальної політики, має спрямувати свої зусилля на реальну профілактику кримінальних

правопорушень створивши для цього надійну правову базу. Організації профілактичної роботи має передувати оцінка стану таких правопорушень, їх особливостей. Заходи організаційного характеру складають основу усієї попереджувальної діяльності. Вибір найбільш оптимальних та дієвих заходів загальної профілактики крадіжок залежить у тому числі й від інформаційно-аналітичної бази. Варто проводити кримінологічні та соціологічні дослідження, дані яких використовувати під час прийняття управлінських рішень. Тому що досить часто правоохоронні органи обмежуються лише статистичною звітністю. Це зумовлює, у сукупності з іншими причинами, суб'єктивний характер, низький рівень попередження крадіжок [155].

Важливим кроком також є удосконалення технічних заходів та засобів запобігання крадіжкам. На сьогоднішній день до останніх можна віднести камери відеоспостереження, сигналізації тощо.

Вчені відмічають, що якщо говорити про технічні заходи запобігання, то при аналізі, наприклад, поширеності крадіжок можна встановити, що вони тісно пов'язані з незадовільною роботою транспорту на певних маршрутах руху, скупченістю громадян у магазинах, відсутністю оперативних груп поліції в найбільш криміногенних місцях, камер відеоспостереження тощо. З метою запобігання крадіжкам необхідно, застосовувати низку заходів: постійне правове інформування населення через засоби масової інформації про те, що їх майно має бути надійно захищене самими громадянами; проведення профілактичних заходів серед осіб, схильних до таких дій ;вивчення способів і методів вчинення крадіжок, збільшення кількості зовнішніх камер спостереження. При встановленні скоєння злочину і факту фіксації цього камерою, необхідно призначення спеціальної експертизи з розпізнавання особи для ідентифікації особистості, а саме збільшення особи злочинця з високою точністю. Зазначений перелік заходів не є вичерпним, але в сукупності всі види та форми їх проведення сприятимуть успішному здійсненню спеціально-кримінологічних заходів запобігання крадіжкам [155].

Таким чином, організаційно-тактичні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України являють собою сукупність інструментів, які застосовуються суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням на всіх рівнях та скеровані на спрощення механізму виявлення, документування та розкриття кримінальних правопорушень, а також здійснення загальної та спеціальної превенції.

Правові заходи запобігання кримінальним правопорушенням. Такі заходи мають передбачати удосконалення національного кримінального законодавства. Одним із способів є уточнення видів та розмірів покарань, визначених у санкції ч. 1 ст. 185 КК України. Як видається такий вид покарання як виправні роботи у випадку його застосування щодо осіб, які вчинили крадіжку не є ефективним, оскільки, як правило, більшість кримінальних правопорушників, які вчиняють крадіжки є безробітними. Одночасно із цим, залишення такого виду покарання у санкції призводить до її неаргументованого перевантаження. Аналіз зарубіжних законодавств також надав можливість виокремити позитивний досвід Польщі та Чехії в частині криміналізації крадіжки, вчиненої з метою сприяння та/або фінансування тероризму, який може бути інтегрований у національне кримінальне законодавство.

Таким чином, із урахуванням наведеного, пропонуємо внести зміни до національного кримінального законодавства, а саме: викласти ст. 185 КК України у такій редакції:

Стаття 185. Крадіжка

1. Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) -

карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або пробаційним наглядом на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, -

карається пробаційним наглядом на строк від трьох до п'яти років або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах чи із використанням умов воєнного або надзвичайного стану, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, або із метою сприяння та/або фінансування тероризму -

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Таким чином, заходи спеціально-кримінологічного запобігання крадіжкам являють собою комплекс кримінологічного-віктимологічних заходів та засобів взаємодії з громадянами з метою утримання їх від здійснення правопорушень та провокування кримінально протиправних дій. На сьогоднішній день в нашій країні вже зроблено окремі кроки, спрямовані на удосконалення системи такого виду запобігання. Але окремі із них потребують перегляду з метою створення сучасних підходів до вирішення проблеми розповсюдження вказаного кримінального правопорушення [47]. Отже, спеціально-кримінологічні заходи відіграють особливу роль у запобіганні крадіжкам, адже вони спрямовані на безпосереднє усунення причин та умов, які сприяють вчиненню вказаних кримінальних правопорушень. За їх допомогою можливо запобігти як окремим видам крадіжок, так і вчиненню їх певними категоріями осіб. Досить важливо, що такі заходи спрямовані на виявлення та усунення криміногенних факторів, що можуть призвести до вчинення крадіжок. Максимальна ефективність спеціально-кримінологічних заходів досягається завдяки їх комплексності (наприклад поєднання заходів організаційного, правового, соціального, технічного характеру) [155].

До спеціально-кримінологічних заходів запобігання доцільно віднести: узагальнення судової практики щодо підстав та наслідків звільнення осіб, які вчинили крадіжки від покарання та його відбування; удосконалення судово-експертної діяльності в частині проведення огляду місця події та судових експертиз за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності; удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності; забезпечення належного проведення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення крадіжки.

3.3. Індивідуально-профілактичні та віктимологічні заходи запобігання крадіжкам

Індивідуально-профілактичне запобігання є третім рівнем у загальній системі протидії кримінально протиправній діяльності. Такі заходи є відносно специфічними, оскільки, як правило, вони спрямовані на конкретну особу або декількох осіб (в окремих випадках). Одночасно із цим, ефективність індивідуально-профілактичного запобігання є достатньо високою, оскільки виключно вони надають можливість здійснювати цілеспрямований вплив на девіантну поведінку та усувати індивідуальні причини та фактори, які зумовлюють потребу у вчиненні кримінальних правопорушень. Одночасно із цим, не можна залишити поза увагою те, що останнім часом вчені почали ставити під сумнів доцільність та можливість застосовувати заход індивідуально-профілактичного запобігання до всіх кримінальних правопорушників, незалежно від виду суспільно небезпечного діяння, яке було ними вчинено.

Так, наприклад, Є.С. Назимко та Т.І. Пономарьова вказують, що рівень індивідуально-профілактичного запобігання кримінальним правопорушенням є одним із найбільш дискусійних у кримінологічній науці, що зумовлено його непідтвердженою ефективністю. Відповідно до традиційного наукового підходу індивідуально-профілактичні заходи запобігання реалізуються за допомогою

обмежувальних приписів суду, термінових заборонних приписах уповноважених підрозділів органів Національної поліції, окремих програмах індивідуального коригування правопорушуючої поведінки [11; 103, с. 219]. Окрім цього вчені зазначають і те, що заходи індивідуальної профілактики також реалізуються через запобіжні заходи, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України. Отже, у сучасній кримінологічній практиці індивідуально-профілактичне запобігання відтворюється крізь призму: 1) заходів кримінально-правового характеру (покарання, звільнення від покарання, судимість, заходи, які є альтернативними покаранню); 2) заходи забезпечення кримінального провадження, передбачені ст. 131 КПК України; 3) обмежувальні приписи суду для осіб, які вчинили домашнє насильство [103, с. 219].

Із вказаним можна частково погодитись, оскільки, дійсно, більшість традиційних заходів індивідуально-профілактичного запобігання полягають у встановленні адміністративного нагляду та контролю за особами, які мають судимість, були звільнені від покарання тощо. Одночасно із цим, аналіз статистичної інформації та судової практики дозволяють констатувати поступове зростання кількісного показника рецидивної злочинності, що свідчить про те, що більшість заходів, які на сьогоднішній день мають на меті утримання особи від кримінально протиправної діяльності втрачають свою ефективність. Саме це підвищує значення заходів кримінального процесуального характеру у системі індивідуально-профілактичного запобігання.

Вчені наголошують, що варто вміти надати необхідну допомогу тим, хто має об'єктивні життєві труднощі, які складно подолати самотійно. Водночас потрібно швидко виявляти серед загальної маси осіб, що не виправилися, які мали в минулому судимості, а також тих, у кого сформувалися антигромадські погляди та звички, аморальна поведінка, хто може сам опинитися в числі правопорушників і бути джерелом негативного впливу на навколишніх, при цьому особливу увагу варто приділяти молоді». Таким чином, індивідуальне запобігання становить ту частину запобіжної діяльності, що здійснюється на стадії, що передуює виникненню злочинного наміру. Зазначений напрям

запобіжної діяльності варто не виокремлювати, а відносити до змісту та одного з видів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам [35, с. 39]. Основним завданням індивідуальної запобіжної діяльності є усунення загрози потенційного правопорушення [47, с. 146]. З цього приводу, А. Закалюк зауважує, що теорія запобігання злочинності в певній частині, зокрема в теоретичному обґрунтуванні запобіжних заходів, тактики й методики їхнього вжиття, ніби виходить за межі теорії кримінології та користується здобутками інших наук, наприклад педагогіки, психології, соціології, не є аргументом для «відокремлення» теорії запобіжної діяльності від теорії кримінологічної науки [56, с. 325].

Із вказаним також можна погодитись. Останні декілька років вчені також звертають увагу на доцільність визначення заходів індивідуально-профілактичного запобігання як частини спеціально-кримінологічного рівня. Це саме стосується і віктимологічних заходів. Фактично, якщо розглядати вказане у такому контексті, можна віднести заходи індивідуально-профілактичного запобігання до організаційно-тактичних заходів спеціально-кримінологічного рівня.

Індивідуально-профілактичне запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, у першу чергу, повинно мати на меті визначення основних детермінант, якими було зумовлено кримінально протиправну поведінку певної особи. Вчені відзначають, що в ході здійснення заходів індивідуально-профілактичного запобігання крадіжкам варто особливу увагу звернути на таку категорію як молодь. Проблема існування молодіжної злочинності та необхідність її запобігання визнаються не лише Україною, але й міжнародною спільнотою. Так, у свій час Радою Європи було прийнято рекомендацію «Про нові підходи до злочинності серед неповнолітніх і про значення правосуддя у справах неповнолітніх» [9]. Вона закріпила положення про те, що заходи запобігання молодіжній злочинності мають спиратися на багатопрофільні міжвідомчі підходи, що розробляються з урахуванням всього комплексу соціальних факторів, які впливають на

формування особистості в різних мікроколективах, зокрема сім'ї, школі, спортивних секціях, тобто з урахуванням усіх інституцій соціалізації [9].

На сьогоднішній день відсоток крадіжок, які було вчинено неповнолітніми особами є достатньо значним, що свідчить про популяризацію кримінально протиправної діяльності серед підлітків. Одночасно із цим не можна залишити поза увагою те, що національне кримінальне законодавство в частині кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх осіб з 2001 року майже не зазнало змін. Вказане, відповідно, негативним чином впливає на якість та ефективність заходів кримінально-правового запобігання. Більшість дітей, які вперше вчинили кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 185 КК України звільняються від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру, які, здебільшо, не мають очікуваного ефекту.

Так, відповідно до вироку Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 17 лютого 2022 року (справа №176/1990/20), особу обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України за таких обставин: *24 жовтня 2020 року, приблизно о 17 годині 50 хвилин, точного часу не встановлено, неповнолітній перебував, з дозволу власниці на території домоволодіння, де на пеньку, розташованому між парканом та будинком, побачив мобільний телефон марки Xiaomi «Redmi Note 7», в корпусі чорного кольору, належний останній. При цьому, в обвинуваченого виник раптовий злочинний умисел направлений на таємне викрадення чужого майна (крадіжку). Так, 24 жовтня 2020 приблизно о 17 годині 55 хвилин, точного часу не встановлено, реалізуючи свій раптово виниклий злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна (крадіжка), діючи умисно, з корисливих мотивів, з метою наживи, скориставшись тим, що за його злочинними діями ніхто не спостерігає та не контролює їх, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, неповнолітній діючи умисно, взяв вказаний мобільний телефон марки Xiaomi «Redmi Note 7» належний потерпілій та, утримуючи його при собі, покинув територію домоволодіння, тим самим незаконно заволодів даний майном. Після зазначеного, з місця вчинення злочину*

зник, а викраденим розпорядився на власний розсуд, заподіявши матеріальної шкоди потерпілій відповідно до висновку судово-товарознавчої експертизи № 5 від 26.10.2020 на загальну суму 2575,00 грн. Особу було визнано винним у скоєнні кримінального правопорушення. На підставі ч. 1 ст. 105 КК України, звільнено від покарання, без визначення його виду, із застосуванням примусових заходів виховного характеру у виді обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього строком на 1(один)рік, а саме обмежити перебування за межами постійного місця проживання в період часу з 21 год. 00 хв. до 07 год. 00 хв. наступної доби [25].

Як видається, обрані примусові заходи виховного характеру не можуть вважатись апріорі ефективними та здатними якісно виправити кримінально протиправну поведінку неповнолітнього. Аналогічна ситуація викладена у ще одному вирокі.

Так, відповідно до вироку Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 17 листопада 2020 року (справа № 159/4672/20), осіб було обвинувачено у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України за таких обставин: неповнолітній, за попередньою змовою з іншим неповнолітнім, в період з кінця липня по середину серпня 2019 року, у вечірню пору доби, перебуваючи в с. Поповичі Ковельського району Волинської області, по вул. Мартинюка, з сіносковища, усвідомлюючи злочинний характер своїх дій, маючи умисел на таємне викрадення чужого майна, керуючись корисливим мотивом, діючи умисно, шляхом вільного доступу, таємно викрали п'ять секцій металевої огорожувальної сітки, вартість одної, згідно висновку експерта, становить 666,67 грн., чим спричинили ТзОВ «В. Прометей» майнову шкоду на загальну суму 3333,35 гривень. Неповнолітні обвинувачені вину впрод`явленому обвинуваченні визнали повністю і показали, що у вказаних у обвинувальному акті місці і часі, за вказаних у ньому обставин, таємно викрали 5 секцій металевої огорожувальної сітки. У вчиненому розкаюються і просять у потерпілого вибачення. Потерпілий суду показав, що у вказаних у обвинувальному акті місці і час, за вказаних у ньому обставин, обвинувачені викрали належні ТзОВ «В.

Прометей» п'ять секцій металевої огорожувальної сітки. Матеріальні збитки обвинувачені відшкодували. Осіб було звільнено від покарання без визначення його виду і розміру, із застосування примусових заходів виховного характеру у виді передачі під нагляд матері строком на 1 (один) рік [28].

Наведене вище дає підставу для констатації, що суд, звільняючи неповнолітніх від покарання із застосуванням примусового заходу виховного характеру у виді передачі під нагляд матері, яка не змогла попередити формування кримінально протиправної поведінки своєї дитини, надав можливість продовжити дітям розвиватись як кримінальним правопорушникам. Такий підхід, із урахуванням того, що родина є визначальним фактором формування особи є таким, що може призвести до інтенсифікації криміногенної ситуації.

Діти, які зростають у неблагонадійних або неповних родинх також часто потрапляють у неформальні групи, які окрім іншого також вчиняють суспільно небезпечні діяння. Вчені вважають, що основними напрямками запобігання кримінальним правопорушенням неформальних груп є такі: індивідуальні профілактичні бесіди, рейди, огляди житла та інша робота з дітьми, схильними до участі у правопорушеннях; виявлення та ізоляція дорослих лідерів, які схиляють дітей до протиправної поведінки; винесення офіційних попереджень особам, які допускають порушення громадського порядку що негативно характеризуються за місцем проживання; виявлення та оперативне розроблення найбільш криміногенних мікрорайонів, висунення та перевірка версій про втягнення дітей дорослими до протиправної поведінки; виявлення осіб, які мають психічні відхилення, згубні залежності (алкогольну, наркотичну, токсичну) тощо. Метою індивідуального запобігання є позитивне коригування особистості, що приводить до зміни її поведінки від антигромадського ухилу до законослухняного, зниження ступеня віктимності конкретних категорій осіб, які є потенційними жертвами кримінальних правопорушень. Досягнення цієї мети потребує вирішення таких завдань: виявлення та вивчення осіб, чия поведінка свідчить про реальну можливість вчинення кримінальних правопорушень;

з'ясування джерел негативного впливу на них; прогнозування індивідуальної поведінки та планування заходів індивідуального запобігання; постановка осіб на профілактичний облік, позитивний коригуючий вплив та контроль за їхньою поведінкою й способом життя [9].

Отже, можна підсумувати, що заходи індивідуально-профілактичного запобігання крадіжкам, які вчиняються неповнолітніми особами мають передбачати: 1) своєчасне виявлення осіб, які є членами неформальних груп, а також проведення із ними роз'яснювальної та виховної роботи; 2) виявлення осіб, які виховуються в родинях, де один із батьків (або обидва) мають наркотичну залежність, судимість, випадки притягнення до кримінальної відповідальності зокрема за вчинення кримінальних правопорушень проти власності; 3) забезпечення більш об'єктивного судового розгляду кримінальних проваджень, розпочатих за фактом вчинення неповнолітніми особами кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, та забезпечення застосування співрозмірних та ефективних заходів кримінально-правового характеру, а також зменшення кількості випадків звільнення від покарання із застосуванням неефективних видів примусових заходів виховного характеру.

Взагалі значення превентивного обліку зокрема і щодо дорослих осіб важко переоцінити. Превентивний облік – комплекс заходів щодо запобігання, попередження, фіксації та припинення протиправних дій, а також взяття на облік та накопичення відомостей щодо категорії осіб, які проживають на території обслуговування та підлягають контролю з боку, наприклад, дільничного офіцера поліції. Індивідуальна превентивна робота – комплекс заходів щодо конкретних осіб, схильних до вчинення правопорушень, та осіб, які перебувають на обліках в органах поліції, задля попередження вчинення ними злочинів та інших правопорушень [20]. У системі Національної поліції основним суб'єктом, який виконує повноваження з превентивної (профілактичної) роботи, є дільничний офіцер поліції. Варто відзначити особливу значущість заходів індивідуально профілактичного впливу на осіб, які здатні до крадіжок. Інформація, отримана з

багатьох джерел, дає змогу розробляти різні запобіжні оперативно-розшукові заходи та вживати їх, а також здійснювати так звану оперативно-розшукову профілактику. Аналіз стану оперативної обстановки є важливим елементом організації оперативної профілактики. В підрозділах Національної поліції насамперед необхідно організовувати концентрацію всієї інформації, яка надходить із різних оперативно-розшукових та інших джерел, для її подальшого використання. Крім того, вивченню підлягають матеріали справ оперативного обліку, кримінальних проваджень, результатів проведення рейдів тощо [90, с. 15].

Окремо необхідно звернути увагу і на адміністративний нагляд, який є системою тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. Адміністративний нагляд встановлюється щодо повнолітніх осіб: засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства; в) засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів Національної поліції, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення; г) засуджених до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; г) засуджених до позбавлення волі за злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи; д) засуджених до довічного позбавлення волі; е) звільнених умовно-достроково від відбування покарання на підставі, визначеній статтею 81-1 Кримінального кодексу України. Адміністративний нагляд стосовно цих осіб здійснюється виключно в порядку, визначеному статтею 7-1 цього Закону [57].

Одночасно із цим варто звернути увагу на доцільність розширення вказаного переліку, що надасть можливість більш комплексно здійснювати превентивний вплив. Доцільним також є удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку та щодо яких встановлено адміністративний нагляд

Як уже зазначалося, заходи індивідуальної профілактики, на відміну від загальної, спрямовані безпосередньо на особу правопорушника й обставини, що формують їх антигромадську позицію. Індивідуально-виховний вплив на особу правопорушника пов'язаний із запобіганням протиправної поведінки осіб, які ще не мають міцної антигромадської установки. І це цілком зрозуміло. Інша річ – злочинець-професіонал. Коли йдеться про запобігання злочинам з боку професіоналів, варто враховувати неминучість примусових заходів, оскільки багато осіб не піддаються вихованню і, власне кажучи, невинуваті. Вони навіть самі цього не заперечують. Ось чому так важливо поряд з індивідуальною профілактикою вживати комплексні заходи для припинення злочинної діяльності на стадіях підготовки чи замаху на злочини. Індивідуальна профілактика є важливою складовою частинною діяльності Національної поліції щодо попередження кишенькових крадіжок. Її мета полягає в тому, щоб своєчасно виявляти осіб, від яких можна очікувати їх вчинення, і шляхом виховного впливу на них та вжиття інших заходів у напрямках переборення їх антигромадських поглядів та звичок, не допустити вчинення таких правопорушень [9].

Саме у зв'язку із тим, що заходи індивідуально-профілактичного характеру надають можливість утримати особу від формування її як досвідченого кримінального правопорушника, вони мають здійснюватись кожен раз, коли вчиняється кримінальне правопорушення.

Тому від рівня організації індивідуальної профілактичної роботи в кожному підрозділі поліції, від ступеня активності й ефективності участі у ній громадськості залежить успішність вирішення загальних завдань запобігання правопорушенням. Індивідуальна профілактична робота цілком залежить від

своєчасного та чіткого встановлення особи, від якої, судячи з її минулої антигромадської поведінки, можна очікувати вчинення кишенькової крадіжки. Важливу роль у попередженні кишенькових крадіжок відіграє виявлення та перевірка осіб із антигромадськими поглядами, способом життя та протиправною поведінкою. Важливим для запобігання кримінальним правопорушенням є визначення віктимологічних ознак потенційних жертв кримінального посягання, які в певних життєвих ситуаціях можуть стати потерпілими від злочинних дій. Такі особистісні характеристики потенційних жертв мають бути враховані під час розробки та вдосконалення методики запобігання крадіжок, тому, одним із заходів запобігання крадіжкам є віктимологічне запобігання яке включає в себе заходи зниження рівня індивідуальної чи групової віктимності жертв даного виду кримінального правопорушення [162].

У цьому контексті варто погодитись із думкою вчених, оскільки у випадку, коли кримінальний правопорушник обирає жертву відповідно до певних фізичних та/або особистісних характеристик, це може свідчити про певні особливості, які зокрема можуть впливати і на кримінально-правову кваліфікацію. Так, наприклад, особа може вчинити крадіжку з метою помсти, що унеможливить її корисливий мотив та, відповідно, таке діяння має бути кваліфіковане іншим чином.

Зокрема, на думку О. Сіренко «віктимологічна профілактика – це система взаємопов'язаних, організаційно забезпечених державних, громадських та індивідуальних заходів, спрямованих на виявлення та усунення або нейтралізацію чинників, які формують особисту чи масову можливість стати жертвою злочину. Індивідуальний рівень попередження злочинності (індивідуальна профілактика злочинців) охоплює діяльність щодо конкретних осіб, поведінка яких вступає в конфлікт з правовими нормами. Залежно від стадії генезису особи злочинця індивідуальна профілактика злочинців поділяється на чотири види [85, с. 24; 162]. Перший вид стосується осіб, які перебувають на початковому етапі криміналізації (рання індивідуальна профілактика злочинців).

Другий вид стосується осіб, які вчинили або вчиняють злочини (судово-слідчий). Третій вид охоплює осіб, які вчинили злочини і стосовно них суд прийняв рішення про застосування різних заходів кримінально-правового впливу (пенітенціарний). Четвертий вид стосується осіб, що відбули кримінальне покарання, але підлягають нагляду з метою запобігання рецидиву (пост-пенітенціарний) [90, с. 24].

Одночасно із цим, не можна залишити поза увагою те, що здебільшого віктимологічні заходи доцільно здійснювати на рівні спеціально-кримінологічного запобігання, оскільки під час індивідуально-профілактичної роботи із кримінальним правопорушником, вони здійснюють лише побічний вплив.

Як свідчить аналіз наукової літератури та вивчення матеріалів практики діяльності Національної поліції України заходи індивідуального попередження, що реалізуються стосовно особи, мають за мету нейтралізувати чи усунути внутрішні негативні риси цієї особистості та її поведінки, а також кримінологічно значимі психофізіологічні особливості (мірою їх можливого виправлення, зміни, лікування). Коли ж вплив спрямований на соціальне мікросередовище, то нейтралізуються або усуваються зовнішні негативні елементи матеріального та духовного порядку, які деформують особистість (несприятливі матеріальні та побутові умови життя індивідуума, негативні міжособистісні відносини тощо). Вибір заходів залежить від ступеня антисоціальності мікросередовища, можливостей його перебудови у бажаному напрямі, інтенсивності впливу на особу й інших обставин. Але в будь-якому разі ефективність індивідуальної профілактики залежить від своєчасності застосування превентивних заходів на якомога ранніх стадіях соціальної запущеності особи, коли вона ще тільки вчиняє аморальні поступки і правопорушення, що не мають злочинного характеру. Це найгуманніший і найефективніший засіб запобігання конкретним злочинам і злочинності в цілому [43]. У кримінологічних джерелах нормативно-правове забезпечення (правові основи) профілактики, запобігання та припинення злочинів, зазвичай,

розуміється у пасивній формі як сукупність юридичних документів, норм, законів і підзаконних актів, що регулюють діяльність органів влади, місцевого самоврядування, інших суб'єктів щодо недопущення вчинення злочинів [56, с. 124].

Особливу увагу доцільно зосередити на підвищенні кваліфікації працівників правоохоронних органів, які залучаються до здійснення заходів індивідуально-профілактичного запобігання. Ще одним етапом має стати визначення факторів, які зумовили кримінально протиправну діяльність конкретної особи.

Як відмічають дослідники, кожний конкретний злочин викликається сукупністю факторів. Фактори, які зумовлюють злочинність, науковці поділяють на групи: 1) ті, що формують особу правопорушника (негативний вплив родини, безпосереднього оточення, соціальні фактори); 2) ті, що сприяють скоєнню злочинів (недоліки організаційного характеру, які допомагають особам із уже сформованою антисуспільною орієнтацією «технічно» здійснити злочинні наміри; 3) обставини, пов'язані з поведінкою жертв злочинів. Формування особи відбувається під впливом усього комплексу відносин, в які вона вступає з іншими людьми. У свідомості людини немає таких явищ, які були б «первинними», а не результатом її життєдіяльності. Внутрішній зміст людини визначається його відносинами, в які він вступає з іншими особами, особливостями його життя та діяльності [56, с. 167]. Для здійснення індивідуальної профілактики злочинності органами державної влади та громадськості потрібно вживати заходи щодо цілеспрямованого коригування відхилень у розвитку особистості на початкових етапах соціалізації, щоб не допустити вчинення протиправних дій, а також злочинного рецидиву [100].

Що стосується віктимологічного напрямку індивідуально-профілактичного запобігання, можна відзначити потребу у забезпеченні можливості кримінального правопорушника виправитись шляхом взаємодії із жертвою. Це може стосуватись вілшкодування моральної та матеріальної шкоди, принесення

вибачень, а також вчинення інших добровільних дій, які б вказували на те, що особа прагне виправитись.

З цією метою необхідно: створити об'єктивну інформаційну базу стосовно так званої «групи ризику» (наркоманів, токсикоманів, проститутток, жебраків, безпритульних, осіб, які вчиняють різного роду правопорушення); налагодити ефективну взаємодію між різними суб'єктами профілактики і посилити контроль за вищевказаним контингентом, у тому числі відновити відвідання цих осіб відповідними органами і службами за місцем проживання з обов'язковим обстеженням умов проживання; на ранніх етапах розвитку особистості слід корегувати негативні риси характеру, життєві установки, ціннісні орієнтації, з тим щоб не допустити формування антисоціальних установок особи; обов'язкове залучення до виховного процесу, окрім педагогів фахівців-психологів, правоохоронців, працівників кризових центрів для молоді, медиків, авторитетних громадських діячів, спортсменів та інших осіб, які нададуть своєчасну допомогу і зможуть переконати, що належать до групи ризику, змінити криміногенну поведінку [43]. Індивідуалізація профілактики корисливих злочинів означає концентрацію уваги в бік конкретного правопорушника та його особистості, яка формується. Індивідуальний профілактично-виховний вплив стає оптимальним, якщо він враховує особливості та тенденції розвитку особистості й співпадає з його внутрішніми переконанням. Для успішної роботи в справі запобігання корисливих злочинів, необхідна, послідовна робота з корекції відхилень у поведінці, глибокий аналіз факторів, причин й обставин, які обумовлюють, спричиняють вчинення злочину [43].

Із урахування вказаного, окрему увагу також доцільно акцентувати на необхідності у розробці актуальних програм, метою яких має стати вирішення проблеми ресоціалізації осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України. Необхідно відзначити, що наявність в особи судимості часто стає перешкодою під час працевлаштування, а також відповідно впливає на кількісний показник відмов роботодавців від прийняття судимих осіб

на роботу. Така ситуація також може негативним чином впливати на процес перевиховання кримінальних правопорушників, оскільки неможливість працевлаштуватись детермінує бажання повернутись до кримінально протиправної діяльності зокрема – до вчинення кримінальних правопорушень проти власності.

Таким чином, проведене дослідження дозволило підсумувати, що до індивідуально-профілактичних заходів запобігання крадіжкам доцільно віднести: удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку та щодо яких встановлено адміністративний нагляд; розроблення індивідуальних програм ресоціалізації осіб, які вчинили крадіжку та відбули покарання.

Висновки до розділу 3

1. Установлено, що під загальносоціальним запобіганням кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, доцільно розуміти сукупність заходів, скерованих на вирішення проблем загальнодержавного характеру, які сприяють/зумовлюють вчинення суспільно небезпечних діянь. Основними загальносоціальними заходами варто вважати: запровадження програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом фінансування процесу отримання ними актуальних професій.

2. Визначено, що до спеціально-кримінологічних заходів запобігання доцільно віднести: узагальнення судової практики щодо підстав та наслідків звільнення осіб, які вчинили крадіжки, від покарання та його відбування; удосконалення судово-експертної діяльності в частині проведення огляду місця події та судових експертиз за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності; удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності; забезпечення належного проведення досудового розслідування та судового

розгляду у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення крадіжки.

3. Підсумовано, що до індивідуально-профілактичних заходів запобігання крадіжкам доцільно віднести: удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку, та щодо яких встановлено адміністративний нагляд; розроблення індивідуальних програм ресоціалізації осіб, які вчинили крадіжку та відбули покарання.

ВИСНОВКИ

Дисертація є завершеною працею, в якій було проаналізовано стан кримінально-правового та кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. У роботі виявлено та обґрунтовано сукупність нових для наук кримінально-правового циклу положень, висновків та рекомендацій, скерованих на удосконалення кримінально-правової політики та кримінологічної практики в частині запобігання крадіжкам. Основні результати дослідження полягають у такому:

1. Аргументовано, що генезис кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку бере свій початок ще з найдавніших часів, що зумовлено тим, що вказане кримінальне правопорушення разом із насильницькими протиправними діями утворює ядро злочинності. Встановлено, що до основних особливостей розвитку кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку можна віднести зміну законодавчих підходів до визначення видів та розмірів покарання – від найбільш репресивних у виді спричинення каліцтв (Уложення 1649 року) до переходу до обрання більш гуманних та співрозмірних видів, найтяжким із яких є позбавлення волі на певний строк (КК України 2001 року).

Удосконалено періодизацію становлення та розвитку кримінального законодавства України щодо кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку: 1) княжий період (VI – II половина XIV ст.); 2) перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (II половина XIV- I половина XVII ст.); 3) козацький період (XV – середина XVII ст.); 4) період української державності під іноземною зверхністю (II половина XVII – XVIII ст.); 5) імперський період (XIX – початок XX ст.) – перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій, що визначали розвиток кримінально-правового законодавства щодо охорони права власності; 6) період відродження Української держави (1917 – 1920 р.р.); 7)

період радянської державності (1920 -1991 р.р.); 8) період незалежності України (1991 р. – до сьогодні).

2. Доведено, що проблема кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема є одним із найбільш актуальних предметів наукових досліджень вчених у галузі наук кримінально-правового циклу. Разом із цим, не дивлячись на наявність низки розроблених та інтегрованих у практичну діяльність рекомендацій щодо кримінально-правової кваліфікації та системи заходів кримінологічного запобігання крадіжкам, окремі важливі для кримінально-правової політики та кримінологічної практики проблеми залишились нерозв'язаними, зокрема: 1) підвищення ефективності кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за крадіжку в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану; 2) визначення тенденцій крадіжок із урахуванням тривалого впливу на криміногенну ситуацію військово-політичних факторів та чинників; 3) уточнення ролі жертви в механізмі кримінально протиправної поведінки особи, яка вчиняє крадіжки; 4) удосконалення системи заходів запобігання крадіжкам із урахуванням сучасних детермінант.

3. Удосконалено кримінально-правову характеристику кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України. Акцентовано увагу на тому, що, не дивлячись на відсутність безпосередньо визначених у диспозиції ч. 1 ст. 185 КК України обов'язкових наслідків, склад такого кримінального правопорушення є матеріальним, що зумовлено тим, що для можливості вважати діяння завершеним особа має не тільки заволодіти майном, а й отримати можливість ним розпоряджатись.

Доведено доцільність декриміналізації незаконного заволодіння/викрадення/привласнення/вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів,

психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України.

4. Установлено, що протягом останніх трьох років кількісний показник кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, зазнав позитивних змін. Визначено, що у відсотковому співвідношенні серед видів кримінальних правопорушень проти власності з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну відбувся дисбаланс між крадіжкою та шахрайством у бік останнього.

До основних детермінант, які зумовлюють крадіжки, віднесено: 1) *військово-політичні фактори та чинники*: втрату робочих місць внаслідок повномасштабної агресії російської федерації та окупації окремих регіонів держави; втрату актуальності окремих професій та відсутність можливості пройти перекваліфікацію; 2) *соціально-економічні фактори та чинники*: інтенсифіковані міграційні процеси, які зумовлюють втрату трудового потенціалу та ускладнюють надання окремих послуг щодо працевлаштування та призводять до погіршення економічної ситуації; незадовільний стан соціально-економічного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, осіб, які відносяться до пільгових категорій громадян; 3) *організаційно-правові фактори та чинники*: неефективність кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за крадіжку; проблеми здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України. Узагальнено кримінологічні тенденції щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України.

5. Проаналізовано, уточнено та систематизовано кримінологічні ознаки осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих

випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації.

6. На підставі вивчення судової статистики та практики уточнено кримінологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України: чоловік (58 %), віком старше 18 років (98 %), із професійною (професійно-технічною) освітою (64 %), громадянин України (98 %). В окремих випадках на момент вчинення кримінального правопорушення потерпілий знаходився у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

7. Удосконалено систему заходів запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема, до якої включено: 1) **загальносоціальні заходи**: запровадження програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом фінансування отримання ними актуальних професій; 2) **спеціально-кримінологічні**: узагальнення судової практики щодо підстав та наслідків звільнення осіб, які вчинили крадіжки від покарання та його відбування; удосконалення судово-експертної діяльності в частині проведення огляду місця події та судових експертиз за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності; удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності; забезпечення належного проведення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення крадіжки; 3) **індивідуально-профілактичні**: удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку та щодо яких встановлено адміністративний нагляд; розроблення індивідуальних програм ресоціалізації осіб, які вчинили крадіжку та відбули покарання.

8. Запропоновано зміни до національного кримінального законодавства, а саме: визначено доцільність викласти ст. 185 КК України у такій редакції:

Стаття 185. Крадіжка

1. *Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) -*

карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або пробаційним наглядом на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, - карається пробаційним наглядом на строк від трьох до п'яти років або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах чи із використанням умов воєнного або надзвичайного стану, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, або із метою сприяння та/або фінансування тероризму -

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Farynnyk, V., Vitvitskyi, S., Ponomarova, T. Improving the sanctions of the norms establishing criminal liability for criminal offences against property as a measure to ensure economic security of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, No. 11(1). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. P. 293-300.
2. Golovin D., Nazymko Ye., Koropatov O., Korniienko M. Electronic Evidence in Proving Crimes of Drugs and Psychotropic Substances Turnover. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022 № 2. S. 156-166.
3. Horoshko V., Nazymko Ye., Pavliutin Yu. Criminal procedure law of Ukraine in the context of European integration: problematic economic and legal issues, ways of reforming. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8 No. 3. S. 48-52.
4. Nazymko E., Volobuieva O., Kryzhanovskyi O. Prevention of Legalisation (Laundering) of Criminal Proceeds in the Mechanism of Ensuring Economic Security of the State. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Volume 9. Number 4. S. 198-205.
5. Semenyshyna-Fihol B., Losych S., Titochka T. Criminological provision of economic security in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Volume 8. Number 4. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 151–157.
6. Vitvitskyi S., Syzonenko A., Titochka T. Definition of criminal and illegal activities in the economic sphere. *Baltic Journal of Economic Studies*. Volume 8. Number 4. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 34–40.
7. Volobuieva O., Severinova O., Ponomarova T. Socio-economic determinants and consequences of criminal offenses against sexual freedom and sexual inviolability. *Baltic Journal of Economic Studies*. Volume 8. Number 5. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 86–92.
8. Абакіна-Пілявська Л.М Проблеми запобігання крадіжкам, що здійснюються в умовах соціально-економічної напруги. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/33.pdf

9. Агапова К.В. Індивідуально-профілактичні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються молодіжними угрупованнями. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/4/2.pdf>
10. Албул С.В. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземних громадян: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одес. нац. юрид. акад. О., 2005. 19 с.
11. Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С. Кримінологія: курс лекцій. Київ: МАУП, 2002. 296 с.
12. Бабенко А.М., Палій М.В. Розмежування посягань на власність від суміжних військових кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. URL: http://legalnovels.in.ua/journal/18_2022/28.pdf
13. Бандурка І.О. Об'єкт злочину як кримінально-правова категорія. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b58c5474-c8b8-4838-a73c-ed60069e6c4b/content>
14. Батиргарєєва В.С. Лист головного редактора. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 45. Харків: Право, 2023. С. 8-10.
15. Батиргарєєва В.С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми: монографія. Харків: Право, 2009. 576 с.
16. Бєлавіна Т.І., Васютинський В.О., Вінков В.Ю. Соціальна психологія бідності. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/705313/1/VasutMon2016maket.pdf>
17. Бойко І.Й. Інститут покарання у джерелах права Галицько-Волинської держави (1199 – 1349 р. р.). URL: <http://www.apdp.in.ua/v69/41.pdf>
18. Борисов В.І. Кримінальні правопорушення проти власності: об'єкт, предмет та види. характеристика незаконних корисливих діянь, пов'язаних із заволодінням і (або) оберненням чужого майна. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022, № 1(17). С. 227-245.
19. Британська О.В. Запобігання злочинам проти власності, що вчиняються неповнолітніми. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0822U100293>

20. Бурда О.М. Загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам у мережі роздрібною торгівлі. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/518>
21. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. Т. 18: Кримінологія. Кримінально-виконавче право. 544 с.
22. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусол. К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 1444 с.
23. Вереша Р.В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad48c609-bb52-4279-8fc0-30b26050365e/content>
24. Вирок Богунського районного суду міста Житомира від 07.05.2025 року (№295/4528/25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127147999>
25. Вирок Жовтководського міського суду Дніпропетровської області від 17 лютого 2022 року (справа №176/1990/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103372345>
26. Вирок Заводський районний суд м. Миколаєва від 30 квітня 2025 року (справа № 487/9409/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127101489>
27. Вирок Звягельського міськрайонного суду Житомирської області від 07 травня 2025 року (справа № 285/6195/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127190949>
28. Вирок Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 17 листопада 2020 року (справа № 159/4672/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92944901>
29. Вирок Марганецького міського суду Дніпропетровської області від 30 квітня 2025 року (справа № 180/731/25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126962552>
30. Віктимна поведінка. URL: <https://www.bitlex.ua/uk/blog/terms/post>

31. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_05_01_2023.pdf
32. Гавриленко О. А. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 309 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Havrylenko_Oleksandr/Istoriia_derzhavy_i_prava_Ukrainy_khrestomatiia-praktykum.pdf?
33. Газдайка-Василишин І.Б. Корисливий мотив та корислива мета злочинів проти власності. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2204/1/%d0%93%d0%b0%d0%b7%d0%b4%d0%b0%d0%b9%d0%ba%d0%b0-%d0%92%d0%b0%d1%81%d0%b8%d0%bb%d0%b8%d1%88%d0%b8%d0%bd.pdf>
34. Глушков В.О., Коваленко П.М. Шахрайство на фінансових ринках і у біржевій діяльності. Правовий та кримінологічний аналіз. Х.: Ін Юре, 2008. 208 с.
35. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навчальний посібник. Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2011. 120 с.
36. Головкин Б.М. Теоретичні та прикладні проблеми детермінації і запобігання корисливій насильницькій злочинності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук :12.00.08. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 35 с.
37. Головкин Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія. Х. : Право, 2011. 440 с.
38. Головкин Б.М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері : монографія. Харків: Нове слово, 2004. 252 с.
39. Головкин Б.М. Теперішнє і майбутнє кримінології. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.149.200724>

40. Голубець М. Велика історія України : у 2 т. Львів : Глобус. 1993. 398 с.
41. Гришук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України: проблеми історії та методології. Львів, 1992. 168 с.
42. Гула Л.Ф., Гула Н.Л. Детермінанти злочинності в кримінально-виконавчих установах. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1280/1/28>.
43. Гуцул Р.Р. Шляхи вдосконалення реалізації індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/27>
44. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою. Резолюція 40/34 Генеральної Асамблеї від 29 листопада 1985 року. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_114
45. Демидова Л. М. Кримінально-правова відповідальність за заподіяння майнової шкоди : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 44 с.
46. Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди в період київської русі і феодальної роздробленості (IX — середина XIII ст.). URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5485/1/Demidova_89.pdf
47. Демчишин Д.А. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання хуліганству. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2021/97.pdf
48. Денисов С. Особа злочинця у кримінологічній теорії України. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 152-159.
49. Денисов С. Сучасні детермінанти злочинності в Україні. URL: http://www.visnyknapu.gp.gov.ua/files/issues2019/PDF/042019/visnyk_NAPU_4_2019_UA
50. Джужа А.О. Інтеракція (взаємодія) між злочинцем і жертвою злочину. *Правовий часопис Донбасу*. № 3—4 (61). 2017. С. 137-142

51. Джужа О.М., Василевич В.В., Колб О.Г. та ін. Кримінологія : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2009. 312 с.
52. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження: монографія. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. 744 с.
53. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності: історико-правовий аспект. *Митна справа*. 2013. № 6. Ч. 2. Книга 1. С. 263-269.
54. Жертва злочину. Юридична енциклопедія: В 6 т. Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. URL: https://leksika.com.ua/19690402/legal/zhertva_zlochinu
55. Жертва. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. URL: <https://1531.slovaronline.com/48018>
56. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3-х кн. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
57. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>
58. Захарченко П. П. Історія держави і права України. Київ: Атіка, 2005. 367 с.
59. Заходи профілактики професійної злочинності. URL: https://pidruchniki.com/1507041249648/pravo/zahodi_profilaktiki_profesiynoy_i
60. Зелінский А. Ф. Кримінологія (курс лекцій). Харков : Прапор, 1996. 260 с.
61. Іванов С.Ю., Дедурін Г.Г. Розвиток системи кримінального права за доби Директорії. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/21-22_02_2020/pdf/7.pdf
62. Іванов Ю. Ф., Джужа О.М. Кримінологія : навч. посіб. К.: вид-во Паливода А. В., 2006. 264 с.

63. Іванов Ю.Ф., Джу́жа О.М. Кримінологія: навч. посіб. 2-ге вид., доповн. та переоб. К.: Вид. Паливода А.В., 2008. 292 с.
64. Карчевський М.В. Протидія злочинності в умовах війни: аналіз статистичних даних (2013–2023). URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/871/850>
65. Кириченко О.В., Шевченко О.А. Принципи запобіжної діяльності підрозділів карного розшуку. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvdv_s_2012_1_33.
66. Кишенькові крадіжки. URL: <http://ukrbukva.net/page,21,98862-Karmannye-krazhi.html>
67. Кісілюк Е. Кримінальне законодавство в період українського державотворення (1917-1921 рр.). автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право. Кримінологія. Кримінально-виконавче право. Київ: Б. в., 2003. 20 с.
68. Кобзар О.Ф. Основи розслідування та попередження кишенькових крадіжок: навч. посібник. Кіровоград: КіпЮІ ХНУВС, 2009. 127 с.
69. Колодяжний М. Війна і злочинність в Україні: точки соціально-правового дотику. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/402-405_14.pdf
70. Коломійчук, А. В. «Вчинення в умовах воєнного стану» як ознака, що впливає на кваліфікацію кримінальних правопорушень проти власності: пошук шляхів розуміння. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 206-211.
71. Колос М.І. Стародавній схід: генезис кримінально-правового регулювання та охорони суспільних відносин. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15kmiosv.pdf>
72. Комплектова Т.О. Висвітлення проблематики кримінально-правової протидії крадіжкам в науці кримінального права. *Право і суспільство*. № 1. Т.1. 2024. С. 201-206.
73. Комплектова Т.О. Загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам: поняття та кримінологічна характеристика. *Наукові перспективи* № 4 (58). 2025. С. 1189-1200.

74. Комплектова Т.О. Індивідуально-профілактичні заходи запобігання крадіжкам: поняття та правова характеристика. *Проблеми правової системи України*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції: 15–16 трав. 2025 р. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2025. С. 73-77.

75. Комплектова Т.О. Крадіжка за кримінальним законодавством доби Української революції 1917-1920 р. р. *Правовий дискурс*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів та викладачів закладів вищої освіти. Черкаси, 12 жовт. 2023 р. Черкаси :Видавець Вовчок О. Ю., 2023. С. 188-189.

76. Комплектова Т.О. Крадіжка та її види: кримінально-правовий та історико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. № 3. 2023. С. 265-271.

77. Комплектова Т.О. Крадіжка як вид правопорушення проти власності: проблеми кримінально-правової характеристики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 81. Частина 2. 2024. С. 278-283.

78. Комплектова Т.О. Поняття крадіжка в кримінальному законодавстві зарубіжних країн. *Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави*: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Черкаси, 19 травня 2023 р. Черкаси, 2023. С. 97-100.

79. Комплектова Т.О. Правопорушення проти власності: теоретико-правова характеристика. *Проблеми правової системи України*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції: 14–15 груд. 2023 р. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 27-30.

80. Корягіна А. Запобігання злочинності як різновид соціально-профілактичної діяльності. URL: <http://www.pgpr-journal.kiev.ua/archive/2016/11/39.pdf>

81. Кримінальний кодекс України. Закон від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1208>

82. Кримінальний кодекс УРСР від 28 грудня 1960 року. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140567___529154

83. Кримінальний кодекс УССР від 23 серпня 1922 року. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/Goncharenko426.pdf

84. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1882>

85. Кримінологічна віктимологія : навч. посіб. / Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. / За заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Атіка, 2006. 352 с.

86. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник. / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська, О. В. Лисодєд та ін.; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2014. 513 с.

87. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків: Право, 2009. 288 с.

88. Кримінологія: питання та відповіді. URL: <https://pidruchniki.com/81540/pravo/kriminologiya>.

89. Кримінологія: підручник для студ. вищих навч. закл. О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик, П. П. Михайленко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К.: Юрінком Інтер, 2002. 368 с.

90. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. К.: Національна академія управління, 2010. 496 с.

91. Кудін С.В. Становлення й розвиток системи покарань у кримінальному праві України х – початку хві століття: історично-порівняльний аспект. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/175/5018/10517-1?inline=1>

92. Кузьминець О, Калиновський В., Дігтяр П. Історія держави і права України : навч. посіб. К. : Україна, 2000. 427 с.

93. Кульчицький В., Тищик Б. Історія держави і права України : навч. посіб. К. : Атіка, 2001. 318 с.
94. Курс кримінології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О.М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; за заг. Ред. О.М. Джужи. К.: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
95. Литвак О. М. Держава і злочинність: монографія. К. : Атіка, 2004. 303 с.
96. Литвинов О. М. Загальносоціальний вектор у механізмі протидії злочинності та фактори, що його обумовлюють. *Вісник Харків. нац. ун-ту внутр. справ*. 2008. Випуск 41. С. 111–117.
97. Литвинов О.М. Про галузеві характеристики злочинів взагалі та кримінологічну характеристику зокрема. *Форум права*. 2010. №4. С. 581-585.
98. Мальцев В. В. Захист прав військовополонених: історія та сучасність. *Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 листоп. 2022 р.) / редкол.: С. С. Чернявський, Є. Ю. Бараш, В. В. Корольчук. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 89–93.
99. Матвієнко О.В. Кримінологічна характеристика та запобігання крадіжкам у курортному регіоні Півдня України. Облікова картка дисертації. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0824U002646#!>
100. Мельничук Т. В. Аналітичний огляд наукових статей №6 з проблем протидії наркозлочинності. URL: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=2863>.
101. Музиченко П. Історія держави і права України : навч. посіб. 5-те вид., випр. і доповн. К. : Знання, 2006. 437 с.
102. Назимко Є.С., Пономарьова Т.І. Детермінація кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх осіб. *Нова архітектура безпекового середовища України*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 грудня, 2022 р.). Харків: Юрайт, 2022. С. 114–117;

103. Назимко Є.С., Пономарьова Т.І. Запобігання кримінальним правопорушенням у сучасній кримінології: теорія та практика: монографія. Вид. 2-е, переробл. та доповн. Київ : ВД «Дакор», 2024. 312 с.

104. Назимко Є.С., Пономарьова Т.І. Кримінологічне забезпечення архітектури безпекового середовища постконфліктних територій. *Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри*: зб. тез доп. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України ; Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 162-165.

105. Назимко Є.С., Тіточка Т.І. Медіація як спосіб попередження кримінально протиправної діяльності неповнолітніх в Україні. *Поліцейська медіація як інструмент захисту прав та інтересів громадян*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 16 вересня 2022. Львів- Торунь: Liha-Pres, 2022. С. 40-43.

106. Назимко Є.С., Тіточка Т.І. Особа неповнолітньої жертви сексуального насильства, вчиненого військовослужбовцями. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 24 листоп. 2022 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 92-95.

107. Назимко Є.С., Тіточка Т.І. Реабілітація підлітків, котрі постраждали від сексуального насильства: віктимологічна модель. *Еволюція конституційного, адміністративного та кримінального права за часи незалежності України* : збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами круглого столу, присвяченого 31-й річниці Незалежності України (м. Харків, 15 вересня 2022 р.). Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 82-86.

108. Назимко Є.С., Тіточка Т.І., Гожій В.Д. Міжнародно-правове забезпечення протидії екстремізму та деокупації окупованих територій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №1. С. 374-378.

109. Назимко Є.С., Тіточка Т.І., Гожій В.Д. Правове забезпечення протидії екстремізму. *Правові новели*. 2022. № 16. С. 161-168.

110. Назимко Є.С., Щербіна А.В., Пономарьова Т.І. Зарубіжний досвід кримінально–правового захисту автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. *Держава та регіони. Серія Право*. 2022. № 4 (78). С. 115–121.

111. Назимко Є.С., Ялі А.С. Актуальні аспекти дослідження стану проблеми торгівлі дітьми. *Методологія сучасних наукових досліджень: збірник наукових праць за результатами XIX Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 лютого 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. К. Юр'євої*. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. С. 252-255.

112. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

113. Нежурбіда С. І. Етіологія злочину: теорії, аналіз, результат : монограф. Чернівці : Друк Арт, 2013. 432 с

114. Небитов А. А. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання сексуальній експлуатації. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 8-13.

115. Нікітін Ю.В., Нікітіна І.В. Роль соціального та біологічного у поведінці особи злочинця: кримінологічний аналіз. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c60275c6-de68-4a2c-8bbe-0df4c0af65e5/content#:~:text=%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%88%D0%B8%D1%80%D1%8E%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D1%82%D0%B0,%D1%83%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D0%BE>

%D0%B7%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.

116. Ободов Н.А. Кількісно-якісні показники злочинності в Україні у 2020-2022 роках. URL:

<https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59545/1/24%20%D0%9E%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%20%D0%9D.%D0%90.%2C.pdf>

117. Обрусна С.Ю., Комплектова Т.О. Кримінально-правова протидія крадіжкам: сутність поняття. *Право і суспільство*. № 1. 2023. С. 266-270.

118. Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. URL:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogla_d_KCS_1.pdf

119. Однолько І.В. Теоретичні засади запобігання злочинності. *Юридичний вісник*. № 4 (29). 2013. С. 143–147.

120. Оксаніченко А.С. Поняття злісності за кримінальним правом України : дис... к-та юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро. 2020. 221 с.

121. Орлов Ю.В. Кримінологічні фактори криміналізації суспільно небезпечних діянь: методологічні засади дослідження. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3ace5452-0e5b-46ab-89b3-9e915ab71900/content>

122. Орлов Ю.В. Культурно-психологічні фактори екологічної злочинності в Україні. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/1850>

123. Орлов Ю.В. Тенденції у змінах криміногенної обстановки в Україні в умовах війни: від ординарної злочинності до кримінального радикалізму. URL: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.1.09>

124. Орловська Н.А. Деякі питання побудови кримінально-правових санкцій у контексті процесів криміналізації та пеналізації. URL: <http://www.apdp.in.ua/v57/87.pdf>

125. Офіс Генерального прокурора. Статистика. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>

126. Офіс Генерального прокурора. Статистика. URL: <https://erdr-map.gp.gov.ua/csp/map/index.html#/table>

127. Пазій Б. А. Кримінологічна характеристика та запобігання крадіжкам, що вчиняються в Україні в умовах воєнного або надзвичайного стану: дис. на здоб. наук. ступ. доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Харків, 2023. 239 с.

128. Пазій Б.А. Крадіжки, що вчиняються під час воєнного або надзвичайного стану: кримінологічна розвідка проблеми. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2022. № 44. С. 140-149.

129. Паламарчук К.В. Кримінальна відповідальність за розбій: порівняльно-правове дослідження: дис. на здоб. наук. ступню кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.08 Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2017. 244 с.

130. Паньонко І., Коваль В. Сутність та види злочинів проти власності у Київській Русі. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18339/9.pdf>

131. Пастернак В.М. Відображення біблійних норм у цивільному законодавстві України: URL <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2582/vnulpurn201581354.pdf>

132. Пащенко О.О. Криміналізація та соціальна обумовленість. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. № 1(8). С. 41-76

133. Пащенко О.О. Співрозмірність позитивних і негативних наслідків кримінально-правової заборони. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/14880/1/%D0%A1%D0%9F%D0%86%D0%92%D0%A0%D0%9E%D0%97%D0%9C%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC%20%D0%9F%D0%9E%D0%97%D0%98%D0>

%A2%D0%98%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%86%20%D0%9D%D0%95%D0%93%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%9D%D0%90%D0%A1%D0%9B%D0%86%D0%94%D0%9A%D0%86%D0%92%20%D0%9A%D0%A0%D0%98%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E-%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%87%20%D0%97%D0%90%D0%91%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%9D%D0%98.pdf

134. Попович О. В. Соціально-психологічна характеристика особистості злочинця. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 313-317.

135. Постанова Верховного Суду від 25 січня 2020 року (справа № 234/1145/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94452887>

136. Постанова Вреховного Суду від 29 травня 2024 року (справа № 459/2219/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119493734>

137. Пояснювальна записка до проєкту Закону України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство». URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/e1ee2b9f-bb42-4f14-9bbe-49e988c9fc7b>

138. Пояснювальна записка до проєкту Закону України від 18.07.2024 № 3886-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів». URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/19fc0f5a-102a-46f4-ad4c-01d5d6e4be14>

139. Приходько А.А., Пономарьова Т.І. Детермінанти кримінальних правопорушень проти власності, що вчиняються в сільській місцевості URL: http://www.lsej.org.ua/1_2023/137.pdf

140. Про схвалення стратегії подолання бідності: розпорядження КМУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248898080>

141. Резніченко Г. С., Матвієнко О. В. Кримінологічна характеристика та запобігання крадіжкам: загальнодержавний і регіональний виміри. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2020/17/39.pdf>

142. Рекомендація Rec (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів. URL: <https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/>

143. Руфанова В.М., Титаренко О.О. Запобігання органами внутрішніх справ злочинам, пов'язаним із незаконним використанням бюджетних коштів: монографія. Дніпропетровськ: ДДУВС, Ліра ЛТД, 2012. 200 с.

144. Самокиш І.В. Власність як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні та країнах Східної Європи. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/32.pdf

145. Самокиш І.В. Кримінально-правова охорона власності за законодавством України та країн Східної Європи: дис. на здоб. ступ. доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. 227 с.

146. Семенишина-Фіголь Б.М. Визначення структури особи, яка вчинила кримінальний проступок. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/index.php/ljd/article/view/275/253>

147. Семенченко А.В. Регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Semenchenko-55.02-2017.pdf>

148. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві / За науковою редакцією доктора юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України В. І. Борисова. Х.: Право, 2006. 208 с.

149. Сокурєнко В.В. Кримінологія війни крізь призму корупційної складової: важливі аспекти стратегій і тактик протидії злочинності. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/145.pdf

150. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. Т. II. Статут Великого князівства Литовського 1566 року. / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса Юрид. літ-ра, 2003. 560 с.

151. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. Т. III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2 кн. Кн. 2. / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса : Юрид. літ-ра, 2004. 568 с.

152. Статути Великого князівства Литовського. У 3-х томах. Статут Великого князівства Литовського 1529 року. / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Т. I. Одеса: Юридична література, 2002. 464 с.

153. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

154. Стратегія подолання бідності має базуватися на трудовій, а не на соціально-дотаційній основі URL: <https://rp.gov.ua/IntCooperation/Events/?id=69>

155. Таран Т.Г. Запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2863cbe7-9e98-4f16-be8d-53e524ee8212/content>

156. Татаркевич Я.О. Викрадення у кримінальному праві України: поняття та форми. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2022. 258 с.

157. Тацій В.Я., Пономаренко Ю.А. Об'єкт кримінального правопорушення. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2022, № 2(18). С. 207-210

158. Терлюк І. Я. Огляд історії кримінального права України. Навчальний посібник. Львів: Ліга-Прес, 2007. 92 с.

159. Тимошенко В.І. Глобальні фактори віктимізації населення. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/325271/315246>

160. Тихонова О.В. Щодо розуміння категорії кримінологічна характеристика. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc8/67.pdf>

161. Тігранян Г.С. Кримінальна відповідальність за розбій за законодавством України та Республіки Вірменія (порівняльно-правове дослідження). автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2019. 23 с.

162. Ткаченко В.В. Основні аспекти кримінологічної характеристики (аналізу) злочинності під час воєнного стану. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/05/29-2.pdf>

163. Топольник В. Соціально-психологічна характеристика особистості крадія. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/56.pdf>

164. Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. URL: www.civil.consultant./reprint/books/229/2.html#img3

165. Ус О.В. Кваліфікація злочину за ознаками суб'єктивної сторони складу злочину. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34847/1/%D0%9A%D0%92%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%97%D0%9B%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%A3%20%D0%97%D0%90%20%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%9A%D0%90%D0%9C%D0%98.pdf>

166. Уханова Н.С. Правова культура молоді в Україні. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2019_2_19

167. Федорак Л.М. Кримінально-правова політика визначення множинності злочинів у період Київської Русі та її феодальної роздробленості. URL: <https://gr.pl.court.gov.ua/sud1605/pres-centr/4/450547/>

168. Характеристика. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <https://sum.in.ua/s/kharakterystyka>.

169. Харченко В.Б. Майно як предмет злочинів проти власності та предмет суспільних відносин права власності на речі та інші речові права. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/95568fad-ed5b-4052-b923-d0152c98ab4e/content>

170. Хрестоматія з історії держави і права України : у 2 т. : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Д. Гончаренка. вид. 2-ге, перероб. і доповн.: Т.1 : 3 найдавніших часів до початку XX ст. /уклад. В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький. К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2000. 472 с.

171. Христич І. Латентна віктимізація жертв крадіжок в Україні. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/khrystych_20.pdf

172. Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <http://sdg.org.ua/ua/pro-globalni-tsili/no-poverty>

173. Цілі сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь 2017. С. 14. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf

174. Чабаненко С.М. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання незаконному використанню коштів позабюджетних цільових фондів. *Науковий часопис Національної академії Прокуратури України*. 2015. № 4. С. 166-174.

175. Чаплинська Ю.А. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2019/42.pdf

176. Швець А.Ю. Предмет злочинів проти власності у кримінальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Держ. НДІ МВС України. Київ, 2011. 20 с.

177. Швидько Г. Історія держави і права України (X-XIX століття) : навч. посіб. Нац. Гірнича академія України. Дніпропетровськ : Вид-во ДДУ, 1998. 175 с.

178. Шепітько В. Ю. Особа потерпілого в системі криміналістичної характеристики злочинів. *Проблеми законності*. Харків. 2008. Вип. 93. С. 168-174.

179. Шкута О. О. Актуальні питання запобігання крадіжкам в умовах воєнного стану в Україні. *Правові новели*. 2024. № 22. С. 235-241.

180. Щодо шляхів подолання бідності працюючого населення. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1111Analyt_Zapyska_Prokopiya-7fdd8.pdf

181. Юртаєва К. Жертва. URL: <https://visnikkau.webnode.com.ua/news/zhertva>

182. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. URL: <http://museum.dp.ua/yavornitskypublication02.html>
<http://museum.dp.ua/yavornit>

183. Як Україні досягти підвищення рівня реальних трудових доходів працюючих громадян? Аналітичний звіт. URL: <https://drive.google.com/file/d/1EfnRm3ghxRgRlxwCP7UT8>

ДОДАТКИ

Додаток А

Акти впровадження

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
доктор юридичних наук, професор
Єгор НАЗИМКО
« » 2025 р.

АКТ впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ

1. Комісія у складі:

Голова комісії: Ганна БУГА, начальник відділу організації наукової роботи, доктор юридичних наук, доцент

Члени комісії: 1. Ольга ГАПОНІЮК, начальник навчально-методичного відділу, кандидат економічних наук, доцент
2. Андрій ЗАХАРЧЕНКО, завідувач науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.
3. Юлія ДАНИЛЕВСЬКА, завідувач докторантури, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

2. Комісія встановила:

Результати дисертаційного дослідження Комплектової Тетяни Олександрівни на тему: «Запобігання крадіжкам в Україні» використовуються в освітньому процесі Донецького державного університету внутрішніх справ при викладанні дисциплін: ОК 19 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Право (поліцейські)» Law (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право, кваліфікація: бакалавр права та ОК 11 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 галузі знань 26 Цивільна безпека, кваліфікація: бакалавр правоохоронної діяльності, а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін. Зокрема в частині:

– систематизації напрямів теоретико-прикладних досліджень у галузі кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним

правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема: 1) історико-правові дослідження, присвячені уточненню особливостей розвитку законодавства про кримінально-правовий захист власності; 2) порівняльні (компаративні) дослідження, скеровані на визначення спільних та розбіжних рис кримінально-правової політики та кримінологічної практики протидії кримінальним правопорушенням проти власності у зарубіжних країнах; 3) дослідження, присвячені проблемам кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності; 4) дослідження, присвячені проблемам кримінологічного та віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності; 5) дослідження, присвячені проблемам кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням проти власності в умовах воєнного стану;

– кримінологічних ознак особи, яка вчиняє крадіжку: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації;

– аргументів на користь думки щодо доцільності уточнення кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 4 ст. 185 КК України та визначення крадіжки, як такої, що вчинена із використанням умов воєнного стану.

Декан факультету

Ольга КОВАЛЬОВА

Завідувач кафедри

Андрій УДОД

Голова комісії:

Ганна БУГА

Члени комісії:

Ольга ГАПОНЮК

Андрій ЗАХАРЧЕНКО

Юлія ДАНИЛЕВСЬКА

ЗАРЕЄСТРОВАНО

в журналі обліку актів впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес

Донецького державного університету внутрішніх справ

« 29 » 04 2025 р.

Науковий співробітник ВОНП

І.В. Сирманітх

(підпис, прізвище)

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
 доктор юридичних наук, професор

Єгор НАЗИМКО

2025 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
 в науково-дослідну діяльність Донецького державного університету
 внутрішніх справ**

1. Комісія у складі:

Голова комісії:

Ганна БУГА, начальник відділу організації наукової роботи, доктор юридичних наук, доцент

Члени комісії: 1. Андрій ЗАХАРЧЕНКО, завідувач науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад, доктор юридичних наук, професор

2. Тетяна ПОНОМАРЬОВА, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням, доктор юридичних наук, старший дослідник

3. Юлія ДАНИЛЕВСЬКА, завідувач докторантури, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

2. Комісія встановила:

Результати дисертаційного дослідження Комплектової Тетяни Олександрівни на тему: «Запобігання крадіжкам в Україні» використовуються в науково-дослідній діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ під час проведення кримінологічних та кримінально-правових досліджень.

У науково-дослідній роботі Донецького державного університету внутрішніх справ використовуються положення щодо:

- аргументів на користь думки щодо доцільності перегляду видів та розмірів покарань, визначених у санкції ч. 1 ст. 185 КК України, що зумовлено неефективністю такого виду покарання як виправні роботи, у випадку його застосування щодо осіб, які вчинили крадіжку;

- теоретичних підходів до визначення кримінологічних тенденцій щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст.

185 КК України: 1) формальне зниження кількісного показника крадіжок через зростання кількості вчинених шахрайств; 2) зниження ефективності кримінального законодавства в частині протидії крадіжкам, зумовлене зростанням кількості випадків застосування до кримінальних правопорушників заохочувальних кримінально-правових заходів; 3) збільшення кількості випадків рецидиву; 4) збільшення кількості випадків вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України у складі організованих груп та злочинних організацій, зокрема із залученням неповнолітніх осіб;

— визначеної доцільності декриміналізації незаконного заволодіння/викрадення/привласнення/вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо та визначення можливості кваліфікувати такі дії за відповідними статтями VI розділу КК України.

Голова комісії:

Ганна БУГА

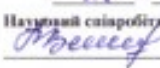
Члени комісії:

Андрій ЗАХАРЧЕНКО

Тетяна ПОНОМАРЬОВА

Юлія ДАНИЛЕВСЬКА

ЗАРЕЄСТРОВАНО	
в журналі обліку актів впровадження результатів наукових досліджень в науково-дослідну діяльність	
Донецького державного університету внутрішніх справ	
« 28 »	04 2025р.
Научный сотрудник: ВОНР	
 В.В. Сурманіх (підпис, прізвище)	

Додаток Б

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Обрусна С.Ю., Комплектова Т.О. Кримінально-правова протидія крадіжкам: сутність поняття. *Право і суспільство*. № 1. 2023. С. 266-270.
2. Комплектова Т.О. Крадіжка та її види: кримінально-правовий та історико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. № 3. 2023. С. 265-271.
3. Комплектова Т.О. Висвітлення проблематики кримінально-правової протидії крадіжкам в науці кримінального права. *Право і суспільство*. № 1. Т.1. 2024. С. 201-206.
4. Комплектова Т.О. Крадіжка як вид правопорушення проти власності: проблеми кримінально-правової характеристики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 81. Частина 2. 2024. С. 278-283.
5. Комплектова Т.О. Загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам: поняття та кримінологічна характеристика. *Наукові перспективи* № 4 (58). 2025. С. 1189-1200.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Комплектова Т.О. Поняття крадіжка в кримінальному законодавстві зарубіжних країн. *Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, Черкаси, 19 травня 2023 р. Черкаси, 2023. С. 97-100.
2. Комплектова Т.О. Крадіжка за кримінальним законодавством доби Української революції 1917-1920 р. р. *Правовий дискурс: матеріали III Всеукр.*

наук.-практ. конф. здобувачів та викладачів закладів вищої освіти. Черкаси, 12 жовт. 2023 р. Черкаси :Видавець Вовчок О. Ю., 2023. С. 188-189.

3. Комплектова Т.О. Правопорушення проти власності: теоретико-правова характеристика. *Проблеми правової системи України*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції: 14–15 груд. 2023 р. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 27-30.

4. Комплектова Т.О. Індивідуально-профілактичні заходи запобігання крадіжкам: поняття та правова характеристика. *Проблеми правової системи України*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції: 15–16 трав. 2025 р. М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2025. С. 73-77